

מַעֲלֵי זֵהוּת וְאַחֲרִיּוֹת
תְּכֵנִית לְבָנֵי וּבְנוֹת מְצוּוּהָ

מעגלי זהות ואחריות תכנית לבני ובנות מצווה

דגנית גולדבלט, חיה פז כהן

תכנית 'מעגלי דרך' פותחה כחלק מפעילות 'כל ישראל חברים: מורשה' בבית הספר הגבעה באופקים.

תודה לצוות בית הספר בראשות גב' **אתי אטלי**, סגניתה גב' **איריס כהן**, רכזת מורשה בבית הספר גב' **חגית קריספין**, ומחנכות שכבות ו': גב' **מירב חנינא** וגב' **עידית דדון** (תשע"ד), גב' **זהבה בן-דוד** וגב' **עינב גבאי** (תשע"ה).

פעילות 'כל ישראל חברים: מורשה' באופקים מתקיימת בשיתוף האגף לחינוך של עיריית אופקים בניהולו של מר **אבי ביתן** ובתמיכת הפדרציה היהודית מטרו וווסט, כחלק ממיזם '**כל ישראל אופקים**' בשיתוף עיריית אופקים בראשות מר **איציק דנינו** ובתמיכת הפדרציה היהודית ניו יורק.

יבואו כולם על הברכה ובתוכם קרן אבי חי ישראל, התומכת מן היסוד בפעילות 'כל ישראל חברים: מורשה'.

כתיבה: **דגנית גולדבלט, חיה פז כהן**

עריכה והבאה לדפוס: **חיה פז כהן**

ייעוץ: **חיה נאמן**

שושי פרץ

ירדנה נחתומי

עריכה לשונית: **שירלי ניסינוביץ**

עיצוב גרפי: **נעה כהן-שלמון**

איורים: **אלעד ליפשיץ**

טיפול בזכויות יוצרים: **דרורים, רפי כהן**

תיקיית אביזרים למורה זמינה לכל דורש באתר כל ישראל חברים kiah.org.il

© כל הזכויות ליצירות ולתמונות שמורות ליוצרים, לאקו"ם ולהוצאות הספרים. 'כל ישראל חברים' מכיר תודה לכל המחברים, היוצרים וההוצאות לאור שנתנו את רשותם להשתמש ביצירותיהם (פירוט מלא בעמוד האחרון).

© מהדורת ניסוי, כל הזכויות שמורות ליכל ישראל חברים, תשע"ה 2015

כל ישראל חברים

מקווה ישראל: בי"ס חקלאי מקווה ישראל, חולון 5891000

טלפון: 072-2566671 | פקס: 03-5537695

ירושלים: אגריפס 42 ירושלים 9430125, בניין כי"ח, קומה E

טלפון: 02-6235034 | פקס: 02-5619312

תוכן עניינים

5 פתח דבר

6 מאפייני התכנית

9 מהלך התכנית

11 לימוד בית מדרשי בחברותא: כל התורה על רגל אחת

13 פרישת השיעורים לאורך השנה - לוח תכנון שנתי

א. מעגל הזהות האישית

15

17 1. שיעור בית מדרש: שיעור פתיחה - מי רוצה להתבגר?

22 2. שיעור בית מדרש: זהות אישית - אין אדם הדומה לחברו

26 3. שיעור פעילות: למה לי תעודת זהות?

29 4. שיעור פעילות: אני יהודי ולכן..... ..

32 5. שיעור בית מדרש: פרשת השבוע - אילן היוחסין שלי

ב. מעגל הזהות המשפחתית

37

39 1. שיעור בית מדרש: המשפחה שלי

41 2. שיעור בית מדרש: מסורת משפחתית ואחריות במשפחה

45 3. שיעור פעילות: כתיבת עבודת חקר - חלק ראשון

51 4. שיעור בית מדרש: לומדים מסבא וסבתא

55 5. ערב לימוד הורים ותלמידים: על הורים וילדים

60 6. שיעור פעילות: כתיבת עבודת חקר - חלק שני

ג. מעגל הזהות הקהילתית

63

65 1. שיעור בית מדרש: מהי קהילה ומהי נתינה

69 2. שיעור פעילות: בית הספר כקהילה - בחירת תחום ההתנדבות

71 3. פעילות מעשית: התנדבות בקהילת בית הספר

73 4. שיעור בית מדרש: כל אחד יכול לתת, כל אחד יכול לקבל

ד. סגירת המעגלים: מעגל הזהות הלאומית וסיום התכנית

77

79 1. שיעור בית מדרש: "למולדת שובי רוני"

84 2. שיעור מתמשך על פני השנה: סקירת נושא אקטואלי

86 3. שיעור פעילות: הכנת טקס יום העצמאות

88 4. לימוד משותף להורים ותלמידים: כיצד אחוגג את בר/בת המצווה שלי?

93 5. יום שיא: טקס סיום תכנית בני מצווה

”יְהִי נָא חֶסֶדְךָ עָלַי לְסִמְכָנִי בְּמַעַנְלִי וְכָל יָמַי וְגַם לַיְלִי אֶהְלֶלְךָ בְּנֵעָם פֶּה”

(מתוך הפיוט 'אלהי עז תהלתני', אלג'יריה)

פתח דבר

”ארץ 'לקוטאית' היא ארצנו. ארץ המלקטת בניה, השבים אליה מכל קצוות תבל, ממאה ויותר ארצות, והדוברים למעלה משמונים שפות. עדה עדה והליכותיה, ארץ ארץ ומנהגיו, לא ראי זה כראי זה.

הצד השווה שבכולם - שמנהג אבותיהם בידיהם והליכותיהם נר לרגלם. המטיפים למיזוג העדות אינם יודעים מה גודל ההפסד והנזק ממיזוג שאינו אלא טשטוש ואיבוד אותם ערכים, מסורות ומנהגים נאים ומבודדים, שנוהגת כל עדה מזה כאלפיים שנות דור. אגרטל עם פרחים שונים בשלל גוונים וריחות עדיף ונאה מאגרטל חד-גוני, אשר בו פרחים ממין אחד וצבע אחד.”

החכם הרב משה כהן שאולי. הגיגי הבשם - אדם, תוחלתו ותכליתו. המרכז הרוחני-קהילתי ובית הכנסת שאולי, אשדוד (תשמ"ד 1984). עמ' 43

דברים אלה כתב **חכם משה כהן שאולי** (1920-1994). בתכנית זו אנו מבקשים לטפח את אגרטל הפרחים שבכיתתנו ולתת מקום לכל פרח במלא הדרו. מציאת הזהות האישית עוברת דרך היכרות עם מורשת המשפחה ומנהגיה ודרך החיבור לקהילה.

ברכת "ברוך שפטרנו מעונשנו של זה", שאותה מברך האב בטקס בר המצווה בבית הכנסת, מייצגת במסורת היהודית את העברת האחריות מההורה לנערה ולנער הבוגרים. הצירופים 'בת מצווה' ו'בר מצווה' מציינים עבורנו טקס מעבר מעולם הילדות לעולם המבוגרים. בעולם היהודי מעבר מילדות לבגרות פירושו התחייבות אישית למסורת היהודית וקבלת אחריות של המתבגרים על מעשיהם.

אמנם בחברה המודרנית גיל קבלת האחריות מאוחר יותר, אך עם זאת אתגרי הבגרות עומדים לפתחם של הצעירים כבר בראשית העשור השני לחייהם. בני ה-12-13 מתחילים לעצב את יחסם לעצמם, למשפחתם ולקהילה הסובבת אותם. הם מקבלים החלטות בנוגע להמשך דרכם הלימודית, ביחס לדרך שבה יבלו את שעות הפנאי ועוד.

בתכנית בני המצווה אנו מבקשים ליצוק תכנים יהודיים-חברתיים במושג 'אחריות'. נבחן את משמעותה של האחריות הנובעת מההגעה לגיל מצוות, הן בלימוד במקורות היהודיים בדרך אקטיבית, שבה התלמידים לוקחים אחריות על תהליך הלמידה שלהם (בית מדרש), והן במעשה חברתי בתוך המשפחה ובקרב הקהילה.

מאפייני התכנית

בגרות ואחריות הינם מרכיבים עיקריים במושג 'בני מצווה'. מרכיבים אלה הם הנושאים המובילים על פי תכנית הלימודים בלימודי 'תרבות ישראל ומורשתנו' בכיתה ו'. בגרות ואחריות יבואו לידי ביטוי בכל מרכיבי תכנית בני המצווה: מצד התוכן נעסוק בבירור אישי של הזהות והאחריות לגיבושה, נבחן את האחריות בקבלת המסורת המשפחתית ובחידושה, ואת האחריות של הפרט כלפי הקהילה שבה הוא חי וכלפי המדינה שאליה הוא שייך. מצד המעשה תיבנה האחריות בעזרת למידה בית מדרשית, עמידה במטלות משפחתיות והיכולת להיות פעיל ומתנדב בקהילה הקרובה והרחוקה.

מאפייני פדגוגיה

< **משפחה ומסורת** - בגיל ההתבגרות בודקים הנערים והנערות את הגבולות ואת יכולת ההכלה של המשפחה והמסורת. התכנית מבקשת למנף את אירוע בר המצווה להידוק הקשר המשפחתי וליצירת שיח בנושאים המשותפים לנער או לנערה ולמשפחתם. כבסיס ליצירת השיח, התכנית מזמנת שותפות הורים ברמות שונות ובדגשים שונים עד כדי בחירה משותפת של התכנים שבהם תעסוק התכנית.

< **בית מדרש, למידה דיאלוגית** - לימוד בדרך בית מדרשית מאפשר הצגת מגוון מקורות מארון הספרים היהודי על דף אחד, ולצדם שאלות לדיון ולמחשבה, המעודדות את הלומדים לבחון את המשמעות האישית והאקטואלית של אירועים מהעבר ומההווה. הלומדים לוקחים חלק פעיל בלימוד, וכך כל משתתף הוא גם תלמיד וגם מורה. ראו כאן בהמשך פירוט נוסף בעניין למידה בית מדרשית, הרעיון והביצוע.

< **מתלמוד למעשה** - בתכנית יש מקום מרכזי למשימות מעשיות של בירור זהות אישית, משפחתית, קהילתית ולאומית, תוך יצירת חוויה חיובית של לקיחת אחריות והמחשה של משמעות הבגרות. משימות אלו שלובות בלימוד הבית מדרשי בנושא הנתינה ומשמעותה. כמו כן, מובנות נקודות עצירה שבהן יוזמנו התלמידים לדווח על פעילותם ולהמשיג ולמשב לעצמם את התקדמותם.

< **בחירה** - בתכנית הושם דגש על נושא הבחירה מכמה טעמים: ראשית, בירור נושא הזהות הינו מורכב ולעיתים רגיש. כדי לרדת לעומקו של הנושא על התלמיד לבחור לעסוק בתוכן זה. ממד נוסף של בחירה מתקיים בחלק המעשי של התכנית, כאשר במעגלי הזהות השונים כל תלמיד יכול לבחור את הפעילות הקרובה יותר ללבו שבה הוא יגלה אחריות. בעצם תהליך הבחירה המתבגר נחשף לעולם של קבלת אחריות. בידי ההחלטה באיזו דרך לבחור ובאיזה נושא להעמיק.

מאפייני התוכן: ארבעה מעגלים

את נושא הבגרות והאחריות אנו מבקשים לבחון דרך ארבעה מעגלי חיים של התלמיד: מעגל הזהות האישית, המעגל המשפחתי, המעגל הקהילתי והמעגל הלאומי.

א. **מעגל הזהות האישית** - הזהות האישית מורכבת ממספר רב של גורמים, בין היתר: ערכים, תכונות מולדות ונרכשות, זיכרונות, חוזקות וחולשות. כל אלה מעצבים את האדם והופכים אותו ליחיד ומיוחד. אדם שזהותו מגובשת מסוגל להעריך את כוחותיו ואת חולשותיו ומסוגל להחליט כיצד להתמודד עם קשייו. תלמידי כיתה ו'-ז' נמצאים בשלב משמעותי בגיבוש זהותם האישית, הם מגלים את יכולותיהם ואת מגבלותיהם, הם עומדים בפני התמודדויות חברתיות הקוראות להם לעצב את עולמם הערכי. לתוך עולם מתגבש זה אנו מבקשים להציע גם התבוננות אל מערכת הערכים היהודית-חברתית ולבחון את השפעתה על הזהות

המתגבשת. הזהות האישית של התלמיד היא הבסיס לבניית מעגלי הזהות הנוספים שלו. בחרנו להתמקד במקורות מתוך הנחה שהידע הטמון בהם מאפשר ללומד לבחון את ערכיו ולהבנות את זהותו.

ב. **מעגל הזהות המשפחתית** - ההורים והמשפחה הם נקודת ההתייחסות של הצעיר המתחיל בתהליך ההתבגרות. הצעיר מתחיל לבחון את הוריו ואת משפחתו ביחס למדדים שלדעתו מציבה הסביבה, והוא מבקש לברור לעצמו את החלקים הנראים בעיניו כמתאימים לו. אנו מבקשים לנצל הזדמנות זו כדי להכיר לבן המצווה את המסורות המשפחתיות ואת הרבדים העמוקים של הזהות המשפחתית שאליה הוא יוכל להתחבר תוך לימוד ובחירה.

ג. **מעגל הזהות הקהילתית** - הסביבה הקרובה על כל מרכיביה (השכונה, הישוב ובית הספר) מגדירה ומעצבת את זהותנו, בין אם התלמיד מרגיש חלק מסביבה זו או ביקרתי כלפיה (כפי שקורה פעמים רבות בגיל זה). בתכנית אנו מבקשים להכיר טוב יותר את הקהילה, לפעול בתוכה ולתרום לה. הדבר יביא לחיזוק ולבניית הקשר עם הקהילה ולטיפוח אחריות אישית לסביבה האנושית והפיזית.

ד. **מעגל הזהות הלאומית** - הזהות הלאומית היא מרכיב חשוב בזהותו של כל צעיר במדינת ישראל, לזהות זו יש רכיבים רבים: יהודי, ישראלי, עולה וכו'. בתכנית אנו מבקשים לצקת תוכן יהודי-מסורתי לתודעת הזהות הלאומית, תוכן של ידע (לימוד מדפי מקורות) לצד תוכן של הזהות האישית (פרשת השבוע שלי ומציאת ערכים המדברים אלי בפרשה), עיסוק אישי בנושא אקטואלי ועוד.

מאפיינים ארגוניים להפעלת התכנית

במסגרת שיעורי תרבות ישראל וכן במסגרת הלימוד העיוני של תכנית בני המצווה, יעסקו התלמידים בנושא הבגרות והאחריות, תוך הדגשת הפן היהודי-חברתי של מושג האחריות ושל מקומו בעשייה החברתית. **תכנית בני המצווה מלווה בלימוד שיעורי תרבות ישראל ע"פ ספרי הלימוד המאושרים ע"י משרד החינוך.** במקביל ומתוך הלימוד העיוני ייפתח מהלך של עשייה.

התכנית תחולק לארבע יחידות לפי מעגלי הזהות, כאשר כל מעגל זהות יכיל שיעורי בית מדרש (שיעורים עיוניים) ושיעורי פעילות מעשית (כמפורט בטבלת השיעורים שלהלן).

את תוצרי הלימוד למיניהם יאספו התלמידים בתיקיה האישית (פורטפוליו), שתשמש גם למישוב והערכה. (פירוט להלן)

< **שכת הפעילות** - התכנית הופעלה לראשונה בכיתות ו', בהתאם למתווה מקצוע תרבות ישראל ומורשתו. בבתי ספר רבים ממשיכים לעסוק בנושא גם במהלך כיתה ז'. חלקים רבים מהתכנית מתאימים גם לשכבה זו.

< **סדיריות (הקצאת שיעורים במערכת השעות)** - התכנית תפעל בשעתיים שבועיות הקבועות במערכת. מומלץ לשריין במערכת שעתיים רצופות, כי לעיתים הפעילות מתמשכת על פני שעה וחצי. כדאי ששעות אלה יוקצו לכל השכבה כדי לאפשר פעילות שכתית לפי הצורך.

רוב הפעילות תתקיים בכיתות האם, אך חלקים מסוימים בתכנית נוחים יותר לביצוע בתכנון שכבתי רוחבי, למשל, כשההתנדבות בקהילה היא שכבתית ניתן לפתוח קבוצות התנדבות רבות יותר ומגוונות יותר. גם את יום השיא כדאי לערוך לכל השכבה. יחד עם זאת, כל מחנכת אחראית לביצוע התכנית בכיתתה: הצגת הפעילות בפני ההורים והתלמידים, הלימוד העיוני בכיתה, הדיווח והמשוב, סיוע לתלמידים בבחירת המשימות שלהם ומעקב אחר הביצוע, שיתוף ההורים בנקודות המפתח ובניית יום סיום התכנית.

< לוח זמנים

- | תכנית בני המצווה תחל לפעול מיד לאחר חג הסוכות. אירוע הסיום של התכנית יתקיים לפני יום העצמאות (פירוט בטבלה להלן).
 - | מעגל הזהות האישית מחולק לשתי יחידות. היחידה הראשונה פותחת את העשייה, והיחידה השנייה סוגרת אותה. כתיבת הדרשה של בני המצווה יכולה לגלוש גם מעבר ליום הסיום כיוון שהיא מיועדת לספר המחזור השכבתי.
 - | לוח שיעורים מפורט בפרישה שנתית מצורף בנפרד.
- < **שיתוף הורים** - התכנית תוצג בפני ההורים בפתיחת השנה. ההורים (עם המחנכת) יבחנו היכן הם יוכלו להשתלב הן בחלק עיוני והן בחלק המעשי. יש להקפיד על שיתוף כלל ההורים.
 - < **מנגנוני עידוד** - כדאי להפעיל את מנגנוני העידוד והדרבון הכיתתיים והבית ספריים לביצוע המשימות. ניתן להציג משימות בפני תלמידי הכיתה או במהלך טקס בית ספרי, ניתן להציג את הפעילות ביום חשיפה לרישום לביה"ס ועוד.
 - < **הכשרת הצוות החינוכי** - כמו בכל פעילויות בית הספר, גם שיתוף הצוות בתכנית בני המצווה מבוסס על רצונו ועל יכולותיו של הצוות החינוכי, ובמיוחד מנהלת ביה"ס, מחנכות השכבה ומורי 'תרבות ישראל ומורשתו'. לכל בית ספר המשתלב בתכנית אנו מציעים לקיים לפני פתיחת התכנית יום הנחייה לצוות החינוכי כולו. ביום זה יבחנו המורים את מרכיבי הזהות האישית והמשפחתית שלהם, נברר יחד את משמעות המושג 'אחריות', נציג את התכנית על מטרותיה ותכניה, ונתנסה בפעילויות מתוכה. יום זה יחשוף בפני הצוות בכלל והצוות הקרוב לשכבה בפרט את משמעות התהליך, ויסייע למנהלת ולמחנכות להתאים את התכנית לצורכי התלמידים וביה"ס.
 - < **תיקיית תלקיט אישי ('פורטפוליו')** - כל משימה שיבצעו התלמידים תסוכם על ידיהם בדו"ח. הדוחות, דפי הלימוד, המשימות היצירתיות וכלל התוצרים ייאספו לתלקיט אישי שישקף את התהליך השנתי. בסיום השנה יוכל כל תלמיד לבחון את תוצרי הלימוד האישיים שלו ולהציגם בתערוכה כיתתית. תיקיה מסודרת תאפשר למחנכת מעקב ומישוב לכל תלמיד על עבודתו. לשם כך יש לדאוג שלכל תלמיד תהיה תיקיה אישית ייעודית לאיסוף התכנים. בתיקיה הדיגיטאלית למורה יש דף שער מעוצב לתיקיה האישית.
 - < **עזרי תוכן למורה: החוברת והתיקיה הדיגיטאלית** - חוברת זו היא המדריך למורה להפעלת התכנית. היא מכילה את הרכיבים הבאים:
| פרישת התכנית השנתית
| מערכי שיעור הכוללים הסברים על המקורות השונים שבדף הלימוד והצעות לפעילות בכיתה
| דפי לימוד ודפי משימות לצילום לתלמידים
לצד החוברת קיימת תיקיה דיגיטאלית למורה באתר מורשה-כל ישראל חברים באינטרנט. בתיקיה נמצאים אביזרים נוספים למורה: כל דפי הלימוד ודפי המשימה בפורמט נוח להדפסה, דפי לימוד צבעוניים למפגשים עם ההורים ואביזרים לימודיים נוספים.

מהלך התכנית

כאמור, יש לתכנית ארבעה מעגלי תוכן הנבנים זה על גבי זה. בפרישת השיעורים המצורפת ניתן לראות את החלוקה המומלצת בין התחומים. להלן מוצגים נושאי השיעורים העיוניים ורעיונות לפעילות מעשית בכל תחום.

המעגל האישי

בירור הזהות האישית הוא התהליך הפותח את נושא בני המצווה. אנו מבקשים לסייע לתלמיד לבחון רכיבים בזהותו בכלל ובזהותו היהודית-חברתית בפרט.

לצד שיעורי תוכן יתקיימו הפעילויות:

- < תעודת זהות אישית: כל תלמיד יבנה התלמיד תעודת זהות אישית מפורטת ויבחר מקור מארון הספרים היהודי שמעיד על זהותו, יציג אותו ויסביר את בחירתו.
- < לימוד פרשת השבוע של התלמיד, בירור הערכים העולים ממנה וכתובת דרשה לספר המחזור, על פי הדגם של אתר 'מסע אל הדרשה' באתר חל"ד heled123.org.il (מומלץ לקרוא סוף התכנית).

המעגל המשפחתי

משפחתו של האדם היא הגורם הראשוני והבסיסי ביותר בחייו. המתבגר מתוודע להיותו חלק משרשרת הדורות, ומתחיל לברר ולגלות את משמעותה. הוא נחשף אל המסורות המשפחתיות, אל מקומה של המורשת במשפחתו ואל כוחה של המשפחה.

לצד שיעורי תוכן יתקיימו הפעילויות:

- < ראיון עם סבא או סבתא: כל תלמיד יראיין את סבו או סבתו על בר המצווה שלהם, חקר מנהגי בר/בת המצווה, וכן מה קיבלו מהוריהם ומה ירצו להעביר לנכדיהם.
- < יצירת עץ משפחתי בסיסי שכהכנה לעבודת השורשים שיכתבו בכיתה ז'.
- < איסוף ניגונים/פיוטים/מתכונים משפחתיים וחקירתם (גלגולו של...).
- < פעילות משותפת עם סבא וסבתא: ביקור בבית הספר (שהתלמידים יכינו מראש), הזמנת הסבים והסבתות לאירוע מיוחד עבורם, תיעוד סיפור תולדות המדינה בעיני הסבים והסבתות.

] המעגל הקהילתי

המעגל הקהילתי מספק ליחיד הרגשת שייכות ותמיכה. הקהילה יכולה להיות קטנה כמו קהילת הכיתה, וגדולה כמו הקהילה העירונית. קהילה מושתתת על עשייה ונתינה של חברה בתוך הקהילה וכלפי גורמים מחוצה לה. בני המצווה בוחנים את משמעותה של השתייכות לקהילה ואת יכולתם לקחת אחריות על הנעשה בה.

לצד שיעורי תוכן יתקיימו הפעילויות:

- < התנדבות בתוך קהילת בית הספר, למשל: שעת סיפור לילדי כיתה א', סיוע למורה אחראי בהפסקות, צוות ביקור חולים, צוות השבת אבידה, צוות תגבור לימודי ועוד.
- < התנדבות בקהילה העירונית, למשל: עבודה במחשב עם קשישים, ציון החגים יחד עם קשישים, משימות בגן ילדים טיפולי, פרויקטים של טיפוח הסביבה ועוד.
- < בכל תחום של התנדבות כדאי ליצור רצף של שלושה מפגשים לפחות ולהקפיד כי לכל פרויקט התנדבותי תיעשה הכנה בין מפגש למפגש.
- < מפגש עם דמויות מוותיקי הישוב וחקר ימיו הראשונים של הישוב.

] המעגל הלאומי

בדרך כלל השייכות לעם ולמדינה ניכרת בחיי הצעירים בטקסים, סמלים וחגים. כאשר מתקיימת עשייה רציפה של התלמידים בנושאי ההווה והעתיד של מדינתם ועיסוק בהיסטוריה של העם והארץ, מתחזק בהם רגש השייכות והוא הופך לחלק מזהותם. בתכנית נבחן מה מתוך גורמים אלה משפיע על זהותם של בני המצווה, ומה מבטא את שייכותם וזהותם.

לצד שיעורי תוכן יתקיימו הפעילויות:

- < שיעור אקטואליה שבועי, שבו תלמידים בזוגות מציגים נושא מהחדשות השבוע - הבהרת מושגים והבעת דעה.
- < פעילות במרחב הישראלי: טיול משותף בקטע משביל-ישראל, פעילות עם חיילים, ביקור במוסדות שלטון אזוריים או לאומיים.

] פעילות שיא לסיכום התכנית

פעילות זו באה לאפשר מבט כולל על העיסוק בזהות מזוויות שונות במהלך שנת הבר/בת מצווה. חשוב לתכנן את יום השיא כך שייתן את מירב הביטוי למרכיבים השונים של התכנית: שיתוף ההורים, אחריות אישית של התלמידים, למידה דיאלוגית ועיסוק במקורות יהודיים. בסיום ביצוע המשימות יערך יום משותף לתלמידים ולהוריהם בירושלים. גם ביום זה יקבלו התלמידים משימות לביצוע:

- < כל תלמיד ילמד בחברותא עם ההורה שלו דף לימוד שיוכן בנושא הטיול.
- < כל תלמיד יהיה אחראי על רכיב במהלך היום, למשל: הכנת הדרכה לאתר מסוים, הכנת שי למחנכות, הכנת שי ("צ'ופר") להורים, הסבר להורים על התהליך עד כה, תיעוד הטיול להצגה במסיבת הסיום, קניית הכיבוד וכדו'.

לימוד בית מדרשי בחברותא: כל התורה על רגל אחת

בטרם ניכנס לפירוט מעגלי הזהות והשיעורים, אנו מבקשים להציג את דרך הלימוד בהם. ניתן להאריך בתיאור הגישה והדרכים ליישומה, כאן מובאים הדברים בקיצור.

בית המדרש הוא מהמוסדות העתיקים והמקוריים שפיתחה המסורת היהודית. בשנים האחרונות זוכה סגנון הלמידה הבית מדרשי לתחייה בקרב מגזרים שונים בציבוריות הישראלית, וניתן לראות יותר ויותר בתי ספר המפעילים מפגשי בית מדרש מזדמנים או קבועים.

במורשה-כל ישראל חברים אנו רואים בלמידה הבית מדרשית ערך חינוכי רב:

< **הלימוד בחברותא מחזק את הקשר בין הלומדים ומעצים את אחריותם של הלומדים לתהליך הלמידה.** בחירת הנושאים ועריכת דף לימוד מגוון ורב קולי מאפשרות חיבור טבעי ורלבנטי של תוכן הלימוד לעולמו של התלמיד. צורת הלמידה מעודדת פלורליזם ודיאלוג בין המשתתפים בקבוצה. למידה בית מדרשית היא דרך להעצמת הלומד, הלימוד בחברותא מספק את ההקשר האישי, המאפשר שיחה פתוחה וחשיפה אישית.

< **הצגת מגוון מקורות על דף אחד, ולצדם שאלות לדיון ולמחשבה, מעודדת את הלומדים לשאול שאלות בעצמם ולתהות על המשמעות האישית והאקטואלית בנושאים שונים.** הישיבה סביב שולחן שוויונית ומעודדת כל לומד ולומדת להביע דעה ולהתמודד אישית עם המקורות והשאלות.

< **למידה בית מדרשית כדרך לטיפוח תרבות הדיון** - הלימוד בחברותא תורם ליצירת תרבות דיון ודיבור: היכולת להקשיב, גם ליריב; לדון ולהתווכח בלי לבטל דעה נגדית.

< **הלימוד הבית מדרשי ככלי לקירוב לבבות** בין בנים ובנות להוריהם, בין תלמידים למוריהם ובין הורים למורי ילדיהם. ניתן להיעזר בסגנון הלימוד הלא פורמלי ובבחירת הנושאים וצורת הלמידה כדי לקדם ערכים של קהילתיות ולפתוח את בית הספר לכלל הגורמים הקשורים אליו: הורים, מורים, תלמידים ואנשי צוות נוספים.

מבנה השיעור

בלימוד בית מדרשי יש מספר חלקים, לכל חלק מאפיינים ברורים:

פתיח

פעילות חינוכית קצרה, שמטרתה להציג את הנושא, להציב שאלה, לסקרן את הלומדים ולהזמין לעיין בנושא.

הפתיח יכול להיות קטע קצר מסרט, קריקטורה, תמונה, סיפור קטן, חפץ מסקרן, חידה או משחק. חשוב שהפתיח יציג את נושא הלימוד בקצרה ולא ייהפך למרכז השיעור.

לימוד

זהו לב השיעור. התלמידים קוראים מקורות, משוחחים עליהם, מביעים דעה אישית, שומעים את הדעות של חבריהם, מעמתים שני מקורות זה עם זה ועוד.

בחלק זה של השיעור המורה מניח לתלמידים לעבוד בקבוצות של 2-4 תלמידים, המורה אינו מנהל את השיעור ישירות אלא באמצעות דף הלימוד שהכין מראש עם מקורות ושאלות לדיון. חשוב שהמקורות יהיו ברורים והשאלות תהיינה פתוחות ומזמינות לדיון. בהדרגה, יוכל הדף להיות יותר מורכב והלימוד העצמאי יוכל להימשך זמן רב יותר. חשוב שהדף יכיל יותר מקורות ממה שיוכלו רוב התלמידים להספיק, כדי שיספק עניין גם לתלמידים זריזים יותר מהממוצע.

בתחילה מומלץ שהמורה יקרא את המקורות בקול ויוודא שהתלמידים מבינים אותם, לפני שהוא מעביר את הלימוד לדיון בחברותות.

אסיף

בחלק זה הלימוד חוזר למליאת הכיתה, ואוספים בדיון כיתתי משותף את הפעילות בחברותות. חשוב לאפשר ביטוי של הלימוד בחברותות, אך לא דווקא לסכם את מה שנאמר כבר, אלא לנסות להציע היבטים נוספים לנושא.

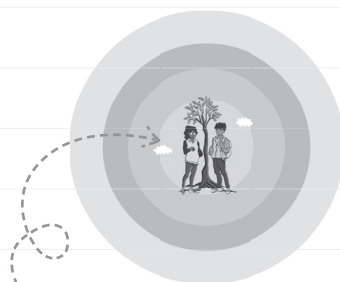
פעמים רבות נשלב באסיף גם **משימה לביצוע**, שבה התלמידים מיישמים את מה שלמדו בדרך ביטוי נוספת, רצוי יצירתית. כך נוודא שאכן הייתה למידה משמעותית בחברותא. המשימה יכולה להיות ציור, קומיקס, כרזה, מכתב לאחד ההוגים שנלמדו או נזכרו במקורות ועוד.

פרישת השיעורים לאורך השנה - לוח תכנון שנתי

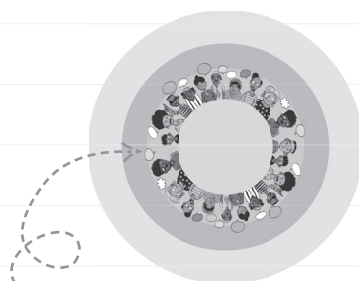
לוח זמנים	הערות	השיעור	הנושא
חודש ראשון (מומלץ להתחיל אחרי סוכות)	להורים - היכרות עם התכנית ומטרותיה באסיפת ההורים הראשונה	1.א שיעור בית מדרש: שיעור פתיחה: מי רוצה להתבגר?	מעגל הזהות האישית
		2.א שיעור בית מדרש: זהות אישית: אין אדם הדומה לחברו	
		3.א שיעור פעילות: למה לי תעודת זהות?	
		4.א שיעור פעילות: אני יהודי ולכן...	
חודש שני	לימוד בשיתוף ההורים	1.ב שיעור בית מדרש: המשפחה שלי	מעגל הזהות המשפחתי
		2.ב שיעור בית מדרש: מסורת משפחתית ואחריות במשפחה	
		3.ב שיעור פעילות: כתיבת עבודת חקר - חלק ראשון	
		4.ב שיעור בית מדרש: לומדים מסבא וסבתא	
		5.ב ערב לימוד הורים ותלמידים: על הורים וילדים	
		6.ב שיעור פעילות: כתיבת עבודת חקר - חלק שני	
חודש שלישי (מומלץ לסיים עד פורים)	מספר ימי התנדבות במשך החודש	1.ג שיעור בית מדרש: מהי קהילה ומהי נתינה	מעגל הזהות הקהילתית
		2.ג שיעור פעילות: בית הספר כקהילה - בחירת תחום ההתנדבות	
		3.ג פעילות מעשית: התנדבות בקהילת בית הספר	
		4.ג שיעור בית מדרש: כל אחד יכול לתת, כל אחד יכול לקבל	
חודש רביעי (מומלץ לסיים עד יום העצמאות)	מתמשך על פני השנה לימוד בשיתוף ההורים אירוע בשיתוף ההורים	1.ד שיעור בית מדרש: "למולדת שובי רוני"	סגירת המעגלים: מעגל הזהות הלאומית וסיים התכנית
		2.ד שיעור מתמשך על פני השנה: סקירת נושא אקטואלי	
		3.ד שיעור פעילות: הכנת טקס יום העצמאות	
		4.ד לימוד משותף להורים ותלמידים: כיצד אחגוג את בר/בת המצווה שלי?	
		5.ד יום שיא: טקס סיום תכנית בני מצווה	
מיד אחרי פסח		5.א שיעור בית מדרש: פרשת השבוע - אילן היוחסין שלי	מעגל הזהות האישית- הדרשה
		עבודה אישית עם חונכים על הדרשה	

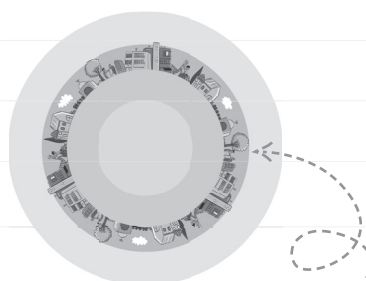
מערכי השיעורים

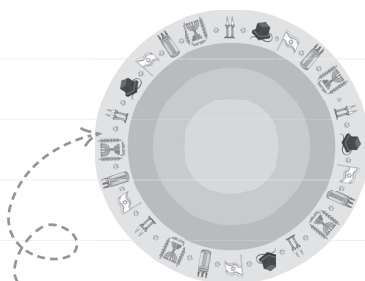
א. מעגל הזהות האישית

ב. מעגל הזהות המשפחתית

ג. מעגל הזהות הקהילתית

ד. מעגל הזהות הלאומית

א. מעגל הזהות האישית

מעגל הזהות האישית הינו מעגל הזהות הראשון שבו עוסקת התכנית. התלמידים נמצאים בשלב משמעותי בגיבוש זהותם האישית, הם מגלים את יכולותיהם ואת מגבלותיהם, ועומדים בפני התמודדויות חברתיות הקוראות להם לעצב את עולמם הערכי. כמתבגרים צעירים הם נחשפים לגורמים רבים המשפיעים על זהותם הנבנית, חלקם חיוביים יותר חלקם פחות. לתוך עולם זה אנו מבקשים להציע גם התבוננות אל מערכת הערכים היהודית-חברתית, לבחון מה מתוכה יכולים הצעירה והצעיר לקחת ולהטמיע באישיותם המתגבשת.

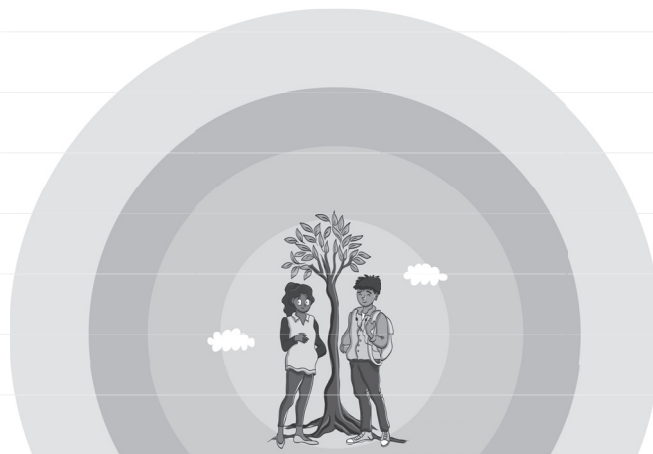
ההתייחסות למעגלי הזהות האישית תחולק לשני חלקים מרכזיים:

החלק הראשון, בפתיחת התכנית, יעסוק בבירור רכיבי הזהות האישית.

החלק השני, לקראת סוף התכנית, יעסוק בבחינת הזהות האישית דרך תהליך כתיבת דרשת בת/בר המצווה.

זהות האישית של התלמיד היא הבסיס לדרך שבה הוא יבנה גם את מעגלי הזהות הנוספים שלו, ואנו בטוחים כי בירור הזהות המשפחתית והקהילתית יחזיר את התלמידים שוב ושוב אל בחינת זהותם האישית.

- 1.א שיעור בית מדרש: שיעור פתיחה - מי רוצה להתבגר?
- 2.א שיעור בית מדרש: זהות אישית - אין אדם הדומה לחברו
- 3.א שיעור פעילות: למה לי תעודת זהות?
- 4.א שיעור פעילות: אני יהודי ולכן...
- 5.א שיעור בית מדרש: פרשת השבוע - אילן היוחסין שלי

א. מעגל הזהות האישית - שיעור 1 שיעור פתיחה - מי רוצה להתבגר?

שיעור בית מדרש

[מטרות]

- < התלמיד ייחשף להיבטים שונים של המעבר מילדות לבגרות.
- < התלמיד יבחן את משמעותה של בגרות כפי שבאה לידי ביטוי בערך האחריות.
- < התלמידים יכירו את התכנית.

[רציונל]

שיעור זה פותח את התכנית, והוא מזמין את התלמידים להכיר את נושא התכנית: ההתבגרות והאחריות האישית הנגזרת ממנה, לפרט ולקבוצה. נעשה זאת דרך משחק תפקידים ולימוד משנה מפרקי אבות.

שימו לב: עבור חלק מהתלמידים תהיה זו גם הזדמנות ראשונה ללמידה בית מדרשית, ויש צורך להסביר להם על המיוחד למידה זו.

[זמן: שיעור]

[מבנה השיעור]

- < פתיחה: מי רוצה להתבגר? במליאה, משחק תפקידים
- < לימוד: כיצד ניכרת בגרות? דף לימוד בחברות עם מקורות המתייחסים למעבר מילדות לבגרות
- < אסיף: מהי האחריות שלי? דיון במליאה האוסף את הלימוד ומציג שאלה להמשך השנה

[עזרים]

דף לימוד מקורות ודף לימוד תמונות (מצורפים), איור המעגלים להקרנה (בתיקיה הדיגיטאלית למורה)

מהלך השיעור

פתיח | מי רוצה להתבגר?

משחק תפקידים

המורה תציב מול התלמידים שני כסאות גב אל גב: האחד - נמוך (כיסא תלמיד), השני - גבוה (כיסא מורה). הכיסאות מייצגים שתי תקופות חיים, את הילדות ואת ההתבגרות. אחד המאפיינים של המעבר בין שתי התקופות הוא ההתלבטות בין הרצון לגדול ולהתבגר לבין הרצון להמשיך ליהנות מיתרונות הילדות. משחק תפקידים זה מאפשר להשמיע את הקולות הפנימיים המעדיפים את הילדות, ואת הקולות הפנימיים המעדיפים את ההתבגרות והנעורים. תלמידים יוזמנו בסבב (או בבחירה) לשבת על הכיסאות גב אל גב ולהציג יתרון של התקופה המיוצגת באמצעות הכיסאות. (למשל: כמה קל ומפנק להיות ילד - כולם מתחשבים, מוותרים... מבינים... סלחנים... אין צורך להחליט החלטות הקובעות לעתיד... מצד אחר: רוצה כבר להתבגר כדי שיתחשבו בדעתי, שאהיה עצמאי, שתהיה לי פרטיות...) הדוברים מתחלפים ומעלים יתרונות וחסרונות של התקופה המיוצגת. על פי: התבגרות-עצמאות, מתוך החוברת: כישורי חיים לחטיבת הביניים, כיתה ז. cms.education.gov.il

אם התלמידים מתקשים להציג את הזוויות השונות באופן חופשי, המורה יכולה להפנות אליהם שאלות שהתשובות עליהן יציגו את היתרונות והחסרונות של כל תקופת חיים:

- < באילו תחומים אתם עצמאיים?
- < אילו חובות יש לכם בבית? בבית הספר?
- < תארו את הדבר הטוב ביותר בלהיות צעיר/בוגר.

דיון במליאה בעקבות משחק התפקידים

- < אילו יתרונות אנו מייחסים לגיל הילדות? אילו להתבגרות?
- < מה משותף ליתרונות ולחסרונות של ההתבגרות? סביר שהמושג אחריות כבר עלה מספר פעמים וזוהי ההזדמנות לדון בו ביתר הרחבה.

לימוד | כיצד ניכרת בגרות?

חלק א: לימוד בחברותא - בן שלוש עשרה למצוות

למידה בחברותא - על מאפייני הלמידה בחברותא הרחבנו במבוא תחת הכותרת 'לימוד בית מדרשי בחברותא: כל התורה על רגל אחת'. מומלץ לעיין שם. בכיתה שבה לא רגילים ללמוד בחברותא כדאי להסביר מהי חברותא, מה מטרתה ובמה היא שונה מלמידה רגילה בקבוצות. ניתן להיעזר בספר הלימוד של כיתה ה' מתחום תרבות ישראל ומורשתו שבו למידה בחברותא היא אחת מדרכי ההוראה המוצעות. כמו כן, כדאי לחשוב מראש על החלוקה של התלמידים לחברותות. האם רוצים חברותות של זוגות או חברותות גדולות יותר? האם חברותא של חברים

או יצירת חברויות חדשות? האם חברותות הומוגניות או הטרוגניות? למידה דיאלוגית זו היא ציר מוביל בתכנית כולה, ולכן שיעור זה הוא רק תחילתו של תהליך גם בדרך הלימוד. התאמת הלמידה תיעשה בדרך של ניסוי וטעייה.

דף הלימוד הפותח את הנושא כולל מקור אחד בלבד. אנו מבקשים להעניק לתלמידים התנסות מאתגרת אך לא מתסכלת; לאפשר להם לבחון את דרך הלימוד בחברותא, תוך בניית מקפצה להמשך הלמידה. דפי הלימוד לשיעורים הבאים יהיו מורכבים יותר ויכילו מספר מקורות.

מסכת אבות שממנה לקוחה המשנה היא המסכת התשיעית בסדר נזיקין במשנה. המסכת עוסקת בהכוננת האדם לחיים של מוסר ודרך ארץ. המסכת פותחת בהשתלשלות התורה שבעל פה מהר סיני ועד לתנאים (חכמי המשנה): "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע...". ומכאן ואילך מציגה כל משנה עצה לחיים או מוטו לחיים של אחד התנאים: "על שלושה דברים העולם עומד...". "הוא מתונים בדן והעמידו תלמידים הרבה...". "אם אין אני לי מי לי" ועוד.

אם התלמידים אינם מיומנים בלמידה בחברותא, כדאי להציג את מרכיבי דף הלימוד (מקור, שאלות לדיון, מידע אודות המקור) ולאפשר לכל חברותא להתמודד עמו בעצמה.

המשנה קובעת שבכל גיל מטילים על אדם משימות התואמות את התפתחותו הפיזית, הרגשית והאינטלקטואלית, לפיכך משמעות הגדילה היא גם קבלת אחריות בתחומים שונים.

לאחר כ-10 דקות של לימוד הדף הראשון נתרכז למליאה ונערוך שיחה סביב השאלות: אילו תחומי אחריות מעלה המשנה? אילו תחומי אחריות אנו חווים בחיים שלנו? מכאן נתקדם לדף הלימוד הבא.

חלק ב: לימוד בחברותא - מעגלי אחריות - דף לימוד מבוסס תמונות

ה'טקסט' בדף לימוד זה הוא לקט תמונות. אנו נבקש מהתלמידים להתוודע אל מעגלי האחריות המוצגים בתכנית דרך התמונות, ולבחון אילו מהמעגלים כבר מוכרים להם ובאילו מעגלים הם טרם התנסו.

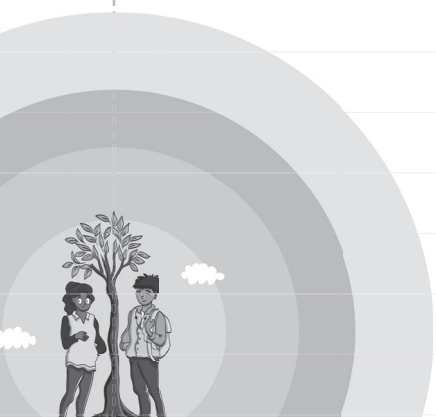
בחברותות יזהו התלמידים את ארבעת מעגלי האחריות: האחריות שלי כלפי עצמי, האחריות שלי כלפי משפחתי, האחריות שלי כלפי הקהילה שלי והאחריות שלי כלפי העם שלי.

לשיקול המורה: האם להציג את ארבעת המעגלים כדי שהתלמידים יתאימו תמונה לכותרת או להניח להם לאתר בעצמם את המעגלים.

אסיף | מהי האחריות שלי?

במליאת הכיתה המורה תראה את איור השער עם המעגלים, תחזור על ארבעת מעגלי האחריות שבהם נעסוק השנה ותקשר בין בגרות לבין אחריות: משמעות הבגרות היא לקחת אחריות על סביבתי במעגלי הזהות השונים.

לסיום תשאל המורה: באיזה מארבעת המעגלים הייתם רוצים לקחת אחריות בשנה הקרובה?

מה מסמל גיל 13?
מהו הגיל המקביל לבנות?

מהו אצותכם המטרה של רשימה זו?

הוא היה אומר:
בן חמש שנים למקרא,
בן עשר למשנה,
בן שלוש עשרה למצוות,
בן חמש עשרה לתלמוד,
בן שמונה עשרה לחופה.

אבות ה, כא

האם חגיגת התורה מצווה היא אצותכם
שיאלו של תהליך, או תחילתו?
האם יש הבדל בין בנים לבנות בעניין זה?

סמנו במרקר את תקופת החיים.
מה הקשר בין הגיל לבין האחריות
המוטלת על האדם?

איזו אחריות היתה לך בן 18 בתקופת המשנה?
איזו אחריות יש לך כיום?

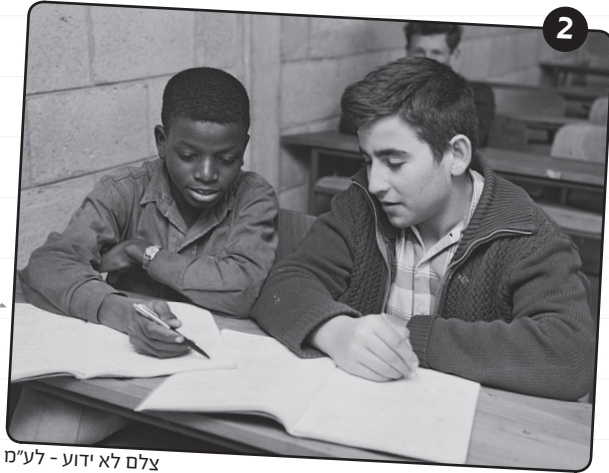
*מקורו של קטע זה במשנה במסכת אבות. מסכת אבות מציעה לקרוא בה הכוונה לדרך חיים המבוססת על מוסר, מידות טובות ודרך ארץ. במסכת מובאים פתגמים ועצות מפי התנאים (חכמי המשנה) כמו: "הי כבוד חברך חביב עלייך כשלך" ו"אמור מעט ועשה הרבה". נוהגים לקרוא את מסכת אבות בשבתות הקיץ. "הוא היה אומר..." הכוונה לרבי יהודה בן תימא הנזכר כבר במשנה הקודמת. רבי יהודה חי לפני כאלפיים שנה לאחר חורבן בית המקדש השני.

מה הייתם מוסיפים לרשימה?
מה הייתם מחסירים ממנה?

מילנר משה - לע"מ

צלם לא ידוע - לע"מ

צלם לא ידוע - לע"מ

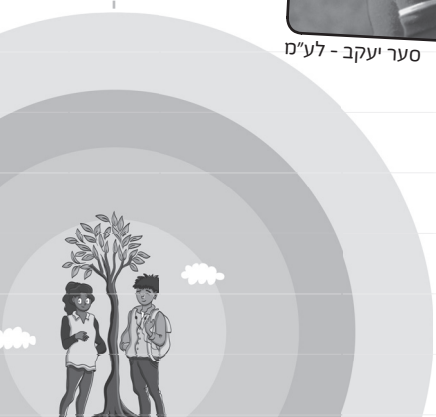
מילנר משה - לע"מ

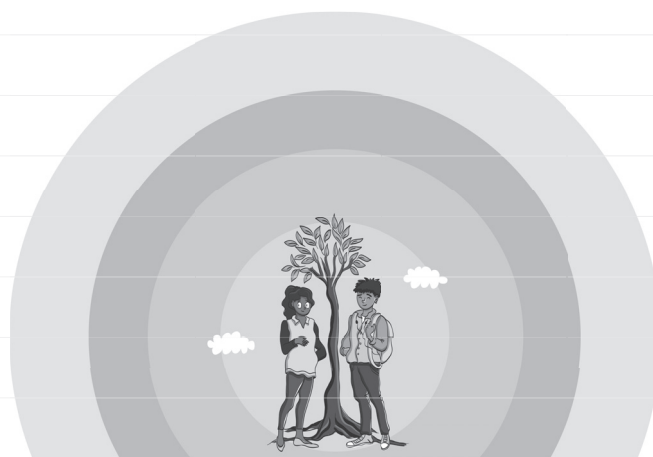

סער יעקב - לע"מ

דונו בחברותא:

- < על איילו תחומי אחריות מרמזות התמונות?
- < באיילו תחומי אחריות כבר התנסיתם?
- < כמה שונה האחריות שלוקח על עצמו מבוגר?
- מדינת האחריות היא סימן אהלרות?
- < איילו תחומי אחריות חזקים אתם יכולים לממש בחייכם?

א. מעגל הזהות האישית - שיעור 2

אין אדם הדומה לחברו

שיעור בית מדרש

[מטרות]

- < התלמיד ילמד את המשמעויות הסותרות של המושג 'זהות', ויבחן יתרונות וחסרונות של כל משמעות.
- < התלמיד יברר אילו רכיבים בזהותו האישית מולדים ואילו נרכשים ונתונים לבחירתו.

[רציונל]

בשיעור זה נלמד מקורות (כולל קריקטורה) העוסקים בשני היבטי הזהות: מחד השוויון והדמיון לזולת, ומנגד הייחודיות האישית. אנו מבקשים להראות שבכל אדם ישנם שני היבטים. כמו כן, אנו מראים שהזהות מתעצבת הן על ידי גורמים נתונים (תורשה, הורים, סביבת הגדילה וכיו"ב) והן על ידי גורמים שהאדם יכול לבחור בהם (חברים, מקצוע, תחביבים וכו'). במהלך התכנית נמשיך ונחדד את שני מרכיבי הזהות.

שימו לב: מעגל הזהות האישית, יותר ממעגלים אחרים, צריך להיות מותאם לכל כיתה וכיתה, לכן על המחנכת לבחון מראש מהי הדרך הנכונה ביותר להגיע אל מטרות השיעור.

[זמן: שיעור]

[מבנה השיעור]

- < פתיח: מה מתאר אותי? אישי ובמליאה
- < לימוד: מהי זהות? דף לימוד בחברות עם מקורות המציעים הגדרות שונות ל'זהות'
- < אסיף: אז מה באמת הזהות שלי? דיון במליאה האוסף את הלימוד ומציג שאלה להמשך השנה

[עזרים]

דף הלימוד (מצורף), מטבעות של 10 אגורות כמספר התלמידים, פתקים, כלי כתיבה

מהלך השיעור

פתיח | מה מתאר אותי?

אישי

כל תלמיד מקבל דף ריק. על הלוח המורה כותבת את ההנחיה: על כל אחד לכתוב על הדף שלושה דברים המתארים אותו.

במליאה

- < מי תיאר דברים שקשורים לאופי שלו? לתחביבים שלו? למשפחה שלו?
- < אילו דברים נתונים לכם ובאילו בחרתם?
- < מה ניתן ללמוד על כל אחד מתוך מה שכתב?

המורה מציעה לתלמידים להוסיף נקודה רביעית המתארת אותם.

לימוד | מהי זהות?

דף הלימוד מציג פנים שונות של מושג הזהות: שוויון ואחידות או ייחודיות חד פעמית. ניתן ללמוד את כולו בחברותא, אך אפשר גם ללמוד בחברותא את שתי המשימות הראשונות בלבד, ואת המדרש "שלושה שמות" ללמוד במליאת הכיתה בהנחיית המורה.

< **ההכרזה על זכויות האדם** נובעת מהאמונה כי קיים שוויון בין כל בני האדם, כלומר, בני האדם זהים במובן של 'שווים' (ולכן כולם ראויים לזכויות יסוד).

ההכרזה על זכויות האדם היא מסמך רשמי של האו"ם מאז דצמבר 1948. ההכרזה מתארת את זכויות האדם היסודיות שצריכות להתקיים בכל מדינה החברה באו"ם. עקרונות ההכרזה הם בסיס חשוב במשפט הבינלאומי ותשתית לחוקות של מדינות רבות, אף שלהכרזה עצמה אין תוקף משפטי. ההכרזה התקבלה גם ע"י ממשלת ישראל. בעקבות ההכרזה קמו ארגונים בינלאומיים לשמירה על זכויות אדם. את הנוסח המלא של ההכרזה ניתן למצוא בספרייה הווירטואלית של מט"ח: lib.cet.ac.il.

< **"לפיכך נברא האדם יחידי"** הפסקה המובאת היא חלק ממשנה רחבה יותר העוסקת בכבוד האדם. המשנה מביאה פנים שונות למיוחדות של האדם, אשר מהן ניתן ללמוד שיש לכבד כל אדם מעצם היותו חד פעמי ומיוחד.

עוד על המשנה ניתן לקרוא באתר האגף לתרבות תורנית במשרד החינוך (ממקורותינו, ערכי חברה, כבוד האדם, ייחודיותו של האדם) cms.education.gov.il.

< הקריקטורה מציגה בפנינו את שני היבטי הזהות:

הברקוד מציב את כל המוצרים בסקלה אחת ומתמחר אותם. הוא סממן אופייני של עולמנו הצרכני, שבו כל הפריטים היוצאים מפס ייצור הם אחידים (ולכל פריט יש מחיר).

טביעת האצבע היא ייחודית לכל אדם ואין שתיים אחידות, גם לא לתאומים זהים שמטענם הגנטי זהה.

< **"שלושה שמות נקראו לו לאדם"** על פי מדרש זה שלושה גורמים מרכיבים את שמו (זהותו) של האדם: המשפחה, החברה והאישיות. שני השמות הראשונים מוכתבים ע"י המשפחה והחברה, מדובר במצב פסיבי המצמצם את שליטתו של האדם בשמו/בזהותו. את השם השלישי האדם קונה לעצמו באופן אקטיבי, מתוך מאמץ ולקיחת אחריות: תחביבים, חברים שהאדם בוחר, ספרים שהאדם בוחר לקרוא, מקום המגורים והעיסוק המקצועי שיבחר בו, ועוד.

המדרש לקוח מתוך מדרש תנחומא, הכולל מדרשים על חמשת החומשים לפי פרשות השבוע ונערך בסביבות המאה התשיעית לספירה. המדרש נקרא ע"ש רבי תנחומא בר אבא, אמורא ארצישראלי שדרשותיו מופיעות פעמים רבות. רוב המדרשים כתובים בשפה העברית.

אסיף | אז מה באמת הזהות שלי?

את המשנה ניתן להמחיש באמצעות מטבעות של עשר אגורות שיחולקו לתלמידים. כל תלמיד יתבקש לתאר את המטבע שברשותו. התלמידים ייוכחו כי כל המטבעות אכן זהים.

שאלה לדיון: במה בני אדם דומים למטבעות או שונים מהם?

המורה תסכם את השיעור: במהלך השנה נבחן את מרכיבי הזהות שלנו - אלה שקיבלנו מהורינו ואלה שנבחר בעצמנו.

מהי זהות?

- 1. שוויון מחלט וגמור (היות זה עצמו).
- 2. כלל התכונות המיוחדות לאדם מסוים (או לקבוצת בני אדם).

מילון אבן שושן המרכז (2004) עמ' 268

< מה היחס בין שתי ההגדרות? זהות?

< כתבו משפט המייצג את אחת מההגדרות של זהות.

קראו את שני המקורות הבאים והתבוננו בקריקטורה:

לפיכך נברא האדם יחידי... להגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא: שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד, וכולן דומין זה לזה; ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל האדם בחותמו של האדם הראשון, ואין אחד מהן דומה לחברו.

סנהדרין ד, ו

כל בני אדם נולדו בני חורין ושווים בערכם ובזכויותיהם.

מתוך: הכרזת זכויות האדם של האו"ם, 1948

בדקו:

< לאיזה סן של הזהות מתייחס כל אחד מן המקורות?

< היכן באים לידי ביטוי השוויון והיחודי בחייון בבית, בבית"ס ובקהילה?

מה מעצב זהות?

שלשה שמות נקראו לו לאדם: אחד מה שקוראים לו אביו ואמו, ואחד מה שקוראים לו בני אדם, ואחד מה שקונה הוא לעצמו. טוב מכולן מה שקונה הוא לעצמו.

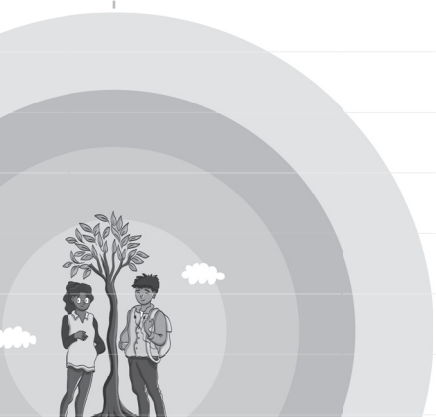
מדרש תנחומא לחומש שמות, פרשת הקהל

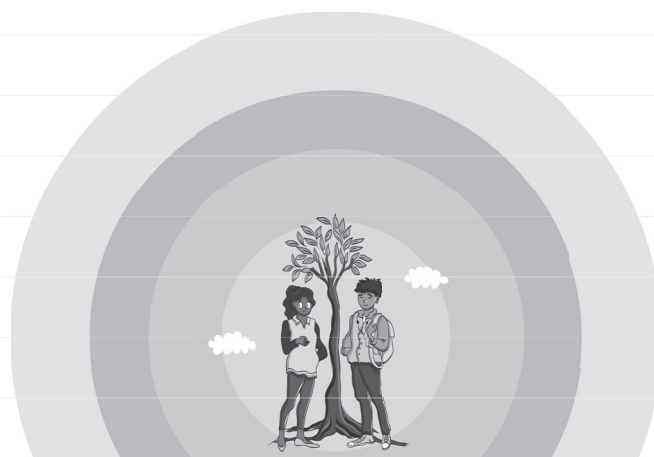

< מה הם השלושת השמות שניתנים לאדם?

< על פי מדרש תנחומא, מי יוצר את זהותו של האדם?

< איזה סן של הזהות מצטיינים אצלכם מקור זה?

א. מעגל הזהות האישית - שיעור 3

למה לי תעודת זהות?

שיעור פעילות

[מטרות]

- < התלמידים יכירו את תעודת הזהות הרשמית של אזרח במדינת ישראל.
- < התלמידים ירכיבו לעצמם תעודת זהות אישית על פי קריטריונים מרכזיים בעיניהם.
- < התלמידים יבחנו כיצד רכיבי הזהות באים לידי ביטוי בחייהם.

[רציונל]

בשיעור זה אנו יוצאים מבית המדרש לשיעור ללא לימוד מקורות. בהמשך ללימוד על הזהות האישית ומרכיביה, נציג בפני התלמידים את תעודת הזהות הרשמית של המדינה, ונזמין את התלמידים לחשוף את מרכיבי הזהות הפורמליים שלהם דרך ציור אישי, דרך היכרות עם תעודת הזהות הרשמית של מדינת ישראל ובמילוי תעודת זהות אישית.

שימו לב: בשיעור זה התלמידים מדברים על עצמם. כדי לאפשר לתלמידים להעלות נקודות משמעותיות, חשוב ליצור אווירה מקבלת ולעצור התבטאויות שעלולות להוות מחסום משתק. ניתן לפעול בשיתוף עם המורה לאמנות שתנחה בשיעור שלה ציור דיוקן אישי.

[זמן: שיעור]

[מבנה השיעור]

- < פתיח: **דיוקן אישי - מי אני?** ציור אישי ודיון קצר במליאה
- < לימוד: **תעודת הזהות שלי** היכרות עם תעודת הזהות הרשמית של מדינת ישראל ומילוי 'תעודת זהות' אישית
- < אסיף: **התחדש לי משהו על חברי וחברותי** בקבוצות או במליאה, שיתוף במידע

[עזרים]

דפים וכלי ציור, תעודת זהות מצולמת לכל התלמידים (מצורף)
(ניתן לרכוש תעודות למילוי בחנויות לציוד חינוכי).

מהלך השיעור

פתיח | דיוקן אישי - מי אני?

אישי

כל תלמיד מצייר על דף A4 דיוקן עצמי ומוסיף לו אביזרים המתארים אותו (אפשר להישאר בתיאור הפנים, כמו משקפיים, נמשים או צבע שיער, אך אפשר להרחיב ולהוסיף אביזרים מאפיינים כגון: כדורגל, ספר, נוף מסוים וכדו').

את הציורים ניתן להציג בדרכים שונות: התלמידים יתלו את הציורים על קיר הכיתה, ויבקרו ב'תערוכה' שלהם; כל תלמיד ירים את הציור שלו ויציג לתלמידים; המורה תציג את כל הציורים והתלמידים יתבוננו, ועוד.

במליאה

מה דומה ומה שונה בציורים שלנו? האם ניתן ללמוד מהציורים גם על האופי של בעל הדיוקן?

שימו לב: אם יש תלמידים שנרתעים מהמשימה אפשר לבקש מהם לתאר את עצמם במילים.

לימוד | תעודת הזהות שלי

חלק א: במליאה

< מהי תעודת זהות?

” תעודה ממשלתית הניתנת לכל תושב במדינה ובה שם האיש, תמונתו, גילו וכו' לאישור כי נושא התעודה הוא הרשום בה.

מילון אבן שושן המרכז (2004) עמ' 1029

< אילו סעיפים יש בתעודת זהות רשמית? בתעודה הישראלית מופיעים פרטים אישיים מתוך מרשם האוכלוסין, ובהם מספר זהות ייחודי, שמו של בעל התעודה ושם משפחתו, שמות הוריו, תאריך לידתו הלוועזי (וליהודים גם התאריך העברי), מקום הלידה, מינו של האדם ותמונתו, בעבר הופיע גם לאום. לתעודת הזהות מצורף ספח שבו מופיעים הכתובת, המצב האישי, האזרחות, שמות קודמים של האדם, שם בן הזוג, מספר הזהות שלו וכן פרטים אישיים על ילדיו.

< מתוך תעודת הזהות הרשמית בלבד, אילו תחומים בחייו חשופים לציבור? על מה לא ניתן לדעת דבר? עד כמה הספח מוסיף מידע ומאפשר השערות על האדם?

חלק ב: אישי

כל תלמיד מקבל טופס ריק של תעודת זהות וממלא את הסעיפים השונים: שם, מגדר, שמות הורים ואחים, מקום לידה, מקום מגורים, מקצוע אהוב בבית הספר, תחביבים/חוגים/תנועת נוער, מטלה שאני לא אוהב לעשות, חלומות לעתיד, חשוב לי שיידעו עלי ש...

אסיף | התחדש לי משהו על חברי וחברות

ניתן לערוך את האסיף במספר דרכים, לשיקול דעת המורה:
אפשרות א: התלמידים יוצרים חברות של 5-6 משתתפים. בתוך החברות כל תלמיד אוסף לעצמו לפחות 3 פריטים שלא ידע על 3 תלמידים אחרים (פריט על כל תלמיד), וכותב אותם בצידה השני של תעודת הזהות שלו.
אפשרות ב: לאפשר לתלמידים להסתובב באופן חופשי בחלל הכיתה, ולהחליט בעצמם ממי הם אוספים את פריטי המידע החדשים.
 במליאה התלמיד ישתף את הכיתה בפריט מידע חדש על אחד החברים.

דף משימה 3.א תעודת זהות

תעודת זהות

**מדינת ישראל
משרד הפנים**

מספר הזהות _____

שם המשפחה _____

השם הפרטי _____

שם האב _____

שם האם _____

תאריך הלידה _____

מקום הלידה _____

המין _____ מגורים _____

אחים ואחיות _____

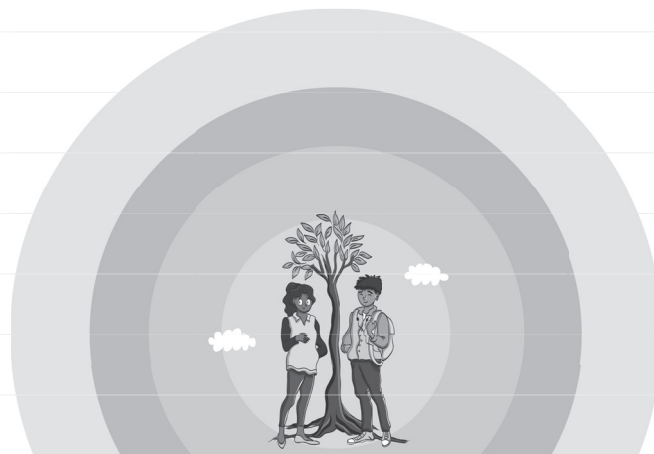
מקצוע אהוב בבית הספר _____

תחביבים _____

תנועת נוער _____

חלומות לעתיד _____

חשוב שידעו עלי ש _____

א. מעגל הזהות האישית - שיעור 4

אני יהודי ולכן...

שיעור פעילות

[מטרות]

- < התלמיד יברר מהי מקומה של היהדות בזהותו.
- < התלמיד יבחן מה משמעות היותו יהודי ביחס למשפחה ולקהילה.
- < התלמיד יבחן מהם המצבים שבהם הוא בוחר להיות יהודי, ומה המשמעות המעשית של בחירה זו בחייו.

[רציונל]

שיעור כפול זה הוא ליבו של העיסוק במעגל הזהות האישית, ובמהלכו נדון בזהות הלאומית. בשיעור יפגשו התלמידים הגדרות שונות למשמעות הזהות היהודית, יבחרו אחת מהן (בחירה אישית) ויעצבו כרזה ביחד עם תלמידים שבחרו כמוהם.

שימו לב: חלק גדול מהשיעור מבוסס על יכולתם של התלמידים לעבוד בחברותא שאיננה מובנית כדף לימוד. בחנו את מוכנות התלמידים לפעילות והתאימו אותה, אם יש צורך: השתמשו בפחות/ יותר היגדים, חלקו לזוגות ולא לקבוצות וכד'.

[זמן: שיעור כפול]

[מבנה השיעור]

- < פתיח: **מזהות אישית לזהות לאומית** התלמידים ייזכרו בתעודת הזהות האישית שעיצבו בשיעור הקודם, ויעברו לדון במרכיב הזהות 'לאום' ו'דת'.
- < לימוד: **מהי יהדות בשבילי?** בחירה אישית באחת מההגדרות הנתונות לשאלת משמעות הזהות היהודית ועבודה קבוצתית לעיצוב כרזה המייצגת משמעות זו.
- < אסיף: **אני יהודי ולכן...** סיכום המהלך במליאה

[עזרים]

דף משימה (מצורף), גליונות כרזה ואביזרי יצירה, אפשרות האזנה לשיר, כרטיסיות היגדים בתיקיה למורה

מהלך השיעור

פתיח | מזהות אישית לזהות לאומית

במליאה]

- קראו שנית את הקריטריונים שנבחרו לתעודת הזהות שלכם.
- < אילו קריטריונים הייתם מוסיפים לתעודת הזהות? מדוע חשוב לכם להוסיף אותם? (בתעודה לא מצוין הלאום או הדת יהודי/מוסלמי/נוצרי/דרוזי וכו', בשיעור נדון במשמעות הזהות היהודית עבור התלמידים).
 - < באילו מקרים אתם מרגישים שהזהות שלכם מושפעת מהדת שאליה אתם שייכים? (בחגים, בשבת, במתן צדקה, בהכנסת אורחים, בכיבוד ההורים, כשחוגגים בת/ בר מצווה...)

לימוד | מהי יהדות בשבילי?

חלק א: התלמידים יושבים בקבוצות של 3-4. (חשוב, לא בזוגות)

כל קבוצה מקבלת את רשימת ההיגדים ובוחרת מהם 3 המבטאים את עמדתה (או מסתובבת ובוחרת מבין ההיגדים התלויים על הקיר).

כל קבוצה צריכה לכתוב כיצד כל אחד משלושת ההיגדים בא לידי ביטוי בחיי משתתפיה (לדוגמה: שמירת המסורת - אצלנו בחגים מתכנסים לארוחה משפחתית אצל סבא וסבתא, הולכים לבית הכנסת ביום כיפור. אי שוויון וחוסר צדק: כשאני רואה הצקה לבע"ח אני מתערב מיד, השתתפנו בהתרמה לטובת אנשים נזקקים וכיו"ב)

כדאי להדפיס 4-5 עותקים מכל היגד.

חלק ב: במליאה

המורה תזמין נציג מכל קבוצה להסביר מדוע בחרו באחד ההיגדים. (סביר להניח שהתלמידים ישתמשו במושגים 'יהודי' ו'ישראלי'. כדאי לבחון מתי מבלבלים בין המושגים ולדבר על הגורמים לבלבול זה).

חלק ג: בקבוצות

כל קבוצה תיצור כרזה (בטקסט ובעיצוב) המייצגת את המשמעות העיקרית של "להיות יהודי" על פי ההיגדים שבחרו. יש להדגיש שעיצוב הכרזה ייתן מקום לפרשנות של התלמידים. הכרזות ייתלו על קירות הכיתה, כל תלמיד יוסיף את שלושת ההיגדים שבחרה קבוצתו לתעודת הזהות האישית שלו ויצרף לקלסר.

אסיף | אני יהודי ולכן...

ראשית, האזינו לשיר של קובי אוז וחבורתו "אני יהודי". אספו מספר תגובות מהתלמידים לשיר.

משימה: כל תלמיד/ה יוסיף שורות משלו/ה לשיר.

המורה תסכם את המהלך: השנה ובשנה הבאה אנחנו נכנסים לעולם המבוגרים היהודים. לאורך השנה נבחן לאן אנחנו רוצים להוביל את היהדות שלנו, נראה מה משמעות היהדות בחיים שלנו מתוך התפיסה כי עם הגיענו לגיל מצוות אנו אחראיים גם על חלק זה בחיינו.

לדאוג לגורלו של כל יהודי בכל מקום בעולם

לדאוג לכל אדם לפי הציווי "ואהבת לרעך כמוך"

להעביר את המסורת היהודית לדורות הבאים

לתקן עולם ולסלק כל אי שוויון וחוסר צדק

לחיות במדינה יהודית בארץ ישראל

לחיות לפי המסורת היהודית

לשמור את מצוות התורה

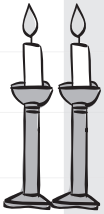
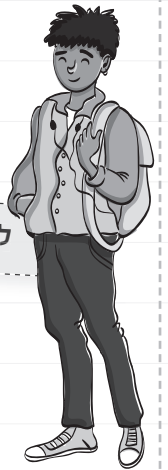
לדבר בעברית, השפה העתיקה של התנ"ך

לשרת בצה"ל ולהגן על המדינה

לחיות לפי ערכי הדמוקרטיה ולתת כבוד לכל אדם

להאיר לעולם ערכים של מוסר, אמת ושלום

אחר:

אני יהודי

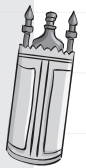
מילים: פישי הגדול, קובי אוז, אקסום ולני סולומון | לחן: לני סולומון

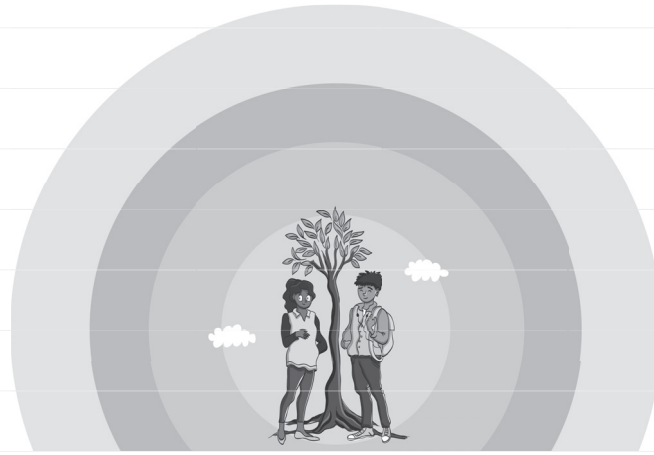
פתאום חזרתי מרחוק, שנוכל להיות כאן ביחד.
שיהיה לי בטוח, שאחזר לצחוק,
שאוכל לחיות בנחת ללא פחד.
אני יהודי וזה יחודי.
לא רע יותר, לא טוב יותר, טפה אחר, פשוט יהודי.

פשוטאל את עצמי "מי אני"?
אני קצת ספרדי, קצת אשכנזי,
קצת ישראלי, טיפ טפה גלותי,
אני אולי דתי ואולי חלוני אבל ביני לביני,
אני יהודי וזה יחודי.
לא טוב יותר מהאחר לא רע יותר, פשוט יהודי.

שום דבר לא יצליח לשבר אותי אחי,
הנשמה שלי היא חלק מאור עליון נצחי.
לתקן את העולם - זוהי מהותי,
נולדתי ככה אני יהודי. ...

לפעמים חיל, לפעמים תלמיד,
יש לי המון עבר וגם רואה עתיד.
לפעמים מתנגד, ולפעמים חסיד,
אולי גשמי, אולי רוחני, אבל תמיד תמיד
אני יהודי וזה יחודי.
לא רע יותר, לא טוב יותר, טפה אחר, פשוט יהודי.

א. מעגל הזהות האישית - שיעור 5 פרשת השבוע - אילן היוחסין שלי

שיעור בית מדרש

[כתיבת דרשה אישית - מבוא]

כתיבת דרשה היא אחת ממשימות ההערכה המוצעות בלימודי 'תרבות ישראל'. הדרשה הינה אחד המרכיבים המרכזיים של טקס בת/בר המצווה. אנו מציעים כי כתיבת הדרשה תלווה בתהליך של בירור זהות אישית עם חיבורים למעגלים המשפחתיים והלאומיים.

בכל שבת קוראים בבית הכנסת קטע מתוך התורה, חמשת החומשים. קטע זה נקרא 'פרשת השבוע'. אחד המנהגים המרכזיים בטקס בר המצווה הוא עלייה לתורה בבית הכנסת וקריאה בפרשת השבוע שבו נולד הנער, בנוסף, נושא הנער דרשה המתבססת על עיון בפרשת השבוע. בשנים האחרונות הצטרפו גם הבנות למנהג זה בקהילות רבות. עם כניסת התלמידים לגיל מצוות הם מוזמנים להכיר את הפרשה ולבחון אילו ערכים מודגשים בה ומשמעותיים עבורם.

אנו מציעים כי במהלך שנת בר המצווה כל תלמיד יכיר את הפרשה שלו ויכתוב דרשה על הפרשה. את הדרשות נאגד בספר המחזור לסיום הלימודים בבית הספר היסודי. כמו כן, בטקסי בר/בת מצווה רבים מקובל שהנער/ה יישא נאום אישי. מומלץ לשלב את הדרשה שנכין בכיתה בנאום זה.

ניתן לרכז את כתיבת הדרשות בתקופה קצרה לקראת סיום השנה, או לפרוש את הכתיבה על פני השנה בהתאם לפרשות השבוע, כשבכל שבוע ישתפו ילדי אותו שבוע את חבריהם בתכנים מתוך הפרשה שלהם.

אתר 'מסע אל הדרשה' באתר חל"ד heled123.org.il מציע למורה ולתלמידים תהליך עבודה מסודר, מאיתור פרשת השבוע של כל תלמיד ותלמידה ועד להצעות ליציקת תוכן בדרשות. אנו ממליצים לכוון את התלמידים להיעזר באתר בדרך העבודה ובתכנים שבו. **חשוב שהמורה תכיר היטב את כל המשאבים שהאתר מעמיד לרשות התלמידים.** כמו כן, בספרי הלימוד למקצוע 'תרבות ישראל ומורשתו' מוצעים תהליכים לכתיבת הדרשה וניתן להיעזר בהם.

נושא פרשת השבוע והדרשה ייפתח בשיעור במליאה. התלמידים יכירו את הפרשה האישית שלהם, ובהמשך כל תלמיד יכתוב את הדרשה שלו, בתהליך אישי. הלימוד בכיתה ייתן מסגרת לתהליך האישי ומקום לשיתוף בקשיים ובהבנות שכתובת הדרשה מעלה.

כדי שהתוצרים יכבדו את הכותבים נדרש ליווי של איש צוות לכל אחד מהתלמידים. דרשה משמעותית תשקף את התהליך הלימודי והחינוכי שעובר התלמיד. אין הכוונה לכתיבת עבודה מעמיקה וארוכה, אלא לבירור ערך מהפרשה תוך מציאת קישור אישי לתלמיד ולעולמו.

חשוב לעקוב אחרי ההתקדמות של כל תלמיד בתהליך ולמשב כל שלב כדי להגיע לתוצר משמעותי.

מטרות

- < כל התלמידים יידעו מהי פרשת בת/בר המצווה שלהם.
- < כל התלמידים יתחילו להכיר את הנושאים העולים בפרשה שלהם.
- < התלמידים יבינו את המושג 'דרשה'.

רציונל

לקראת סיום השנה אנו חוזרים אל המעגל האישי, שבו כל אחד ואחת מהתלמידים מוצאים את הקשר האישי שלהם לפרשת השבוע שבו נולדו. עם כניסת התלמידים לגיל מצוות הם מוזמנים להכיר את פרשת השבוע שלהם ולבחון אילו ערכים מודגשים בה ומשמעותיים עבורם. בשיעור זה נפתח את התהליך. המשך התהליך יהיה בהתאם להצעות אתר אתר 'מסע אל הדרשה'. מפגש זה יהיה משותף לכל תלמידי הכיתה. המשך התהליך יהיה אישי עם חונך בוגר. מומלץ להסתייע בדף ההנחיה לכתיבת הדרשה המובא בהמשך. בדף מובאות שאלות שמטרתן לסייע לתלמידים לארגן את הידע הנוגע לפרשת השבוע שלהם ולסייע להם בגיבוש ראשי פרקים לכתיבת הדרשה. כל תלמיד יתקדם בקצב אישי בליווי החונך הבוגר.

שימו לב: יש לגייס חונכים בוגרים שיסייעו בהדרכה אישית לתלמידים.

זמן: שיעור כפול

מבנה השיעור

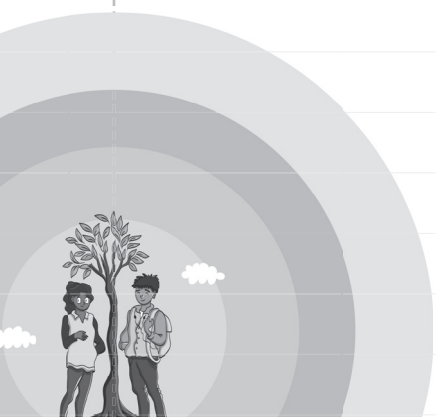
- < פתיח: **הפרשה שלי** התלמידים יזהו את פרשת השבוע שלהם
- < לימוד: **פרשת שבוע - אילן היוחסין שלי** על הקשר עם התורה והאפשרות לדרוש אותה
- < אסיף: **מהי דרשה?** הסבר על המשך התהליך

עזרים

- < שמות הפרשות מודפסים בצבעים שונים לפי ספרי התורה (יש להכין)
- < ספר תנ"ך לכל זוג תלמידים
- < דף הנחייה לכתיבת הדרשה (מצורף)
- < דף לימוד (מצורף)

הכנה לשיעור

כל תלמיד יבדוק מהי הפרשה שלו/ה בעזרת הקישור באתר 'מסע אל הדרשה' heled123.org.il.

מהלך השיעור

פתיח | הפרשה שלי

במליאה, המורה תפזר על הרצפה את שמות הפרשות, ותבקש מכל תלמיד להרים את שם הפרשה שלו.

לעיתים קוראים שתי פרשות באותה שבת, האתר יצביע על כך ואנו מציעים שהתלמיד ייקח את שמות שתי הפרשות. כמו כן אם תאריך יום ההולדת חל באחד החגים ייתכן שהאתר לא יפנה לפרשת השבוע ואז נדרש בירור נוסף.

ערכו דיון קצר בכיתה:

- < באיזה ספר מופיעה פרשת השבוע שלך?
- < איך לדעתכם נקבע שם הפרשה?
- < על פי שם הפרשה, במה לדעתך היא עוסקת?
- < פתחו תנ"ך וקראו את שני הפסוקים הראשונים. מה גיליתם על שם הפרשה?

לימוד | פרשת שבוע - אילן היוחסין שלי

הלימוד בחברותא עוסק בשאלות מדוע אני לומד את הפרשה שלי ומהי משמעותה של הדרשה. שני נושאים אלה נלמדים בשיעורי 'תרבות ישראל ומורשתו', ואנו מציעים כאן זווית נוספת לבחינתם.

במקור הראשון, אריה בן גוריון בוחן במשקפיים שאינם דתיים את משמעותה של פרשת השבוע לחיי האדם היהודי. שימו לב לחיבור בין העבר להווה ולעתיד.

במקור השני מדבר הרב חיים דויד אזולאי על העיון בתורה. ספר התורה מימנו קוראים בבית הכנסת אינו מנוקד ואף אינו מפוסק. הדבר מקשה על הקריאה, אך מצד שני, מאפשר לקרוא ולהבין כל פסוק במספר דרכים. ניתן להדגים לתלמידים את העיקרון בעזרת הפסוק הזה:

”כִּי אֵת אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה' יוֹכִיחַ, וּכְאֵב אֵת-בֶּן יִרְצֶה.” (משלי ג, יב)

בפשטות נראה שהפסוק אומר שה' מוכיח (נוזף, מעניש) את מי שאהוב עליו, כמו האב שאהב את בנו וגם אם מעניש אותו מידי פעם, הרי הוא עושה זאת מאהבה ומרצון לחנכו ואחרי שהעניש אותו הוא מתפייס איתו.

מצאנו גם מדרש שהסביר את הפסוק כך: אל תקרי "כָּאֵב ירצה", אלא "כָּאֵב ירצה". כלומר, שהייסורים (=הכאבים) מְרַצְּיִם (=מכפרים) את העוונות. (מדרש שוחר טוב)

אסיף | מהי דרשה? במליאה

א. המורה תגדיר עם התלמידים מהי 'דרשה' ובמה היא שונה מלימוד תורה בכיתה: בדרשה יוצאים לדרך מרעיון, פסוק או דמות מהפרשה, ומוצאים נקודת חיבור אישית רלוונטית שאותה רוצים לפתח בדרשה.

ב. המורה תסביר את המשך התהליך האישי.

קריאה בתנ"ך - קישור בין עבר לעתיד

***אריה בן-גוריון**, אחיינו של דוד בן-גוריון, נולד בשנת 1916 ברוסיה. בהיותו ילד עלה ארצה. היה ממקימי קיבוץ בית השיטה שבעמק יזרעאל. בן-גוריון עסק כל ימיו בחינוך. במרכז התהליך החינוכי העמיד את החיבור הציוני-חילוני בין חיים יהודיים לתנ"ך ולמסורת. מפעל חייו היה ארכיון חגים אשר עסק בחיבורים אלה.

התנ"ך - ספר האדם, מספר על משפחת האדם. הוא אילן היוחסין שלי-שלך-שלנו-של עמנו... זו ספרות המופת של עמנו, כי התלמיד בקוראו בחומש מדי שבוע, בהעמיקו במצבים הוא בוחן את עצמו. בקוראי בתנ"ך אני מתייחס ויוצר את הרציפות הביוגרפית של חיי. כאשר אני בקשר עם זכרונות העבר אני ממשיך ומצפה לרציפות עתידי.

רק אז יש משמעות לחיי. משמעות פירושה: מה הדברים של אז אומרים לי כיום... בהתקשרות לעברי אני מושך את החולף של העבר, וכך אני יוצר זיקה להיום. אז אני יכול להיות נוחל מורשת וחי חיי מורשת.

אריה בן-גוריון. מגע יוצר עם ספר התנ"ך chagim.org.il

< אילו ערכים מצא המחבר האילן פרשת השבוע?

< מה האפק, אצנתכם, את הקריאה בפסוק הקריאה המשפיעה על החיים אילן היוס?

ספר התורה מזמין לדרוש

***חכם חיים יוסף דוד אזולאי**, הידוע בכינוי **החיד"א**, 1727-1806 היה מגדולי פוסקי ההלכה, עסק בלימוד הקבלה ובחקר ההיסטוריה היהודית. נולד וגדל בירושלים ושימש כרב בחברון. יצא מספר פעמים לקהילות אירופה וצפון אפריקה ללמד תורה ולאסוף תרומות, עד שהתיישב בליוורנו שבאיטליה, שם פרסם את ספריו.

ספר תורה אינו מנוקד, כדי שיוכל האדם לדרוש מה שירצה - כי האותיות, כשאינן מנוקדות, סובלות כמה כוונות, ומתחלקות לכמה ניצוצות, ומפני זה נצטוונו - שלא לנקוד ספר תורה. כי משמעות כל מילה - לפי הניקוד, ואין משמעותה עם הניקוד - כי אם עניין אחד, ובלי ניקוד - יוכל האדם להבין כמה עניינים נפלאים רבים ונכבדים. והבן זה כי תצטרך זה בהרבה מקומות.

חכם חיים יוסף דוד אזולאי, (החיד"א) לדוד אמת. מ.א. קעגיל, ליוורנו (תקמ"ו 1786) עמ' מ"ח

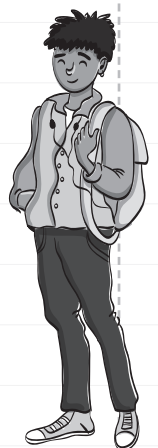
< מה היתרון בכך שספר התורה אילן מנוקד?

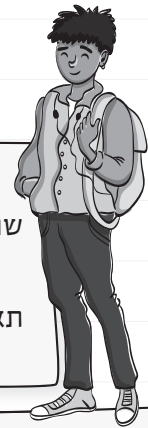
ומה כותבים בדרשה?

משמעות המילה "לדרוש" בעברית היא לבקש בתוקף. אולם ישנה משמעות נוספת, "לדרוש" במשמעות של חיפוש. ולפיכך לדרוש את פרשת השבוע זו הזמנה לחפש את הקשר האישי של כל אחד מכם ושל כל אחת מכן לפרשת השבוע בשבוע שבו נולדתם.

מתוך אתר 'מסע אל הדרשה' heled123.org.il

< פתחו עיני את התנ"ך, הניחו וקראו את הפרשה לבכם. אילו ערכים מצאיתם בפסוקים אלה קשר אישי מצאתם בפסוקים?

פרשת השבוע שלי:

שם:

תאריך הלידה שלי (לועזי ועברי):

ערך או נושא מהפרשה שעליו אני רוצה להרחיב ומדוע:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

סיפור או אירוע מעניינים מתוך הפרשה שלי:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

פרשנות או הרחבה הקשורים בערך שבו בחרתי לעסוק:

.....

.....

.....

.....

דוגמאות לדרך שבה הערך בא לידי ביטוי בחיי בביה"ס ובמשפחה:

.....

.....

.....

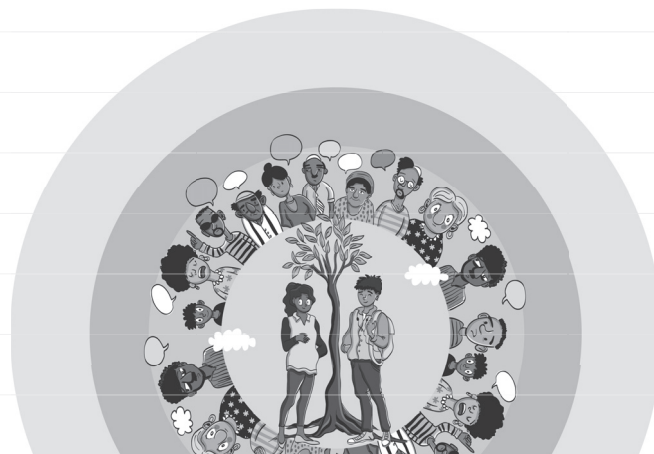
.....

ב. מעגל הזהות המשפחתית

מעגל הזהות המשפחתית הינו המעגל השני, לב ליבה של התכנית. בעקבות היחידה של מעגל הזהות האישית, אנו מניחים כי כל תלמיד מכיר את עצמו עכשיו טוב יותר והחל את בירור המימד היהודי-חברתי בזהותו. במעגל הזהות המשפחתית אנו מבקשים מהתלמיד לבחון את זהותו היהודית כחלק מהמשפחה העוטפת אותו, ולזהות את המרכיבים המשמעותיים יותר עם הגיעו לגיל מצוות, המאופיין בבגרות ובאחריות רבה יותר.

- 1.ב שיעור בית מדרש: המשפחה שלי
- 2.ב שיעור בית מדרש: מסורת משפחתית ואחריות במשפחה
- 3.ב שיעור פעילות: כתיבת עבודת חקר - חלק ראשון
- 4.ב שיעור בית מדרש: לומדים מסבא וסבתא
- 5.ב ערב לימוד הורים ותלמידים: על הורים וילדים
- 6.ב שיעור פעילות: כתיבת עבודת חקר - חלק שני

ב. מעגל הזהות המשפחתית - שיעור 1 המשפחה שלי

שיעור בית מדרש

[מטרות]

- < התלמיד יבחן את חשיבות המשפחה בחייו ואת חשיבותו שלו כאחד ממרכיבי המשפחה.
- < התלמיד יכיר זהויות שונות של משפחות שונות.

[רציונל]

בגיל ההתבגרות משתנה מקומה של המשפחה בחייהם של מתבגרים רבים. הם מבקשים להגדיר את עצמם בנפרד ממשפחתם, ולעיתים בשינוי מהותי ממנה. בשיעור הפתיחה למעגל הזהות המשפחתית אנו מבקשים מהתלמידים להכיר במקומה של המשפחה בחייהם ובעיצוב זהותם, וגם באפשרות שלהם להשפיע על משפחתם.

בשיעור זה הלימוד איננו סביב דף לימוד. במוקד החברותא עומדות תמונות המציגות פנים שונות של מוסד המשפחה, שבאמצעותן אנו מבקשים לעורר מחשבה ודיון אישי וקבוצתי.

שימו לב: (גם) משפחה היא נושא רגיש. בכוונה אנו בוחרים לדבר על משפחה בנושא, ולא להעלות לדיון את המשפחות הפרטיות של התלמידים. מי שמעוניין לשתף בסיפורים משפחתיים מוזמן, אך אין הכרח בדבר. כמו כן, יש להיזהר מכל אמירה שתתפרש כשיפוטית. כל המשפחות הן לגיטימיות מעצם קיומן.

[זמן: שיעור]

[מבנה השיעור]

- < פתיחה: דמיון מודרך, במליאה מזמינה המורה את התלמידים לדמיון כרזה בנושא המשפחה.
- < לימוד: חיבור סיפורי משפחה, בקבוצות יחברו התלמידים "סיפור משפחתי" בעזרת תמונות נתונות.
- < אסיף: המשפחה כמרכיב בזהות האישית, דיון במליאת הכיתה.

[עזרים]

לקט תמונות (בתיקיה למורה, יש להדפיס)

מהלך השיעור

פתיח | דמיון מודרך - כרזת המשפחה

כדי להכניס כל תלמיד ותלמידה למחשבה על נושא המשפחה, ניעזר בכלי של דמיון מודרך. המורה מספרת לתלמידים שביה"ס שלנו נבחר להשתתף בתחרות כרזות בנושא המשפחה. מכל ההצעות שיוגשו ייבחרו שתי הצעות בלבד, אשר יהפכו לכרזות לקראת יום המשפחה הקרוב. השלב הראשון בתהליך הוא יצירת תמונה על דף A4, אשר תעביר את המסר המרכזי של הכרזה.

כל התלמידים עוצמים את העיניים ומדמיינים את הכרזה שלהם לנושא יום המשפחה. המורה מבקשת ממספר תלמידים לתאר את הכרזה שלהם.

לימוד | חיבור סיפורי משפחה

כדי להזמין את התלמידים להביא את עולמם, נביא בפניהם מצבים משפחתיים בתמונות, ונזמין אותם לבחור את התמונה הנוגעת בהם. ברור שמשימה כזו מעלה את הרגשות והיחסים המשפחתיים של כל תלמיד/ה, אך מבלי להביך בדרישה לספר סיפור אישי. התלמידים יוכלו לבחור עד כמה לשתף את הכיתה בסיפוריהם הפרטיים.

שלב א: על הרצפה פרושות תמונות המציגות את המשפחה מזוויות שונות. כל משתתף בוחר בתמונה שמסקרנת/מעניינת/מרגשת/מכעיסה אותו ביותר. קיימת גם תמונה ריקה שבה יכול המשתתף להוסיף תמונה משלו.

שלב ב: המשתתפים מסתכלים על התמונות שבחרו חבריהם לכיתה ויוצרים חברותות של 5 חברים לכל היותר. המניע ליצירת החברותא הוא הקשר בין התמונות, התמונות שלהם 'משוחחות' זו עם זו. המשתתפים יוצרים יחד סיפור אחד מכל התמונות שבידיהם.

שלב ג: כל חברותא מספרת למליאה את סיפור תמונותיה. במקביל, המורה אוספת על הלוח את מילות המפתח מתוך הסיפורים (למשל: הורים, חופשה, בן יחיד, אהבה, עלייה) לאחר סיום הסיפורים בוחרים ביחד את רשימת המילים שעל הלוח: מהם הנושאים העיקריים שעלו בסיפורים? אילו רגשות עלו? מי האנשים הבולטים? מה לא נזכר, מדוע? למתקדמים: האם חברי קבוצה של דת אחרת, גיל אחר או עיר אחרת היו מעלים את אותן מילות מפתח?

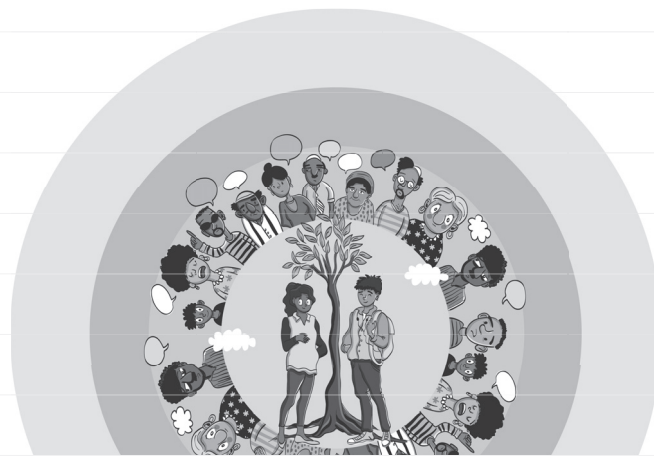
אסיף | דיון במליאה - המשפחה כמרכיב בזהות האישית

המורה מבקשת מהתלמידים לחזור אל הכרזה שיצרו בדמיונם בתחילת השיעור.

< האם הייתם משנים משהו בכרזה? מדוע?

< עד כמה המשפחה היא מרכיב חשוב בזהות שלכם?

< במה אתם משפיעים על המשפחה שלכם?

ב. מעגל הזהות המשפחתית - שיעור 2 מסורת משפחתית ואחריות במשפחה

שיעור בית מדרש

[מטרות]

- < התלמיד יכיר מסורות הקיימות במשפחתו.
- < התלמיד יברר את חשיבות המסורות המשפחתיות.
- < התלמיד יבחן את מקומו ואת אחריותו כלפי מסורות משפחתיות.

[רציונל]

כל דור מוסר לדורות הבא אחריו מנהגים, אמונות, ערכים ודפוסי חיים. כל דור בוחר (במודע או שלא במודע) מה ממסורת זו יקיים בחייו, כיצד יעשה זאת ומה יעביר לדורות הבאים. גם אלה המורדים במסורת ובוחרים בדרך חדשה, למעשה מגיבים למורשתם ומושפעים ממנה. בשיעור זה אנו מבקשים להעלות למודעות את העברת המסורת ואת אחריותם של התלמידים, כיום ובבגרותם, לקחת חלק מושכל בתהליך משמעותי זה.

[זמן: שיעור]

[מבנה השיעור]

- < פתיח: מה קורה כשמוסרים לאחרים? משחק מסירות בכדור להמחשת תהליך המסירה מדור לדור.
- < לימוד: מה קיבלנו מאבותינו ומה ניישם בחיינו, על סוגים שונים של מסורות (מידע פורמלי, מנהגים ופולקלור) ועל הבחירה במה להמשיך את הורינו ובמה להתחיל בדרך חדשה.
- < אסיף: מקומה של המסורת בחיינו סיכום הלמידה בעזרת מקור חדש: תפקידנו לקחת מהעבר ולחדש ולהתאים לדורות הבאים.

[עזרים]

דף לימוד (מצורף), כדור למשחק מסירות, כלי כסף ומטלית למירוק

מהלך השיעור

פתיח | מה קורה כשמוסרים לאחרים?

משחק

התלמידים עומדים במעגל ומוסרים את הכדור מבלי שייפול. המורה עוצרת את המשחק ושואלת: איך הייתם מוסרים מאחד לשני חפץ יקר?

גירסה אחרת: התלמידים והמורה עומדים במעגל. המורה מחזיקה בכדור. כל מי שמוסר את הכדור צריך להשלים את המשפט: במשפחה שלי יש מסורת ל... (לערוך קידוש בשבת, לבקר את סבתא כל יום שישי, לצאת למסעדה בכל יום הולדת, להזמין אורחים בליל הסדר, לקדש על הגביע שהיה של סבא שלי...).

בתום הסבב ערכו דיון קצר

< במה דומה מסורת משפחתית למסירת כדור? (צריך שניים, צריך לרצות למסור ולרצות לקבל, אפשר להמשיך להעביר הלאה)

< במה היא שונה? (מסירת כדור יותר טכנית, זמנית, לא מצריכה מאמץ גדול)

לימוד | מה קיבלנו מאבותינו ומה ניישם בחיינו?

כל אחד מבני המשפחה מקבל מסורת, שומר אותה וגם יוצר אותה בהתאם למציאות חייו, ובבוא היום יעביר אותה לילדיו. דף הלימוד עוסק בקבלת המסורת המשפחתית ושואל על העברת המסורת לדורות הבאים.

להרחבה בנושא מסורת ואחריות במשפחה, ניתן לעיין בגיליון 'יחסים' מס' 3 ובעיקר שירו של יהודה עמיחי 'אבי היה א-לוהים ולא ידע'. וכן במדריך המלווה את הדף.

< **"שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמך"** - פסוק זה מספר 'משלי' הוא העצה הראשונה שנותן המחבר לקורא. הסבר הפסוק: הקשב למה שלימד אותך אביך (מוסר = חכמה, מסורת), ואל תעזוב את מה שלימדה אותך אמך (תורה = חוקים, מצוות). המשמעות העמוקה יותר של הדברים היא כי על התלמיד לזכור גם בצאתו לעולם הגדול (למשל בית הספר) את בית הוריו. מוסר האב ותורת האם הם הבסיס שעליו תישען כל תורה חדשה שילמד. כדרכו של ספר 'משלי' נאמרת העצה בשני חלקים ("תקבולת"), ויש לפרש האם זו דרך ספרותית יפה לומר אותו המסר במילים שונות, או שאלו הן שתי עצות שונות ויש הבדל בין 'מוסר האב' לבין 'תורת האם'.

ספר משלי הוא אחד מספרי החכמה שבכתובים. הספר מיוחס לשלמה המלך "משלי שלמה בן דוד מלך ישראל" (משלי א', א'). אך כבר בספר עצמו נאמר "גם אלו משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיהו מלך יהודה" (משלי כ"ה). החוקרים סבורים כי הספר מורכב ממשלים שהיו ידועים בעם, חלקם מיוחסים לשלמה ואשר אנשי חזקיהו החלו בקיבוצם. בספר פתגמים ודברי מוסר הנאמרים בדרך המשל, הנהגות כלליות והנהגות אישיות. בגלל מורכבותו של ספר משלי ניתן למצוא בו עצות סותרות. יהודי מרוקו נוהגים לחלק את הספר לשישה חלקים ולקרוא בו לפני מנחה בשבתות שבין חג הפסח לחג השבועות. הרחבה על הפסוק במאמר 'אביך ואמך' מאת אורי בירן, באתר 'כיפה', בית מדרש kipa.co.il. להרחבה על ספר משלי במאמר: 'אסופת החכמה: יצירת האוספים וסידורם בספר משלי', מאת: פרופ' אלכס רופא באתר 'מקראנט', mikranet.cet.ac.il מאגר מידע, ספרות החכמה, משלי.

< **הפירוש לפסוק** יוצר אבחנה בין שני חלקי הפסוק ומאפיין את 'תורת האב', כמידע פורמלי, ואת 'תורת האם', כחינוך הכללי משנות הילדות המוקדמות.

ילקוט מעם לועז - ספר הכולל מדרשים, פרשנות, מוסר והלכה על התנ"ך, פרקי אבות והגדה של פסח. המחבר, רבי יעקב כולי, חי בירושלים ונפטר בתורכיה במחצית הראשונה של המאה ה-18. הספר כתוב בסגנון עממי וזכה להיות אהוד מאוד בקרב קהילות יהדות ספרד, שנהגו לקרוא בו בחוג המשפחה. חלקו הראשון של החיבור נכתב תחילה בלאדינו, והספר נחשב על ידי רבים כגולת הכותרת של ספרות הלאדינו.

< **הדור הבא ישן בחדר הסמוך** - השיר מביא גישה אחרת לחלוטין. את השיר כתב אהוד מנור, ובו הוא פורש מסרים של אב לבנו. לאב היו חלומות כמו שלבן בוודאי יהיו, אבל הוא התפשר עם המציאות וכשל במימוש חלומותיו. הוא מזמין את הבן להמשיך בחלומות אך לא להתייאש מלהגשימם.

אהוד מנור (1941-2005) פזמונאי ישראלי, חתן פרס ישראל לזמר עברי בשנת תשנ"ח. מנור נולד וגדל בבנימינה. שירו הראשון שהולחן והושר בשנת 1969 היה 'אחי הצעיר יהודה', שנכתב לזכר אחיו שנפל שנה קודם לכן במלחמת ההתשה. אהוד מנור שילב לימוד לתארים מתקדמים עם עבודתו כעורך ומגיש בקול-ישראל. שיריו מתפרשים על מנעד רחב ביותר, שירים קלילים לצד שירים העוסקים באבהות, בילדות, בזוגיות ובשכול.

אסיף | מקומה של המסורת בחיינו

לפניכם שני קטעים לקריאה באסיף, בחרו אחד מהם שידבר יותר אליכם ואל תלמידים. (קטע זה כדאי להקריא תוך כדי מירוק של כלי כסף)

דור מחדש ויוצר איננו זורק אל גל האשפה את ירושת הדורות, הוא בוחן ובודק, מרחיב ומקרב. יש שהוא נאחז במסורת קיימת ומוסיף עליה, ויש שהוא יורד לגלי גרוטאות, חושף נשכחות, ממרק אותן מחלודתן, מחזיר לתחייה מסורת קדומה, שיש בה כדי להזין את נפש הדור המחדש.

ברל כצנלסון, חורבן ותלישות, שנות מחנות העולים א. הקיבוץ המאוחד. (1975) עמ' 426

ברל (בארי) כצנלסון 1887 רוסיה - 1944 ירושלים היה סמנהיגיה הבולטים של תנועת העבודה בארץ ישראל הוגה דעות ציוני, עיתונאי וממקימי הסתדרות העובדים.

מה שמר על ייחודו של העם, מה מנע התבוללות, ובזכות מה נגאלו ישראל ממצרים? (...) בזכות תורת האם, הלבוש המיוחד שהונהג ללא כל ציווי, שפת האם שדיברו בה הבנים, המנהגים המיוחדים שנהגו בהם והבדילו אותם מן האומות, הם ששמרו על ייחודו של העם ובזכותם נגאלו. (...) הזונח תורת אב, המשנה שמו, לשונו ומנהגו, מוציא עצמו מן הכלל ומאבד את המסגרת וההגדרה היהודית.

הרב אליהו בקשי דורון, שו"ת בניין אב. ירושלים. (תשס"ב) עמ' שנ"ח

הרב **אליהו בקשי דורון** נולד בשנת 1941. בין השנים 1993 ל-2003 כיהן כרב הראשי הספרדי לישראל 'הראשון לציון'. כיום, לצד עבודתו העיונית כמוסר שיעורים וכותב ספרים, הרב משמש כנשיא ארגוני חסד, חבר בארגון יידי בית החולים רמב"ם, הנהלת קרן לב" ועוד.

דיון: על איזה מסורות הייתם רוצים לקחת אחריות במשפחה שלכם?

דף לימוד 2.ב מסורת מדור לדור

שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ; וְאַל-תִּטַּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ.
 כִּי לִנְיַת חַן הֵם לְרֵאשִׁי; וְעֲנֻקִים, לְגִגְרֶתְךָ (=מחרוזות לצואר).
 משלי א', ח-ט

1. מה העצה שבפסוק? כיצד היא מנומקת?
2. האם לדעתכם 'מוסר אביך' ו'תורת אמן' הם דבר בלתי נפרד או דבר שונה?

נקט באב לשון חיובי. שאמר: "שמע בני", ובאם לשון שלילה: "ואל תטוש", לפי שאין הבן נמצא תמיד אצל אביו אלא לאחר שגדל והיה לאיש, וקודם לכן הוא מצוי תמיד אצל אמו. (...) ולכן אומר "ואל תטוש תורת אמך", הדרך שהיתה מלמדת אותו בהיותו קטן ואל יטה מן (=יעזוב את) הדברים שאמרה לו אז.
 ילקוט מעם לועז לספר משלי

1. מה המשפחה שלם יכול להיותה 'תורת אב' ומה 'מוסר אב'?
2. מה לדעתכם הקשר בין מוסרת ומוסר?

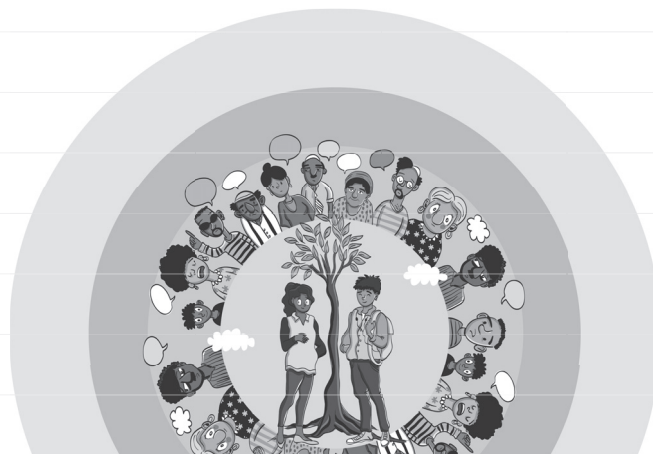

דור
 מילים: אהוד מנור | לחן: חנוך יובל

הדור הבא יִשָּׁן בְּחֶדֶר הַסְּמוּךְ, אָנִי שׁוֹמֵעַ אֶת נְשִׁימָתוֹ.	הדור, דור, אל תשבר את חלומך, כמוני.
הדור הבא חולם בְּחֶדֶר הַסְּמוּךְ וּמְמַלְמֵל פְּחָדִים מִתּוֹךְ שְׁנָתוֹ.	הדור דור, אל תמכר את עולמך.
אָנִי רוֹצֵה אֵלָיו לְגִשֵּׁת וּלְחַבֵּק אוֹתוֹ חֲזָק	עיניים פקח אך אל תשפח
אך מְחַשְׁבָה שְׁנִיָּה עוֹצֵרֶת - אָנִי טְעִיתִי, הוּא יִצְדֵּק.	כל מה שאתה רוצה עכשיו. יָדִים שֶׁלַח אך אל תבטח
	באלה הקוראים לשוא. אל תשתק - עמוד מולי אל תסמוך - על הדור שלי!

1. האם אהוד מנור מרצה מהמסורת שהוא מעביר לבנו?
אילו מילים בסיס מעצבות על כך?
2. מה מציג האב לבנו לעשות עם "מוסר אביך ותורת אמן"?
3. מה אתם יכולים להוסיף ולהציע למסורת המשפחתית שלכם?

ב. מעגל הזהות המשפחתית - שיעור 3 כתיבת עבודת חקר - חלק ראשון

שיעור פעילות

[מטרות]

- < התלמיד יעמיק את ההיכרות עם בני המשפחה הקרובה.
- < התלמיד יכיר סוגים שונים של עבודת חקר משפחתית, ויבחר את המחקר שלו.

[רציונל]

שיעור זה פותח את תהליך העבודה המעשית לחקר המסורת המשפחתית. היכרות עם המשפחה, תולדותיה ומסורותיה היא ציר מרכזי בגיבוש הזהות האישית של התלמידה, לכן אנו מקדישים לכך מקום נכבד. בשיעור זה התלמידים יבחרו נושא לעבודת חקר על מסורת משפחתית אחת.

שימו לב: פעילות זו תקבל מקום בכיתה (שיעורים 3 ו-6), אך חלק ניכר מן העבודה ייעשה בבית. כדי שהתלמיד יפיק את המרב מהמעבר מלימוד למעשה, כדאי לשתף את ההורים בתהליך.

יש להכין מראש דוגמה לכל עבודת חקר וראשי פרקים לעבודה.

חשוב מאוד כי רף התוצרים שהמורה תציג יהיה גבוה, כי רף זה הוא שיקבע את תוכן העבודה ואיכותה. הצענו כאן אפשרות אחת לקיום השיעור, ניתן להרחיב אותה ל'הפנינג' שכבתי, או לצמצמה לשיעור פרונטלי. בשבועות הקרובים יש לקיים מעקב ולוודא שכל תלמיד בחר נושא והתחיל לעבוד עליו. לכן כדאי לקבוע תאריכים להגשת שלבי העבודה: < בחירת סוג העבודה והנושא < הצגת מקורות המידע < תוכן עניינים לעבודה < מישוב הדדי (שיעור ב.6) < הגשת העבודה

[זמן: שיעור]

[מבנה השיעור]

- < פתיח: מסורת במשפחה שלי במליאה, עץ המשפחה (אישי)
- < גוף השיעור: סוגי עבודות חקר משפחתיות בקבוצות, היכרות עם עבודות חקר משפחתיות
- < אסיף: יציאה לדרך במליאה, סיכום לקראת בחירה אישית

[עזרים]

דפי משימה: עץ המשפחה, בחירת עבודה (מצורפים), כרטיסי מידע לתחנות (מצורפים כאן ובתיקיה למורה), עבודות מוצלחות משנה שעברה.

מהלך השיעור

פתיח | עץ המשפחה שלי

המורה תזכיר את השיעור הקודם, שבו עסקנו בהעברת המסורת במשפחה ובאחריות שלנו להעברת המסורת, ותסביר שבשיעור הזה אנו מתחילים בחקר אישי. כל התלמידים יחקרו נושא מהמסורת המשפחתית שלהם.

כפתיחה, הם ימלאו את העץ המשפחתי שלהם בעזרת הדף המצורף (הוסיפו משבצות לפי הצורך). ניתן, כמובן, להרחיב ולפרט את המידע: מתי נולדו והיכן, היכן גרו, האם ומתי עלו לארץ, מתי נישאו, מי הילדים שהביאו לעולם, מה עשו בחייהם בתחום המקצועי ועוד.

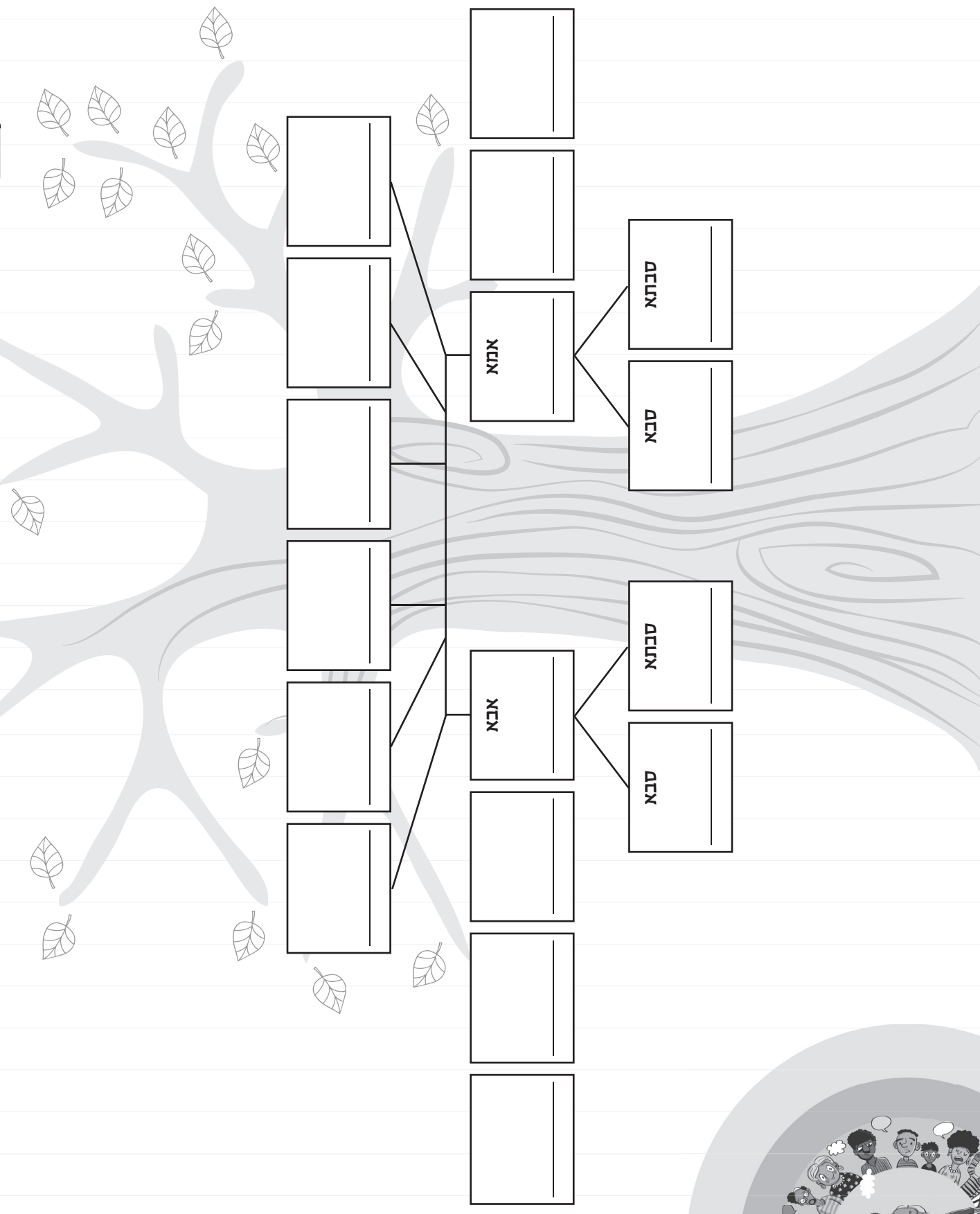
גוף השיעור | סוגי עבודות חקר משפחתיות

המורה תסביר את השלב הבא בתכנית: העמקת הידע על המסורת המשפחתית על ידי עבודת חקר אישית. בשיעור נערוך היכרות עם סוגים שונים של עבודות חקר משפחתיות. הכיתה תתחלק לקבוצות של 4-6 תלמידים, כשכל תלמיד יהיה מצויד בדף אישי ובכלי כתיבה. הקבוצות עוברות בין התחנות, ובכל תחנה קוראים את תיאור העבודה ורואים עבודה לדוגמה (של תלמיד/ה מביה"ס או עבודה מהרשת).

- בכל תחנה, כל התלמידים כותבים בדפים שלהם תשובה לשתי השאלות:
- < מה שני הצעדים שהייתי עושה כדי להתחיל את העבודה בנושא זה?
 - < מה יעניין אותי לגלות בעבודה זו?

אסיף | יציאה לדרך

- ערכו דיון קצר:
- < מה משותף לכל העבודות שהוצעו?
 - < האם יש למישהו רעיון אחר לעבודת חקר על המורשת המשפחתית?
- בסיום השיעור המורה שולחת את התלמידים להתייעץ עם הוריהם, לבחור בסוג אחד של עבודה ולהתחיל בצעד ראשון בעבודה.

מורשה
סמלית
קיימית
כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

ריאיון עם סבא וסבתא

בשגרת החיים לא תמיד מוצאים זמן לשוחח עם המבוגרים על תולדות חייהם, על אירועים דרמטיים שחוו בעת מלחמה או עם עלייתם לארץ, על התמודדות עם מציאות מורכבת בתקופות קשות, על נסיבות ההיכרות ביניהם ועל לידת ילדיהם. לכל אדם מבוגר יש מה לספר על חייו, על תקוותיו, על ההצלחות ועל ההחמצות ועוד. את הריאיון ניתן להקליט או לצלם ולשמור למזכרת יפה.

ריאיון עם סבא וסבתא (או דודים מבוגרים) דורש סבלנות, נימוס, הקשבה ויכולת לדובב לשיחה בנעימות ובלי לחץ.

תוכלו להרוויח 'סקופים' וסודות משפחתיים שאף אחד לא שמע לפניכם (אולי אפילו תלמדו דברים חדשים על הוריהם...).

מורשה
סמלית
קיימית
כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

גלגולו של חפץ

במשפחות רבות יש חפצים שעוברים מדור לדור: פמוטים, סידור, תמונה או מפת שולחן מיוחדת. בעריכת מחקר סביב חפץ זה תכירו את גלגוליו: מאין הגיע, מה היו שימושיו בעבר ומהם שימושיו כיום, איזו משמעות היתה לו בעבר ואיזו כיום, כיצד נשמר והועבר לאורך זמן.

עבודה כזו דורשת סקרנות וסבלנות וגם חוש בלשי מסוים, שיטוט באינטרנט להכרת החפץ ואיתור חפצים דומים לו המצויים במוזיאונים או בארכיונים.

אפשר להרוויח סיפורים מעניינים ובלתי ידועים אודות החפץ, אולי תגלו שהוא נדיר ובעל ערך היסטורי!

מורשה
סמלית
קיימית
כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

הגיבור שלי במשפחה

במשפחות רבות יש אדם עם סיפור מיוחד: דוד שלחם במלחמות ישראל, דודה שניהלה מאבק חברתי, קרובה/שעלה/תה ארצה באוניית מעפילים, היה/תה הראשון בעיירה שהקים מאפייה, או גידל/ה ילד בעל צרכים מיוחדים ודאג/ה למועדונית מתאימה. ואלו כמובן רק דוגמאות.

בעבודה זו תחקרו את סיפור חייו של אותו גיבור, תיפגשו איתו/ה ותספרו את הסיפור המיוחד, את הנסיבות ההיסטוריות של פעולתו, את הנחישות במעשה ואת משמעות המעשה עבורכם כיום.

בעבודה זו דרוש קרובה/שאתם מעריכים את מעשיו/ה, סקרנות ועניין בתולדותיו, וקצת אומץ ללכת לראיין את האדם ו/או בני משפחה.

אפשר להרוויח סיפור לא מוכר שיהפוך למאמר בעיתון המקומי או לערך בוויקיפדיה.

מורשה
כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE
מסורת
קייאית

פיוט משפחתי

הפיוט הוא שירת הקודש המסורתית המועברת במשפחות מדור לדור. אנו פוגשים את הפיוט בחגים, סביב שולחן השבת, באירועים משמעותיים בחיים האישיים ועוד. בעריכת מחקר על פיוט אחד המושר במשפחתכם, תתחילו בקורותיו של הפיוט, של המילים והמנגינה (או המנגינות), תבדקו מהיכן הגיע הפיוט למשפחתכם ומה משמעותו עבורכם כיום. ניתן ללוות את העבודה בתיעוד מצולם, בהקלטה של בן המשפחה שר ועוד.

עבודה זו דורשת אהבה לשירים ולמוסיקה וסקרנות למחקר היסטורי-מוסיקלי. אפשר להרוויח היכרות עם פיוט ומנגינות שונות, עם בית הכנסת או מקום אחר שבו נהגו לשיר את הפיוט, ואולי להיפך ל'זמר נולד' במשפחה שלכם... ניתן להיעזר באתר 'הזמנה לפיוט' piyut.org.il ובעיקר במדור 'מדרש פיוט אישי'.

מורשה
כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE
מסורת
קייאית

ספר מתכונים משפחתי

בכל משפחה יש מספר מאכלים המייחדים את מטבחה של סבתא (בד"כ סבא פחות שותף, אבל לפעמים יש הפתעות...). בעבודה זו יש לאסוף 5-6 מתכונים מהמטבח המשפחתי, שכבר מתבשלים שני דורות או יותר, כאשר כל מתכון מלווה בסיפור קצר: מתי אוכלים את המאכל, ממי סבתא קיבלה את המתכון, מה מקור המתכון ועוד. ניתן לצרף לספר תמונות של תהליך הבישול ושל התוצר המוגמר. אפשר להרחיב: חוויות שלי מהמטבח של סבתא, מתכון שאני מלמד את סבתא וכד'.

עבודה זו דורשת אהבה לאוכל, סבלנות לשיחה עם סבא וסבתא ומשמעת עצמית - לא לאכול יותר מדי.

אפשר להרוויח סיפורים מעניינים, להכיר מתכונים סודיים שלא מגלים לכל המשפחה, ואולי גם מתכון מנצח לתחרות בישול.

שם:

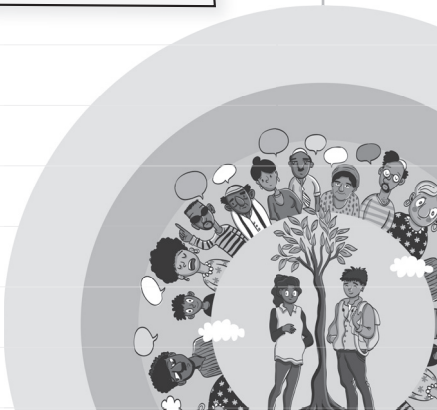
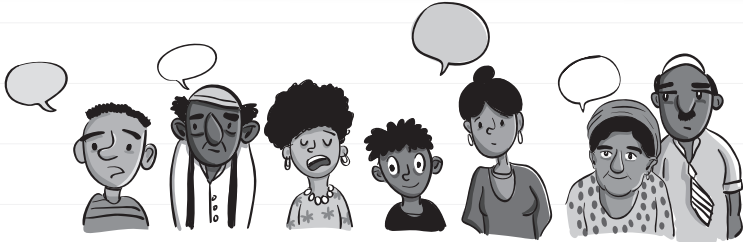
ריאיון עם סבא וסבתא
שני הצעדים שהייתי עושה כדי להתחיל את העבודה בנושא זה:
.....
.....
יעניין אותי לגלות בעבודה זו:

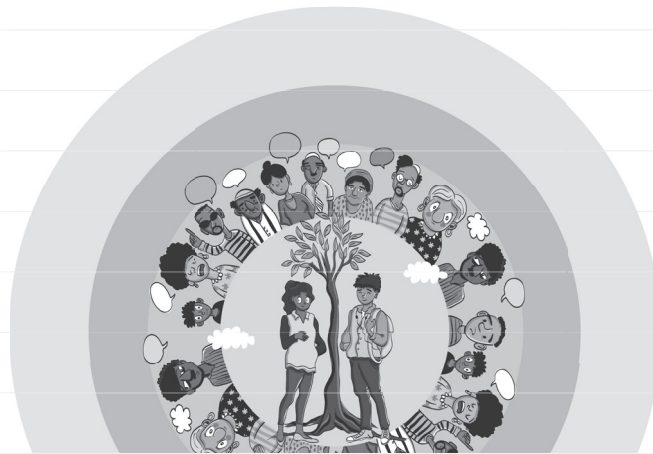
גלגולו של חפץ
שני הצעדים שהייתי עושה כדי להתחיל את העבודה בנושא זה:
.....
.....
יעניין אותי לגלות בעבודה זו:

הגיבור שלי במשפחה
שני הצעדים שהייתי עושה כדי להתחיל את העבודה בנושא זה:
.....
.....
יעניין אותי לגלות בעבודה זו:

פיוט משפחתי
שני הצעדים שהייתי עושה כדי להתחיל את העבודה בנושא זה:
.....
.....
יעניין אותי לגלות בעבודה זו:

ספר מתכונים משפחתי
שני הצעדים שהייתי עושה כדי להתחיל את העבודה בנושא זה:
.....
.....
יעניין אותי לגלות בעבודה זו:

ב. מעגל הזהות המשפחתית - שיעור 4 לומדים מסבא וסבתא

שיעור בית מדרש

מטרות

- < התלמיד יעמוד על מקומם של סבתו וסבו בחיי משפחתו ובחיו.
- < התלמיד יכיר את יתרונות 'הגיל השלישי'.
- < התלמיד יבחן דרכים להמשכיות הקשר ואף להעמקתו בין הדורות השונים במשפחה.

רציונל

עסקנו עד כה בקשר עם ההורים, בשיעור זה אנו מבקשים לעסוק בקשר עם הסבים. פעמים רבות הסבים הם צוהר לעולמות אחרים: לארצות מוצא, לשירים ולטעמים של פעם. לעיתים הקשר עימם מלא שמחה כי הוא משוחרר ממטלות ומהמתחים היומיומיים עם ההורים. לעיתים הסבים פנויים יותר לנכדים מההורים הטרודים בפרנסה.

בשיעור זה אנו מבקשים להעלות על נס את היחס לזקנים בכלל ולסבא וסבתא בפרט, דרך לימוד המקורות ודרך זכרונות אישיים של התלמידים, ולהזמין אותם לקחת אחריות על חיזוק הקשר.

שימו לב: לא לכולם יש סבא וסבתא ולא אצל כולם הקשר נפלא כל כך. יש לאפשר תגובות שונות ולא להביא במבוכה אף תלמיד/ה.

זמן: שיעור

מבנה השיעור

- < פתיח: "והדרת פני זקן" כבוד לקשישים. הצפת הנושא בעזרת פענוח פתגמים.
- < לימוד: קשר משמעותי עם סבא וסבתא לימוד מקורות העוסקים בלמידה ההדדית בין צעיר למבוגר ובזכרונות ילדות מבית סבא. במהלך הלימוד תקרין המורה את הסרט של אהוד בנאי מיו-טיוב ואז ימשיכו התלמידים בחברותא.
- < אסיף: שיתוף בחוויות ומחשבות לעתיד. הלימוד הזמין להיזכר בחוויות אישיות, במליאה נאסוף אותן ונחשוב על יחסינו עם הסבים בעתיד.

עזרים

דף לימוד (מצורף), דף פתגמים בשפת סתרים (מצורף)

מהלך השיעור

פתיח | "והדרת פני זקן" כבוד לקשישים

את השיעור בנושא הקשר עם סבים וסבתות נפתח עם פתגמים העוסקים במורשת הזקנים ובכבוד שאנו רוחשים להם. הפתגמים הם נכס תרבותי מדורות קדומים, והמשימה מאתגרת (פענוח כתב סתרים של פעם).

כל שני תלמידים מקבלים דף עם כתב הסתרים אתב"ש ושלושה פתגמים. על החברותא לפענח את הפתגמים:

1. 'מפני שיבה תקום'
2. 'דברי חכמים בנחת נשמעים'
3. 'כבד את אביך ואת אמך'
4. 'אין חכם כבעל ניסיון'
5. 'ואהבת לרעך כמוך'
6. 'והדרת פני זקן'.

לאחר שפענחו, כל זוג יגיע ללוח ויכתוב עליו את אחד הפתגמים.

< מה משותף לכל הפתגמים?

< מי ראיין את סבא וסבתא שלו לצורך החקר המשפחתי? שתפו באירוע מעניין.

לימוד | קשר משמעותי עם סבא וסבתא

< **סב הלומד עם נכדו** - בסיפור הסבא משווה את הלימוד עם נכדו למעמד הר סיני שבו קיבלו בני ישראל את התורה. אולי כי לימוד כזה מראה את המשכיות המסורת, ואולי כי הלימוד עצמו מעורר את הסבא להיזכר ולחשוב מחדש, ואולי מסיבה אחרת? באמצעות הסיפור התלמודי נזמין את התלמידים להיזכר ברגעים מיוחדים שיש להם עם סביהם.

< **נכד הלומד מסב** - במשנה מדמה החכם את הלימוד מזקנים ליין משובח שהופק מענבים בשלים. השקפה זו המעלה על נס את תבונתם ונסיון חייהם של הזקנים עומדת בסתירה למקובל בימינו: 'העולם שייך לצעירים', והם אלה שמיטיבים להתקדם ולהסתגל לחידושים. באמצעות משל זה נזמין את התלמידים להיזכר מה הם לומדים מסביהם.

מסכת אבות היא המסכת התשיעית בסדר נזיקין. המסכת עוסקת בענייני מוסר, מידות ודרכי התנהגות טובה. בכל משנה מובאת אמירה של תנא או של מספר תנאים המציגים במאמר קצר את עיקרי הגותם בענייני מוסר ודרך ארץ. המשנה הפותחת את המסכת מתארת את שושלת המסירה ממעמד הר סיני ועד התנאים כותבי המשנה. מקורם של פתגמים רבים בשפה העברית המודרנית במסכת אבות: "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך", "איזהו גיבור? הכובש את יצרו" ועוד. את ששת פרקי המסכת נוהגים לקרוא בבית הכנסת בשבתות שלאחר חג הפסח לפני תפילת מנחה.

עוד על מסכת אבות במאמר: 'אסופות החכמה: מסכת אבות' מאת: פרופ' אלכסנדר רופא, באתר הספרייה הווירטואלית של מט"ח lib.cet.ac.il.

< **זכרונות** - אהוד בנאי משתף אותנו במסורת שהוא זוכר מבית סבו. גבאי בית הכנסת היה מעיר את הסב בשירת חציו הראשון של הפיוט, והסב היה עונה לו בשירת בית נוסף מהפיוט. מסורת פיוטים זו נחקקה בלבו של אהוד בנאי, והוא חיבר בין הזכרונות למילות הפיוט ושר את הפיוט בלחן משולב פרסי (מבית סבו) וחסידות ברסלב. סיפור זה מדגים חוויה מיוחדת שהוטבעה בזכרונו של הנכד והשפיעה על עיסוקו כבוגר.

על הפיוט 'אודה לאל' (שימו לב על הנשמה) אפשר לקרוא באתר 'הזמנה לפיוט' piyut.org.il.
את דבריו של אהוד בנאי תוכלו לקרא במדור 'מדרש פיוט אישי'.
את הביצוע המיוחד של בנאי תוכלו לשמוע בין הלחנים השונים לפיוט תחת הכותרת 'לחנים משולבים' או באתר יו-טיוב.

אסיף | שיתוף בחוויות ומחשבות לעתיד

- < ספרו בחברותא, מה אתם עושים עם סבא וסבתא שלכם?
- < חשבו, מה אתם לומדים מסבא וסבתא?
- < איך אנחנו יכולים להמשיך להיות חלק מהמסורות של סבתא וסבא?

פתיח ב.4 פתגמים מסתתרים

פענחו את הפתגמים

כ	ל	ת	א
י	מ	ש	ב
ט	נ	ר	ג
ח	ס	ק	ד
ז	ע	צ	ה
ו	פ	פ	ו
ה	צ	ע	ז
ד	ק	ס	ח
ג	ר	נ	ט
ב	ש	מ	י
א	ת	ל	כ

1. יוטם במשצ אדפי
.....
2. קשגם סלימי שטסא טביזמי
.....
3. לשק תא תשמל פתא תמיל
.....
4. תמט נסלי לשזך טמחמפט
.....
5. פתצשא כגזל ליפל
.....
6. פצקגא וטם עדט
.....

סב הלומד עם נכדו

רבי יהושע היה רגיל לשמוע פרשה (= ללמוד פרשת השבוע) מבן בנו (= נכדו) בכל ערב שבת. פעם אחת שכח ונכנס לרחוץ באותם מרחצאות של טבריא, והיה סמוך (נשען) על כתפו של רבי חיא בר-אבא. נזכר שלא שמע פרשה מבן בנו, חזר ויצא. אמר לו רבי חיא בר-אבא: ולא כן לימדתנו, רבנו, אם התחילו אין מפסיקים? (= אם התחלת לרחוץ אסור להפסיק) אמר לו: חיא בני, קלה היא בעיניך? שכל השומע פרשה מבן בנו, כאילו הוא שומעה מהר-סיני, שנאמר: 'והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדתי לפני ה' אלוהיך בחורב'.

ספר האגדה, על פי ירושלמי, שבת א, ב

< מ', אצותכס, הצמות המרכזית בסיפור?
< ספרו בחברותא, מה אתם עושים עם סבא וסבתא שלכם.

נכד הלומד מסב

רבי יוסי בר יהודה איש כפר הבבלי אומר: הלומד מן הקטנים למה הוא דומה, לאוכל ענבים קהות (= לא בשלות), ושותה יין מגתו (= יין חדש); והלומד מן הזקנים למה הוא דומה, לאוכל ענבים בשלות ושותה יין ישן.

אבות, ד, כו

< הסבירו את המשל במילים שלכם.
< חסבו, מה אתם אומרים מסבא וסבתא?

עורו נא פי בכל לילה
נשמחכם עולה למעלה
לתת דין חשבון מפעלה
ליוצר ערב ובקר

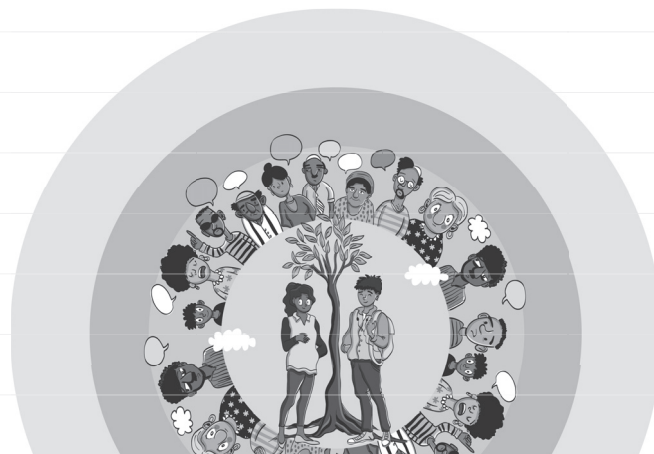
וסבא היה מתעורר, ניגש לחלון, ועונה לו:

ימצא אותה מקשטת
בטלית ובטוטפת
כמו פלה מקדשת
תמיד בבקר בבקר

אהוד בנאי, שימו לב על הנשמה, אתר 'הזמנה לפיוט'

< למה, אצותכס, נלא איתו אהוד בנאי את הזיכרון הזה כל חייו?
< איך אנחנו יכולים להשיג להיות חלק מהמסורות של סבתא וסבא?

ב. מעגל הזהות המשפחתית - שיעור 5 על הורים וילדים

ערב לימוד הורים ותלמידים

[מטרות]

- < ההורים ייקחו חלק בחשיבה ובמעשה בתהליך בניית זהותם של ילדיהם.
- < ההורים והתלמידים ידונו בסוגיה משמעותית בחייהם של המתבגרים והוריהם.
- < המשתתפים יבררו ביחד את ערך כיבוד ההורים במסורת היהודית ובחברה המודרנית.

[רציונל]

תכנית בני המצווה מבקשת ליצור שיח בין המתבגרים הצעירים והוריהם, מתוך הנחה ששיתוף ההורים בתכנית מקדם שיח משמעותי. ערב הלימוד המשותף הינו אחת התחנות המרכזיות ליצירת שיח זה. ההורים והתלמידים ידונו יחד בשאלת היחסים בין הורים וילדים מתוך לימוד המקורות.

המורה מלווה את המפגש ומעודדת אותו, אבל מרכז הערב הוא בדיון של כל תלמיד עם הוריו.

שימו לב: מטרתו של הערב להעצים ולהעמיק את הקשר בין הילדים להוריהם, ולכן חשוב כי כל המשתתפים יחוו כי הערב תרם להם וכי הם מסיימים את הלימוד המשותף בתחושה טובה של הערכה הדדית. לשם כך יש לחשוב מראש על השאלות הבאות: עד כמה המשפחות רגילות לשיח פתוח ולא סמכותי בנושאים אלה, לימוד בחברותא גם לקהל שהעברית איננה שפת אמו ומקורות חז"ל אינם נהירים לו וכו'. כמו כן, כדאי להכין כיבוד לפי מתכונים המשפחתיים שאספו התלמידים.

[זמן: כ-90 דקות]

[מבנה השיעור]

- < פתיח: "בשבילך אתן הכל!" במליאה, צפייה בסרטון
- < לימוד: על הורים וילדים ומה שביניהם הורים וילדים לומדים ומשוחחים
- < אסיף: שיתוף המליאה בתובנה משפחתית במליאה, שיתוף בסבב

[עזרים]

דף לימוד (מצורף). יש גם גירסא צבעונית בתיקיה למורה) אפשרות הקרנה, דפי בינגו (בתיקיה למורה) וכלי כתיבה

מהלך השיעור

פתיח | "בשבילך אתן הכל!"

המשתתפים יושבים בחברותות של שני הורים ושני ילדים.
חלק א: המורה תפרוש את התקדמות תכנית בני המצווה בפני הורים: תציג את מטרת הערב ואת חשיבות שותפות ההורים בהמשך התהליך.

חלק ב: צפייה בסרטון 'מה זה הדבר הזה?' על אבא ובן ומה שמוכנים לעשות זה למען זה. את הסרטון תמצאו באתר יו-טיוב [youtube.com](https://www.youtube.com).
לאחר הצפייה בסרטון יתבקשו המשתתפים לדון בשאלה בחברותות:
< אילו תחושות ומחשבות עלו בכל אחד מכם בעקבות הצפייה בסרטון?
המנחה תאפשר למי שרוצה לשתף את המליאה בתחושות ובמחשבות שעלו בו.

לימוד | על הורים וילדים

בדף הלימוד יש שלושה קטעים לעיון ודיון:
< **סיפור מהחיים: חגיגת בר/בת מצווה** - סיפור המוכר למשפחות רבות בדרכים שונות, מחלוקת כיצד לחגוג בר/בת מצווה. הכוונה להציף כאן את המחלוקות באשר הן ולדון בדרכים לגשר על מחלוקות במשפחה.
< **סיפור תלמודי: בן דואג לאביו** - הסיפור מובא בגמרא כדוגמה לכיבוד הורים, על דמא בן נתינה, גוי מאשקלון, שהיה מוכן לוותר על הכנסה עצומה ובלבד שלא יעירו את אביו הישן.
< **שיר: ילד טוב** - הילד חש שיש ניגוד מוחלט בין מימוש רצונותיו לבין דרישות הוריו.
לכל קטע קריאה בדף מובאת שאלה לדיון על היחסים במשפחה, שאלה הנובעת מהמקור אך לא תלויה תלויה בהבנתו. כדאי לומר זאת למשתתפים לפני הלימוד, וכן לאפשר להם לדלג לשאלה הבאה אם קיים קושי הנובע מאי הבנת השפה.
כמו כן כדאי לשים לב שהמקור השני, הסיפור התלמודי עלול להיות קשה לחלק מהמשפחות. לשיקולכן אם ללמוד אותו ביחד במליאה.

לקראת אסיף: ביגו בנושא יום המשפחה. לפניכם שאלות לביגו:

1. באיזה תאריך עברי חל יום המשפחה? **ל' בשבט**
2. מי נחשבה לאמם של הילדים העולים? **הנרייטה סאלד**
3. כיצד נקרא סבא של אבא? **סבא רבא**
4. על פי התנ"ך מי הם ההורים במשפחה הראשונה? **אדם וחווה**
5. מה רצו לקנות מדמא בן נתינה? **אבן טובה**
6. השלימו את המשפט: מצוות כיבוד הורים היא חלק מ... **עשרת הדיברות**
7. השלימו: כבד את אביך ואת אמך למען... **יאריכון ימיך**

8. איך נקרא הבן של אחות אבי? **בן דוד**
9. איך נקראת אמא של אשתי? **חמות**
10. מהו גיל בת מצווה? **12**
11. מהו גיל בר מצווה? **13**
12. מהו שמו של המענק שניתן בשנות ה-50 לאשה שילדה עשרה ילדים? **פרס הילודה**
13. כיצד נקראת משפחה הכוללת הורים וילדים בלבד? **משפחה גרעינית**
14. במקור מספר 3 בדף הלימוד, מה מרגישה הילדה שחסר לה? **ניסיון**
15. על שמו של מי נקבע שם המשפחה של ראש הממשלה? **אחיו - יוני**
16. איך נקרא אביו של אברהם אבינו? **תרח**
17. איך נקרא הילד הראשון במשפחה? **בכור**

אסיף | שיתוף המליאה בתובנה משפחתית

ערכו סבב שבו כל משפחה תשתף בתובנה שאליה נחשפה במהלך הלימוד - נקודה לשיפור בנושא כיבוד הורים/אחריות למשפחה ועוד.

בסיום כדאי להזכיר את המשך פעילות בני המצווה: המשך המעגל המשפחתי ולאחריו מעבר למעגל הקהילתי והלאומי, ובסיום חזרה למעגל האישי - כתיבת דרשות בני המצווה ואירוע הסיום בהשתתפות פעילה של ההורים.

”
 חן הגיעה לגיל בת מצווה. היא רוצה לחגוג את האירוע עם כל הכיתה במסיבה גדולה במועדון ריקודים. ההורים חושבים אחרת. הם רוצים לערוך אירוע באולם שאליו יזמינו את המשפחה המורחבת.

← בקטע מתארת מחלוקת בין ילדה להוריה. חשב על דרכים לגשר על המחלוקת.

.....

← חשב על מחלוקת המתקיימת בביתכם. כיצד ניתן לגשר בין הצדדים?

.....

”
 פעם אחת אבדך ישפה של בננימין [האבן הטובה שהיתה בחושן של הכהן הגדול, שבה היה כתוב שמו של שבט בנימין], אמרו: מי הוא שיש לו [אבן] טובה [מעולה] שקמותה? אמרו: יש לדמה בן נתינה. הלכו אצלו ופסק להם עמו [מחיר האבן] במאה דינרים. עלה ורצה להביא להם ומצא את אביו ישן. יש אומרים: מפתח התבה היה נתון באצבעו של אביו. יש אומרים: רגלו הייתה פשוטה על התבה. ירד אצלם ואמר להם: לא יכלתי להביאה לכם. אמרו [חכמים]: אולי הוא רוצה יותר מעות? העלוהו למאתים, העלוהו לאלף. פיון שגוער אביו משנתו עלה והביאה להם. רצו להביא לו כמו שפסקו לו באחרונה, ולא קבל עליו. אמר: [וכי] מה, מוכר אני לכם את כבוד אבותי במעות? איני נהנה מכבוד אבותי כלום. [ושאלו] מה פרע לו הקב"ה שךר [על כיבוד אביו עד כדי כך]? אמר רבי יוסי ברבי בון: בו בלילה ילדה פרתו פרה אדמה (נדירה מאוד, שאפרה טיהר את טמאי המתים בתקופת המקדש, שלמו עבורה כסף רב) ושקלו לו כל ישראל משקלה זהב ושקלוהו (=ולקחוהו).

תלמוד ירושלמי, פאה, א, א [בתרגום הרב שטיינזלץ]

← מה היה ערכו של כבוד הורים בעיני דמה בן נתינה?

.....

← איך בא לידי ביטוי כבוד הורים אצלכם בבית?

.....

ילד טוב

אם אהיה ילד טוב תמיד,
אעשה כל מה שאבא יגיד,
אבא יהיה מרוצה.
ככה לעולם לא אוכל לעשות
מה שאני רוצה.

שלומית כהן-אסיף, מתוך: אחרי שלבשתי פיג'מה, שוקן (1982)

< האם גם לדעתכם יש תמיד סתירה בין הרצונות של הורים ולדנים?

.....

< ולדנים: עז כמה ערך כיבוד הורים מביא על התנהלותכם?

.....

< להורים: ספרו על איכזר שבו היה ויכוח בין רצונכם לבין הרצונות.

.....

< התבוננו באיור. בחרו שתי דמויות מנין דורות שלכם. כתבו את השיחה ביניהם,
ניתן להתחיל מנקודות שונות.

.....
.....
.....
.....
.....

ב. מעגל הזהות המשפחתית - שיעור 6 כתיבת עבודת חקר - חלק שני

שיעור פעילות

מטרות

- < התלמידים יקבלו 'זריקת מרץ' להשקעה בכתיבת עבודתם האישית.
- < התלמידים יקבלו הכוונה ורעיונות מחבריהם לכיתה להמשך כתיבת העבודה.
- < התלמידים יבחנו את מקומם ביחס לסיפור המשפחתי, ויבררו מה הנקודה המשמעותית ביותר עבורם במעגל המשפחתי שלהם.

רציונל

בדרך כלל כשתלמידים כותבים עבודה אישית, הם פועלים לבדם, וזוכים למשוב רק לאחר מסירת העבודה למחנכת. כדי לקבל משוב ראשוני שימריץ וידחוף לכתיבת עבודה משמעותית, אנו עוצרים כאן את הלמידה בבית מדרש ועורכים שיעור שיתוף בעבודות התלמידים.

חלק א: מטרתו ליצור שיתוף והחלפת רעיונות בין התלמידים ולסייע להם להתקדם בכתיבת העבודה. לכן על המורה להגיע לשיעור זה לאחר שבחנה לפחות חלק מעבודות התלמידים, ולכל הפחות שתי עבודות מכל סוג (מתכון, פיוט וכד').

חלק ב: מטרתו לסייע לתלמידים לסכם את עיקרי הדברים שלמדו במעגל המשפחתי ולברר מהן הנקודות המשמעותיות ביותר עבורם. חלק זה לא יסוכם במליאה אלא הוא מיועד לכל תלמיד ותלמידה למשוב עצמי.

שימו לב: יש להכין כרטיסי משימה לכל קבוצה.

כרטיסי המשימה: המורה תציג בפני כל קבוצה משימה או שאלה הנוגעת לעבודתה ויכולה לקדם אותה. למשל: לקבוצת התלמידים שבחרו לראיין את סבא/סבתא, אפשר להציג את השאלה: אילו שאלות מעניינות כדאי לי לשאול? מה לעשות כשסבא וסבתא מתווכחים ביניהם על העובדות? מה קורה אם סבתא לא רוצה לספר כי היא אומרת שאין לה סיפורים מעניינים? איך לערוך את הריאיון להגשה, כסיפור או כשאלה ותשובה? ועוד. כדאי להשתמש בדילמות שעלו בתהליכי העבודה בכיתתכם. חשוב להציג בקבוצה עבודות מושקעות במיוחד או חלקים מעבודות כאלו כדי להציע דרכים להתקדמות ולעודד את התלמידים ללמידה משמעותית.

זמן: שיעור

מבנה השיעור

חלק א: דיון בקבוצות לפי סוג העבודה

חלק ב: מילוי שאלון אישי

חלק ג: סיכום במליאה למעגל המשפחתי

עזרים

כרטיסיות משימה לכל קבוצת תלמידים (יש להכין), שאלון אישי (מצורף)

מהלך השיעור

חלק א | דיון בקבוצות לפי סוג העבודה

התלמידים יישבו בחברותות הומוגניות על פי סוג העבודה שהם כותבים, והחברותא תתמודד עם השאלה בעבודה משותפת.

חלק ב | מילוי שאלון אישי

כל תלמיד ימלא שאלון אישי שבו יסכם לעצמו מה למד על משפחתו ואילו ערכים היה רוצה לממש בחייו כיום ובעתיד. כל מורה יכולה ליצור לעצמה את השאלון המתאים לתכנית העבודה שלה ולתוצרים שעלו באותה שנה. את השאלון המלא יוסיף כל תלמיד/ה לתיקיה האישית.

חלק ג | סיכום

המורה תסכם את המעגל המשפחתי ואת תהליך כתיבת העבודות.

שם:

סוג העבודה שאני כותב/ת

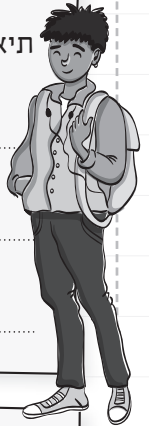
תיאור קצר של העבודה

.....

.....

.....

.....

דמות משמעותית בשבילי במשפחה, מה למדתי ממנה?

.....

.....

.....

מה למדתי על המשפחה או על בן משפחה?

.....

.....

.....

מה הם הערכים המרכזיים במשפחה שלי?
איך ערכים אלה באים לידי ביטוי בחיי המשפחה ובחיי שלי?

.....

.....

.....

מה מערכי המשפחה שלי הייתי רוצה לשמר?

.....

.....

.....

ג. מעגל הזהות הקהילתית

המעגל השלישי שבו עוסקת התכנית הוא מעגל הזהות הקהילתית. במעגל זה אנו מציעים לתלמיד להרחיב את נקודת מבטו ולבחון את עצמו דרך המעגל הקהילתי. הקהילה העוטפת את המתבגר היא גורם מרכזי בעיצוב זהותו: פעמים רבות המתבגר נמצא בקונפליקט עמה, עם זאת הוא רואה בה מודל לחיקוי. אנו ננסה להבין את משמעות המושג 'קהילה', ומה המשמעות של להיות חלק מקהילה. את הבירור נעשה בעזרת מושג 'הנתינה', המבטא את הקשר שבין היחיד לקהילה: מהי נתינה, מי נותן למי בתוך הקשר, ומדוע הנתינה מהווה נדבך מרכזי בתפקודה של קהילה. במעגל לימוד זה נחשף התלמיד אל הנתינה בקהילה הסובבת אותו - קהילת בית הספר. עיקר הלימוד במעגל זה נרכש תוך כדי עשייה והתנדבות בקהילת בית הספר, ולכן השיעורים העיוניים ביחידה זו מכוונים בעיקר לעידוד התלמיד לעשייה חברתית בקהילת בית הספר.

- 1.ג שיעור בית מדרש: מהי קהילה ומהי נתינה
- 2.ג שיעור פעילות: בית הספר כקהילה - בחירת תחום ההתנדבות
- 3.ג פעילות מעשית: התנדבות בקהילת בית הספר
- 4.ג שיעור בית מדרש: כל אחד יכול לתת, כל אחד יכול לקבל

ג. מעגל הזהות הקהילתית - שיעור 1

מהי קהילה ומהי נתינה

שיעור בית מדרש

[מטרות]

- < התלמידים יבררו את משמעות המושגים 'קהילה' ו'נתינה' ויבחנו את משמעותם עבורם.
- < התלמידים ילמדו על סוגי נתינה שונים ויעמדו על הקשר שבין אחריות ונתינה.
- < התלמידים יבחנו את מקומו של ערך הנתינה בחייהם בקהילת ביה"ס ובקהילה העירונית.

[רציונל]

שיעור זה פותח את מעגל הזהות הקהילתית. הכניסה לנושא החדש מצריכה אותנו לבחון את שני המושגים 'קהילה' ו'נתינה' ואת הקשר ביניהם. לב המעגל הוא התנדבות התלמידים, ולכן בשיעורים העיוניים ננסה להפוך את המושגים לרלוונטיים לתלמיד ולעורר את הרצון להתנסות בדבר האמיתי.

בשיעור התלמידים יקראו על דרכו של הרב אריה לוי בנתינה לאחרים, וילמדו מדברי הרב ישועה ללום על המגוון האנושי בחברה והצורך לתת למי שאין לו.

[זמן: שיעור]

[מבנה השיעור]

- < פתיח: מהי נתינה? מהי קהילה? במליאה, בירור מושגים
- < לימוד: נתינה לאחר בקבוצות, על דרכים במתן צדקה
- < אסיף: נתינה בקהילת בית הספר דיון במליאה על ההתנדבות בבית הספר

[עזרים]

דף לימוד (מצורף)

מהלך השיעור

פתיח | מהי נתינה? מהי קהילה?

המורה כותבת על הלוח את המילה 'לתת' ומבקשת מהתלמידים להגיב למילה מתוך עולם האסוציאציות שלהם.

לאחר איסוף התגובות על הלוח, תבקש המורה התייחסויות:

< מתי הרגשתם לאחרונה שנתנם? מתי קיבלתם?

< האם היה נעים לתת? לקבל?

< מה גורם לנו לרצות לתת? האם לפעמים אנחנו נותנים בלא רצון?

המורה מסבירה: בשיעורים הקודמים עסקנו באחריות שלנו לחיים שלנו ולחיי בני המשפחה שלנו. במעגל שאנו פותחים היום אנחנו רוצים לקחת את האחריות והנתינה למעגלים נוספים - מעגלי הקהילה.

קהילה

עדה, קהל מאורגן, ציבור מוגדר. קבוצת אנשים בעלי השקפה אחת מסוימת

מילון אבן שושן המרכז (2004) עמ' 843

< מיהו הציבור המוגדר כחבר בקהילת בית הספר?

< מהי ההשקפה המחברת בין חברי קהילת בית הספר? מטרת ביה"ס, דמות הבוגר, העולם הערכי.

לימוד | נתינה לאחר

בדף שני מקורות המציגים את נושא הנתינה.

< **צדקה במעשה או בכסף?** (בלשון המקורות: צדקה בגופו או בממונו?) במקור הראשון מובא סיפור על **רב אריה לוי** שהיה מפורסם בחסד ובנתינה האינסופית שלו. פעמים רבות בסיפורים על ר' אריה אין כלל צורך בהסבר; מעשיו מדברים בעד עצמם. כסף לא היה לו, הנתינה שלו היתה בגופו: בעצמו הלך, בעצמו עודד וניחם.

סיפורים על מעשיו של הצדיק הירושלמי ר' אריה לוי (1885-1969) ניתן לשמוע באתר 'המספר': mesaper.co.il וכן לקרוא בספריו של שמחה רז: איש צדיק היה, ירושלים (תשל"ג); צדיק יסוד עולם. יריד הספרים (1996). או בספר הקומיקס שכתבה וציירה עדי דוד: אריה ברחובות ירושלים: בית המלמדים. עוד על ר' אריה לוי באנציקלופדיה היהודית שבאתר דעת daat.ac.il/encyclopedia.

< **לראות את האחר** - המקור השני הוא פירושו של **רבי ישועה ללום** לפסוק מהתורה "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך". הרב מציב את המחויבות שלנו לנתינה בהקשר רחב של צדק ושוויון חברתי: הבסיס לחברה שוויונית הוא **השונות בין בני האדם** דווקא. בני האדם

לא נולדו שווים, לא בממון, לא בכישורים. יש בהם גדולים וקטנים, חלשים וחזקים, על כן, גם הדרישה מהם איננה יכולה להיות זהה - ההתייחסות לשונות היא היא השוויון האמתי. השוויון משמעו הדדיות.

הרב ישועה ללום (1950-1901) מחכמי יהדות אלג'יריה. שימש ברבנות בכמה ערים באלג'יריה ובאירופה. שם העמיד תלמידים רבים, ופיתח חיי קהילה פוריים ביותר. פעולותיו עוררו נהירה מחדשת אל בית הכנסת ובית המדרש וזיכו אותו בהערכה ובהוקרה של הקהילה היהודית. רבי ישועה ללום נפטר בגיל 49. בשנת 1992 הועלו עצמותיו לארץ, והוא נטמן בבאר-שבע. להרחבה, ראו באתר 'החכם היומי' hyomi.org.il.

אסיף | נתינה בקהילת בית הספר

ערכו דיון בשאלות:

- < באיזו דרך באה לידי ביטוי האחריות שלנו לקהילה ולחברה?
- < מה הקשר בין הנתינה בבית הספר לאחריות החברתית?
- < למה אני מצפה מעצמי במהלך ההתנדבות?

צדקה במעשה או בכסף?

***הרב אריה לוי (1885-1969)**
חי בירושלים, היה ידוע כבעל חסד, נודע בכינויו "רב האסירים" מפני שהיה נוהג במשך שנים לבקר את האסירים בבתי הכלא ולעודד אותם. בפרט נודעו ביקוריו בתקופת השלטון הבריטי אצל אסירי המחטרות ועולי הגרדום. ביקר בקביעות גם בבית החולים למצורעים כדי לעודד את יושביו.

בא יעקב דוד פרלין לרב אריה לבקרו וסיפר לו, כי בלכתו ברחוב ניגשה אליו אישה קשישה וביקשה ממנו לסייע בידה לשאת את סֶלָה עד לתחנת האוטובוס הקרובה. משהגיעה ליעדה, ביקשה להעניק לו שקלים אחדים על טרחתו, אולם הוא סירב לקבלם. אמר לו רב אריה: "ישנה מידה חשובה הקרויה גמילות חסדים. יש הגומל חסד בממונו, נעלה מכך הגומל חסד בגופו. ועתה צא וראה: אם היית נאות לקבל מאותה אישה קשישה שכר טרחתך, ולו שקל אחד בלבד, אזי היית במדרגת סֶפֶל. סֶפֶל זול אמנם, אך סֶפֶל. ואילו עתה, כשויתרת על קבלת שכר, אזי במחיר של שקל אחד בלבד, הפכת ממדרגת סֶפֶל למדרגה הנעלה ביותר של 'גומל חסד בגופו'."

שמחה רז. צדיק יסוד עולם, מסכת חיייו של ר' אריה לוי. יריד הספרים (1996)

< איזו סוגים של נתינה מצרכים בסיפוק?
< חשוב על הצדאניות שהן אתה גלות חסד, איזה סוג של נתינה היתה זו?

לראות את האחר

***הרב ישועה ללום (1901-1950)**
מחכמי יהדות אלג'יריה שימש רב בערים באלג'יריה ובאירופה בהן פיתח חייה קהילה פוריים ביותר כולל פעילות חינוכית למבוגרים ולנוער.

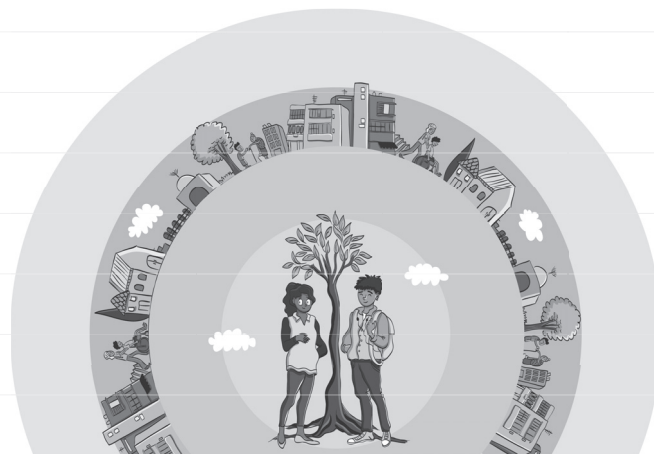
"ולא תקפץ את ידך מאחיה האביון: כי פתח תפתח את ידך לו". התורה מצווה: לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך לעני, מפני שאם תקשה ("תאמץ") את לבך - ירך תיסגר, וכשהיד סגורה אז האצבעות נראות שוות ואז תאמר לעני 'לך תעבוד כמוני!', אלא "פתוח תפתח את ירך לו" ואז תראה האצבעות שיש ביניהן גדולות וקטנות, ותבין שכך ברא הקדוש ברוך הוא את בני האדם: גדולים וקטנים, עשירים ועניים, ומסייעים זה לזה.

על פי הרב ישועה ללום. ליקוטי אהרן. אוצרות המגרב (תשס"ב) דרשה יז

< כיצד נפתח את ידנו לאביון? כיצד אנו גולמים לקבול את ידנו מן האביון?
< רבו יעלה ללום מפרש את הדימוי של היד הפתוחה כהבזלס בין בני האדם. במה מניס בני האדם? כיצד מפיץ הולני על האחריות שלנו לחברה?

ג. מעגל הזהות הקהילתית - שיעור 2 בית הספר כקהילה - בחירת תחום ההתנדבות

שיעור פעילות

מטרה]

התלמידים יבחרו את מקום ההתנדבות שלהם בקהילת ביה"ס, תוך הבנת האתגרים שמציבה התנדבות זו.

רציונל]

בשלב זה התלמידים עוברים מתלמוד למעשה, הם יוצאים להתנדבות בקהילה. כאמור לעיל, בתכנית זו אנו רואים ערך בבחירה האישית של כל תלמיד/ה, לכן חשוב שגם בנושא זה כל אחד ואחת יבחר את המקום המתאים לו/לה מתוך מגוון הצעות אפשריות. לשם כך נציג בפני התלמידים בפירוט את אפיקי ההתנדבות השונים בצורה מרשימה ומזמינה, רצוי על ידי האדם הבכיר בבית הספר העוסק בתחום, למשל: ספרייה - הספרנית, כיתות א' - רכות שכבה א' וכו'.

כדי להדגיש בפני התלמידים את חשיבות הנושא לבית הספר כולו, אנו מציעים כי מנהל או מנהלת בית הספר יפתחו שיעור זה, יציגו את הנושא ויעודדו את התלמידים להתנדבות משמעותית.

זמן: שיעור כפול]

עזרים]

רשימת מקומות ההתנדבות והדרישות של כל מקום (יש להכין)

הכנות]

< לפני השיעור: המחנכות והרכזת החברתית מאתרות אפשרויות התנדבות בתוך ביה"ס, כמו למשל: סיוע לתלמידי כתות צעירות, הפעלת שעת סיפור בספרייה, סיוע לספרנית, עבודה בחממת ביה"ס, סיוע לאב הבית, שיפור חזות ביה"ס, ארגון הפסקות פעילות ועוד. יש להחליט מראש מהו מספר התלמידים המקסימלי להתנדבות בכל אחת מהאפשרויות.

< אחרי השיעור: המחנכות יחלקו את התלמידים בין מקומות ההתנדבות, כך שכל תלמיד יתנדב באחד משלושת המקומות המועדפים עליו.

שימו לב

התנדבות הינה נושא מורכב ביותר, והיא טומנת בחובה אתגרים גדולים לתלמידים המתנדבים, למחנכות המלוות וגם לצוות התומך בהתנדבות. מספר הערות למיצוי המרב מההתנדבות:

שיתוף כלל צוות ביה"ס: לפני היציאה למהלך כדאי להציג את התכנית בפני כלל צוות בית הספר, להסביר את המטרות והרציונל ולחשוב יחד על מקומות התנדבות ראויים. איש צוות שיקבל קבוצת מתנדבים יהפוך למלווה שלהם לתקופה זו. יש להגדיר את גבולות האחריות של המורה המלווה.

שיתוף ההורים: השיתוף יכול להפוך את ההתנדבות למשמעותית יותר עבור התלמיד. כדאי לאפשר לתלמיד להתייעץ עם ההורים לפני בחירת ההעדפות, ואף לבדוק האם יש הורים שיכולים לסייע בתוך בית הספר במהלך ההתנדבות.

מעקב מסודר: המחנכות מלוות את התלמידים המתנדבים באופן קבוע, ועל התלמידים למלא דו"ח התנדבות מסודר.

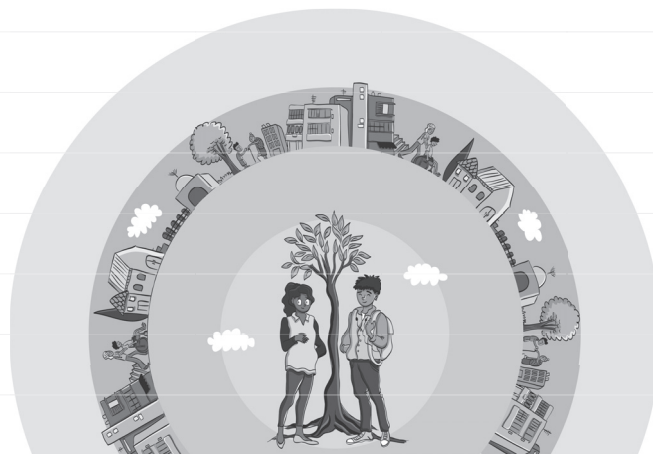
תכנון לוח הזמנים: יש לבחון את מועדי ההתנדבות: האם כל התלמידים יתנדבו בשעות מקבילות, האם ההתנדבות תהיה בשעות קבועות, האם זמן ההכנה יהיה חלק ממערכת השעות, כמה הפסקות פעילות יש להכין וכד'.

מהלך השיעור

1. המחנכות מציגות בפני כלל התלמידים את האפשרויות השונות, תוך הדגשת האתגרים שבכל תחום, למשל: שעת סיפור דורשת הכנה מראש, עבודה בחממה דורשת שעת התנדבות נוספת בכל שבוע, סיוע בכיתה א' דורש סבלנות רבה, וכו'. ניתן להציג את אפשרויות ההתנדבות כיריד שכבתי שבו התלמידים עוברים בין תחנות, או במצגת בכל כיתה.

2. כל תלמיד יכתוב את שלוש ההעדפות שלו למקום ההתנדבות וייתיעץ עם הוריו על הבחירה.

3. בשיעור הבא המורות יאספו את הטפסים ויודיעו לכל תלמיד/ה על מקום ההתנדבות, על השעות ועל המורה המלווה.

ג. מעגל הזהות הקהילתית - שיעור 3

התנדבות בקהילת בית הספר

פעילות מעשית

ההתנדבות בקהילת בית הספר הינה מוקד מרכזי של תכנית בני המצווה. **כדי להפוך את ההתנדבות למשמעותית רצוי שהתלמיד יתנדב לפחות ארבע פעמים.** אם קיים רצון מצד הצוות ו/או מצד התלמידים להמשיך את פעילות ההתנדבות מעבר למינימום זה, הרי זה מבורך ורצוי לאפשר זאת.

רכיב משמעותי בהצלחה של פעילות ההתנדבות הוא ליווי התלמידים על ידי המחנכים. את הליווי ניתן לחלוק עם צוות מורים. הליווי כולל את הפן הרשמי של קבלת הדוחות והמשוב בעקבותיהם, ואת הפן הרגשי והחברתי של ההתנדבות.

דיווח: כדי לעקוב אחר פעילות ההתנדבות, להשתפר מפעם לפעם ולהפיק לקחים יש לדאוג כי התלמידים ידווחו בדרך מסודרת על פעילות ההתנדבות. לאחר כל מפגש התנדבות ימלאו התלמידים דו"ח קצר שיכלול שני חלקים:

א. מידע ארגוני

איך נערכת למפגש, באילו שעות נערך, מה היה תוכנו, מי איש הצוות שליווה וכד'.

ב. הפקת לקחים מהמפגש

מה היה טוב במפגש, מה לא היה מספיק טוב, במה סייע איש הצוות, מה לדעתי כדאי לעשות לקראת המפגש הבא וכדו'.

את הדיווח יכניס התלמיד לקלסר, והמחנכת או המורה המלווה יקראו את הדיווח לקראת המפגש הבא וישוחחו עליו עם התלמיד. אתגרים העולים בקבוצת התנדבות מסוימת או בקרב תלמידים רבים ראויים לדיון נפרד בכיתה.

הדיווחים השוטפים יאפשרו ליצור משוב ענייני שישקף את מהלך ההתנדבות כולו ויאפשר הפקת לקחים.

מקום ההתנדבות

שמי.....

המורה המלווה.....

מחשבות לשיפור

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

דיווח על הפעילות

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ג. מעגל הזהות הקהילתית - שיעור 4 כל אחד יכול לתת, כל אחד יכול לקבל

שיעור בית מדרש

[מטרות]

- < התלמיד יכיר רבדים נוספים של נתינה שאינם באים לידי ביטוי בממד המעשי בלבד.
- < התלמידים יבחנו את ההתנדבות האישית: מתי הרגיש/ה שנתן/ה או שקיבל/ה.
- < התלמידים ישתפו את חבריהם בחוויות מההתנדבות.

[רציונל]

מעשה ההתנדבות לוקח כל תלמיד ותלמידה למחוזות לא מוכרים, שבהם הוא נדרש להיות פעיל ויוזם ומתמודד מול קשיים של אחרים (לימודיים, כלכליים או רגשיים). חוויות אלו יכולות לבנות ולעצב את עולמם של התלמידים. לשם כך חשוב להעלות למודעות את מה שקיבלו ממעשה ההתנדבות, ויש לתת מקום לפריקת חוויות מהתמודדות חדשה זו, קשות או משמחות. את השיעור כדאי לקיים לאחר שני מפגשי התנדבות. בשיעור זה יש חלק לימודי על הנתינה ועל ממדיה השונים, וחלק נוסף המוקדש לשיתוף בחוויות. לכן הפעם האסיף הוא ארוך במיוחד. ניתן כמובן לחלק את שני החלקים לשני שיעורים נפרדים.

שימו לב: בפעילות מוצעת הדלקת נרות בשיעור - עשו זאת בזהירות!

[זמן: שיעור כפול]

[מבנה השיעור]

- < פתיח: היד המושטת - לתת או לקבל? במליאה, התבוננות באיור
- < לימוד: כל אחד יכול לתת, כל אחד יכול לקבל בחברותות, על הכח של כל אדם לתת לאחרים
- < אסיף: לתת ולקבל במליאה, שיתוף בחוויות מההתנדבות

[עזרים]

דף לימוד (מצורף) נרות למשחק ההדלקה, תמונת ידיים (בתיקיה למורה)

מהלך השיעור

פתיח | היד המושטת - לתת או לקבל?

- התלמידים יושבים בחברותות.
 על כל שולחן מונחת תמונת הידיים שמודפסת גם על דף הלימוד (או: התמונה תוקרן על המסך בכיתה).
 כל תלמיד מתבקש להסתכל על התמונה במשך כדקה ולספר לעצמו את סיפור התמונה.
 המורה אוספת במליאה 4-5 סיפורים ומתוכם מעלה שאלות:
 < איך אפשר להבחין, לדעתכם, האם היד המושטת נותנת או מקבלת?
 < מה דעתכם על הבחירה בצבעים ובצורות בתמונה?
 < מדוע כף היד פתוחה?

לימוד | כל אחד יכול לתת, כל אחד יכול לקבל

- בדף הלימוד שלושה מקורות המציגים את הנושא.
 < **"כל אדם הוא גם רב וגם תלמיד"** - הרב יוסף דב סולובייצ'יק מדגיש בפנינו כי אין אדם שיש לו מונופול על הנתנה. לכל אדם יש את היכולת להשפיע וללמד. התלמידים שלנו יכולים להיות גם 'רב' וגם 'תלמיד' זה לזה (ואולי גם לנו?) בדף הלימוד נבקש מהם להיזכר במקרים שבהם היו בתפקידים השונים. אגב, מעניין לראות כי שורש המילה נתינה: נ.ת.נ. ניתן לקריאה משני הצדדים.

הרב יוסף דב הלוי סולובייצ'יק 1903-1993, היה רב, פילוסוף דתי ומנהיגה הרוחני של היהדות האורתודוקסית בארה"ב.
 להרחבה על **הרב סולובייצ'יק** (הגרי"ד) באנציקלופדיה היהודית שבאתר 'דעת'
daat.ac.il/encyclopedia

- < **הנתינה** - ג'ובראן חליל ג'ובראן משווה נתינת כסף ל'נתינה מעצמך' בדומה למקורות שלנו המשווים "צדקה בממונו" ל"צדקה בגופו". אפשר גם לברר מהי בדיוק 'נתינה מעצמך', במעשה? ברגש? במאמץ של ויתור? כמו כן הוא בוחן את השאלה מהי נתינת אמת, ומקביל את האדם הנותן את כל אשר לו למלאך.

ג'ובראן חליל ג'ובראן 1883-1931. משורר וסופר לבנוני-אמריקאי נוצרי. נחשב לסופר הערבי-אמריקאי המפורסם ביותר. כתב בערבית ובאנגלית. ספרו המפורסם ביותר הוא 'הנביא'.
 להרחבה נוספת ראו באתר הספרייה הווירטואלית של מט"ח lib.cet.ac.il

- < במשימה צדדית אנו מזמינים את התלמידים למצוא **עובדות המשותפות לרב סולובייצ'יק ולחליל ג'ובראן**. במבט ראשון הם נראים כשני אנשים שונים מאוד, אך הסתכלות מעמיקה יותר תראה שבין שני האישים יש מספר נקודות השקה: שניהם אנשי רוח שהשפיעו על דורם ועל הדורות הבאים אחריהם, שניהם היגרו כבני מיעוטים לארה"ב ושם פעלו את עיקר

פועלם. פועלו ההגותי של הרב סולובייצ'יק נבע מדתו היהודית, ואילו חלק גדול מכתביו של חליל ג'ובראן הושפע מהדת הנוצרית.

< המקור השלישי **משל מתוך ב'מדבר רבה'**, מראה צד נוסף בנתינה: שאינה ממעטת את כוחו של הנותן. המדרש מדגים זאת במשל הנר, שהעברת אורו אינה ממעטת את אורו שלו. ברור שמשל זה אינו מתאים לכל נתינה, יש מהן הדורשות מהנותן מאמץ רגשי ומעשי רב. אפשר לבחון לאילו מעשי נתינה המשל מתאים, ואולי הנתינה כרוכה במאמץ אך מתגמלת כך שהמאמץ "משתלם".

במדבר רבה, מדרש אגדה על חומש במדבר, נערך במהלך המאה ה-12 בפרובנס. המדרש מחולק לשני חלקים שכנראה נערכו בידי שני עורכים שונים.
להרחבה ראו אתר 'דעת' daat.ac.il/encyclopedia.

אסיף | לתת ולקבל

[חלק א: ערכו דיון במליאה]

- < כותרת הדף היא "כל אחד יכול לתת, כל אחד יכול לקבל". איזה מקור או סיפור שבהם עסקנו בשעה האחרונה ממחיש זאת בדרך הטובה ביותר?
- < חשבו על ההתנדבות שלכם בבית הספר: מתי הרגשתם שנתתם? מתי הרגשתם שקיבלתם?

[חלק ב: משחק]

- < התלמידים יתנסו במימוש המשפט "כאדם המדליק נר מנר, הנר דולק וחברו אינו חסר": מדליקים נר, התלמיד שמקבל את הנר צריך לספר על משהו טוב שקרה לו בהתנדבות ולהעביר את הנר לחבר הבא.
- < המחנכת תכתוב על הלוח את עיקרי הסיפורים שהציגו התלמידים.

[חלק ג: סיכום. המחנכת תחזור על עיקרי הסיפורים שעל הלוח:]

- < מה לדעתכם אנחנו כקבוצה הרווחנו מההתנדבות?
- < מה למדנו ביחד מתוך האתגרים שההתנדבות הציבה בפנינו?
- < אילו שתי הצעות הנוגעות להתנדבות תציעו לשכבה ו' של השנה הבאה? הכניסו הצעות אלו לתוך הקלסר.

< למה, לצאתכם, אומר הרה סולובייצ'יק כי אסור גם
לאדם לבוא לבכור שהוא יכול ללמוד מהאחר?
< "כל אדם הוא גם רב וגם תלמיד משפיע
וקרה בו הייתם רב או תלמיד."

אסור לאדם, אף לגדול שבגדולים, לשכוח כי
יכול הוא ללמוד מאחרים,
באותה מידה שיש ביכולתו לתת לאחרים אף
הקטן שבקטנים...
כל אדם הוא גם רב וגם תלמיד משפיע
ומושפע מקבל ונותן.

הרב יוסף דב סולובייצ'יק. חמש דרשות. משכל - ידיעות ספרים

חידה

מצאו (באנציקלופדיה, באינטרנט...)
לפחות שתי עובדות המשותפות
לרב סולובייצ'יק ולחליל ג'ובראן.

< מהי נתינת אמת לצדק חלו ג'ובראן?
< צד כמה אתם מסכימים עם השורה האחרונה בסיר?
הסבירו את דבריכם.

הנתינה

אתה נותן אף מעט
עת תתן מרכושך,
רק עת תתן מעצמך
זו נתינת אמת.
יש הנותנים
את כל המעט אשר להם
הם מלאכי הארץ
וטנאם מלא תמיד.

חליל ג'ובראן. הנביא. (תרגום נועה זאלוד) מודן (1980)

כאדם המדליק נר מנר,
הנר דולק וחברו אינו חסר.

במדבר רבה, פרשה י"ג

< מהו הנר? מהו הנר?
< צד כמה תואם משפט זה את הלשון
שכאילו במקלות הקובצים?

ד. סגירת המעגלים: מעגל הזהות הלאומית וסיום התכנית

לקראת סופה של התכנית אנו מגיעים לבירור הזהות הלאומית של המשתתפים. למעשה, נגענו בעקיפין במשמעותה של הזהות הלאומית לחיינו כבר במעגלים הראשונים, אך במעגל זה אנו מבקשים להעמיק בבירור המרכיב הלאומי ולבחון את משמעותו לחיי התלמידים ואת מחויבותם כבוגרים לערכים מרכזיים של המדינה. אל מעגל זה אנחנו מגיעים לקראת סוף שנת הלימודים במקביל לימי הציון הלאומיים, תקופה שבה מתבקש לעסוק בנושאים אלה.

במהלך השיעורים נציע לבחון עם התלמידים את המושגים 'יהודי' ו'ישראלי', אך הפעם לא בהיבט האישי אלא בהיבט הלאומי. נחזור לסיפור הקמת המדינה, נבחן את מגילת העצמאות מזווית הראייה של ערכי האחריות והבגרות, ונברר היכן אנחנו יכולים לקחת אחריות על הנעשה במדינה. נושא זה הוא מרכזי בתכנית הלימודים בתחום 'תרבות ישראל ומורשתו', ולכן כדאי לתאם את ההוראה עם המורה המלמד/ת תכנים אלה. לצד הלימוד התאורטי נציע שלוש אפשרויות ליישום מעגל הזהות הלאומי בחיינו באופן יום-יומי כחלק מתהליך ההתבגרות.

כפי שראינו עד כה, העיסוק בזהות הינו מורכב ומעלה סוגיות רגישות רבות לפרט ולחברה. בחינת הסוגיה הלאומית עשויה להעלות מגוון דעות שיש למצוא דרכים להכילן בתוך השיח הכיתתי, ועם זאת לדעת מתי הנאמר חורג מגבולות השיח הראוי ואיננו מכבד.

במעגל זה תמצאו שני שיעורים ושתי הצעות לפעילות עם התלמידים: העברת סקירת אקטואליה לאורך השנה והכנת טקס יום העצמאות, וכן הצעה ליום שיא המסכם את התכנית כולה.

לעיון נוסף:

< **תכנית לימודים:** 'להיות אזרחים בישראל - מדינה יהודית דמוקרטית', האגף לתכניות לימודים, משרד החינוך, תש"ס. ניתן לעיין בתכנית באתר 'כותר' school.kotar.co.il.

< **מאמר:** מי אנחנו? זהות לאומית במדינת ישראל, בכתב העת 'פרלמנט' באתר המכון הישראלי לדמוקרטיה idi.org.il.

- 1.ד שיעור בית מדרש: "למולדת שובי רוני"
- 2.ד שיעור מתמשך על פני השנה: סקירת נושא אקטואלי
- 3.ד שיעור פעילות: הכנת טקס יום העצמאות
- 4.ד לימוד משותף להורים ותלמידים: כיצד אחגוג את בר/בת המצווה שלי?
- 5.ד יום שיא: טקס סיום תכנית בני מצווה

ד. מעגל הזהות הלאומית - שיעור 1

"למולדת שובי רוני"

שיעור בית מדרש

מטרות]

- < התלמידים ילמדו על הקשר בין הכמיהה לציון לאורך הדורות ובין מדינת ישראל.
- < התלמידים יבררו את הקשר בין זהותם האישית ובין מאפיינים מרכזיים של מדינת ישראל.
- < התלמידים יכירו זוויות שונות של הקשר בין יהדות התפוצות ומדינת ישראל.

רציונל]

אנו מניחים שרוב התלמידים נולדו בארץ, ושהחיים במדינה יהודית בארץ ישראל נראים להם מובנים מאליהם. בשיעור זה, שהוא לב העיסוק בזהות הלאומית, אנו מבקשים לעסוק בעלייה לארץ ובמניעה, ובאתגר המתמשך שהחיים במדינה מציבים בפני צעירה. דף הלימוד לשיעור מתרכז בשני מקורות: הפיוט 'למולדת שובי רוני' ו'מגילת העצמאות', שנלמדה בכיתה במהלך שיעורי תרבות ישראל. הפיוט הוא כלי ביטוי יהודי עתיק, ואילו מגילת העצמאות היא מקור ציוני-מודרני. במערך אנו מבקשים לסייע לתלמיד לבחון את הקשר בין המקורות ולהראות לו חיבורים אפשריים בין ישן לחדש, בין מסורת למודרנה.

זמן: שיעור]

מבנה השיעור]

- < פתיח: **עולים לארץ ישראל** במליאה, על העליה לארץ בימים אלו
- < לימוד: **פיוט "למולדת שובי רוני"** במליאה ובחברותות, האזנה לפיוט ועיון במילותיו
- < אסיף: **עושים ציונות** במליאה, צפייה בסרטון ודיון: הגשמת החזון הציוני במדינת ישראל

עזרים]

כותרות העוסקות בעלייה (מצורף, לחלק מודפס או להקרין), דף לימוד (מצורף), אפשרות להקרנת סרטון מאתר יו-טיוב

מהלך השיעור

פתיח | עולים לארץ ישראל

המחנכת תציג בפני התלמידים כותרות עיתונים המתארות עליה לישראל, (ניתן להקרין בפני הכיתה או לחלק את דף הכותרות לתלמידים). הכותרות מתארות עלייה בשנים האחרונות. לאחר עיון קצר בכותרות תערוך המורה דיון קצר:

< מה משותף לכל הכותרות?

< מה לדעתכם גורם ליהודים לרצות לעלות לישראל?

< מי במשפחתכם עלה ארצה? מדוע עלה?

התשובות לשאלות אלו יעלו מניעים שונים: לאומיים, דתיים, כלכליים, בטחוניים ועוד. בהמשך השיעור נתמקד במניעים האידיאולוגיים, אך יש מקום להתייחס גם אל מניעים אחרים שהעלו התלמידים.

לימוד | פיוט "למולדת שובי רוני"

חלק א: במליאה, כל התלמידים יעקבו אחר המילים ויאזינו לאחד הלחנים של הפיוט באתר 'הזמנה לפיוט' piyut.org.il או לגרסה של מידד טסה באתר יו-טיוב.

חלק ב: בחברותות ילמדו התלמידים את הפיוט לפי הדף.

< **הפיוט 'למולדת שובי רוני'** נכתב במאה ה-20 בידי הפייטן התוניסאי אשר מזרחי. הפיוט, הכתוב על פי מסורת הפיוט הקדומה, קורא לעם לחזור לארצו. התלמידים מתבקשים לעיין בפיוט ולנסח את מסריו המסורתיים.

מידע נוסף על הפיוט, תכניו והצד המוסיקלי שלו ניתן למצוא באתר 'הזמנה לפיוט'.

< **מגילת העצמאות:** המגילה נלמדת בכיתה ו' במקצוע 'תרבות ישראל ומורשתו', ולכן בדף הלימוד אין ציטוט מתוך המגילה. ניתן להוסיף ציטוט בדף עצמו או להקרין חלקים מרכזיים מהמגילה על הלוח, והתלמידים יתייחסו לציטוטים המובאים. התלמידים מתבקשים לערוך השוואה בין הפיוט למגילה ביחס למטרות המדינה היהודית בארץ ישראל. את נוסח המגילה ניתן למצוא בספר לימוד 'תרבות ישראל' או באתר הכנסת knesset.gov.il.

להרחבה נוספת על **מגילת העצמאות**, עיינו בספר הלימוד 'להיות אזרחים במדינת ישראל' (עמודים 6-15) באתר 'כותר' school.kotar.co.il.

חלק א: כל חברותא תביא בפני המליאה את תשובתה לשאלה האחרונה שבדף הלימוד.
חלק ב: צפו בסרטון **ישראל שלי** המתאר את מדינת ישראל כמדינת העם היהודי, שהיא מפעלו של העם היהודי בכל רחבי העולם. הסרט הופק על ידי בית התפוצות ומט"ח. זמין לצפייה באתר יו-טיוב [youtube.com](https://www.youtube.com).

בדיון עם התלמידים כדאי לשים לב כי גם הפיוט וגם מגילת העצמאות נכתבו ממקום של חוסר: חוסר במדינה, חוסר בעצמאות. השאיפה של שני המקורות היא למציאות שבה יוכל העם היהודי לחיות בביטחון. הסרטון בא ממקום אחר: הוא מציג את הקיים, את הישגי התנועה הציונית, מדינת ישראל והעם היהודי, מה הצליחה המדינה לעשות עד כה ומה יש למדינה לתרום לעולם כולו.

לאחר הצפייה ערכו דיון קצר:

< לאילו נושאים שעלו בפיוט ובמגילה מתייחס הסרטון?

< מה מוסיף הסרט על תוכן הטקסטים?

< מה אתה היית מוסיף לסרטון?

על מקומו וחשיבותו של הפיוט ככלי חינוכי

הפיוט הוא אחד מנכסי צאן הברזל של היצירה היהודית לדורותיה, וכנזה ליווה את העם היהודי בכל המאורעות והתמורות שחוהה העם בשהותו בגולה. במשך אלפי שנות קיומו של עם ישראל ליוו אותו השירה והמוסיקה בכל מקום. הפיוט מלווה את היהודי במהלך חייו, מהלידה ועד הזקנה, ולאורך מחזור השנה, בחגי ישראל השונים.

הפיוט הוא שער חשוב וחינוכי אל המורשת היהודית על כל רבדיה. הוא מכיל בתוכו מקרא ופרשנות, היסטוריה ומדרש, הלכה ומחשבת ישראל ועוד. דרכו אנו נחשפים אל האוצר העשיר של השפה העברית. הגלות שנכפתה על העם היהודי, עקב חורבן בית המקדש, גרמה לקשיים רבים. אולם היא גם יצרה עושר תרבותי ומוסיקלי בקהילות הרבות שהיו פזורות ברחבי העולם. עם העלייה לארץ ישראל הביאה איתה כל קהילה את מורשת התפילה שלה ואת שירת הפיוטים שלה.

גם היום, עשרות שנים לאחר הקמת המדינה, ניתן לשמוע בבתי הכנסת ברחבי הארץ את המנגינות ואת הצלילים המגוונים והייחודיים בכל קהילה.

מטרות הוראת הפיוטים:

למידה חווייתית, שירה משותפת, שמחה, הרפיה.

ביטוי למגוון הזהויות הקיימות בבית הספר - מנוף להגדלת תחושת השייכות וליצירת גשר המקשר בין המגזרים והזרמים הרבים הקיימים כיום בחברה הישראלית.

קשר בין-דורי - העיסוק בחומרים מוסיקליים הנשענים על מסורת ותיקה מזמין שיח של תלמיד-הורים-סבים.

קהילה - העיסוק בפיוט מאפשר הרחבת התכנית מהמסגרת הבית ספרית לקהילה ולשוב על ידי אירועי לימוד ושירה קהילתיים.

שער לחקר שורשים מוסיקלי - הזמנה לחקר של התרבות המוסיקלית בבית לקראת גיל מצוות (כפרק בעבודת שורשים) וחיזוק הזהות היהודית.

למידה רבת תחומית - לימוד המורשת היהודית המוסיקלית דרך מעגל השנה מאפשר יצירת תכנים מתחומי דעת שונים (מוסיקה/לשון/היסטוריה/תנ"ך/מורשת ישראל).

העשרה מוסיקלית - התלמיד יכיר מרכיבים מוסיקליים כלליים: כלי נגינה, גווי צליל בהרכבים מוסיקליים, האזנה, אלתור ויצירה.

לקריאה נוספת על הפיוט ככלי חינוכי בבית הספר, ראו את מערכי שיעור באתר כל ישראל תברים kiah.org.il.

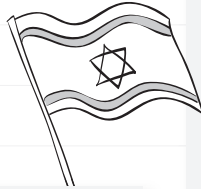
זינוק חד במספר העולים מצרפת ואוקראינה

מאז תחילת השנה הגיעו לארץ 7,900 עולים. על פי נתוני הסוכנות היהודית, יש עלייה של 289% במספר העולים מצרפת ושל 132% במספר העולים מאוקראינה לעומת השנה שעברה.

עומרי אפרים ✉ פורסם: 22.06.14, 20:17

ynet.co.il

העלייה מצרפת לישראל בעיצומה

פרסום ראשון: 12.05.14 - 20:50

גידול ניכר בעלייה לישראל מצרפת. שליח הסוכנות היהודית בפאריס, אריאל קנדל, אמר כי ברבע הראשון של השנה עלו לישראל 1,407 יהודים מצרפת - פי 4 ממספר העולים ברבע הזה אשתקד. לדבריו, עד סוף השנה (...) צפויים לעלות מצרפת יותר מ-5,000 יהודים, מספר שלא היה כמותו מאז קום המדינה.

iba.org.il/bet

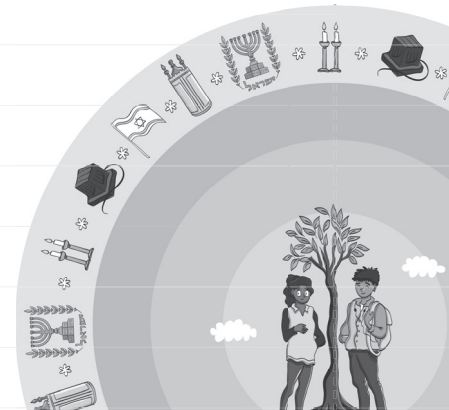

למרות הפיגוע: מאות עולים הגיעו לארץ

כ-400 עולים מארה"ב וקנדה נחתו בישראל. ג'ף רוכברגר מניו ג'רזי אומר שיש טרור בכל העולם ורק כآن הוא מרגיש בטוח.

יצחק בן חורין ומירי חסון ✉

ynet.co.il

על הפיוט והפייטן
 פיוט ממסורת יהודי תוניס, אותו חיבר
 אשר מזרחי במאה ה-20 ללחן של
 שיר ערבי.
 בשיר פונה הדוד (האל) לרעייה (עם
 ישראל) ומבקש ממנה לשוב לארץ
 ישראל ולחדש ימיה כקדם.
 המשורר, אשר מזרחי, נולד
 בירושלים ונודע כמשורר ופייטן.
 בגיל 40 עבר עם משפחתו לתוניסיה.
 למולדת הוא שב בסוף ימיו, אחרי
 מלחמת ששת הימים ונפטר
 בירושלים כמעט מיד לאחר שובו.

ביאורי מילים
 רְנִי צְהַלִי - שמחי
 מְשֻׁכְנֵי - בית המקדש
 נְאֻהָ - יפה
 שְׂפָלוֹתָּךְ - גלותך
 דְּבִירָךְ - בית מקדשך
 צְבִיָּה - ארץ הצבי, כינוי לארץ ישראל
 שְׂבִיּוֹתָּיךְ - השבויים בגלות
 גִּילִי - שמחי
 כְּצִיץ - פרח
 וּדְגֵי וְרִבֵי - תתרבי
 יָנוֹן - כינוי למשיח
 וְאַלְיָה - אליהו הנביא

למולדת שובי רוני / אשר מזרחי

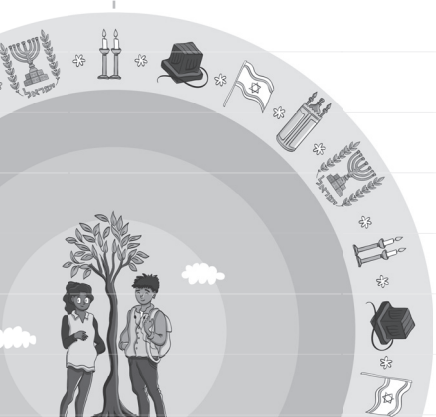
לְמוֹלְדֹת שׁוּבֵי רְנִי
 צְהַלִי בֵּת יִפְהַפְיָה
 בְּתוֹכָךְ אֲתוֹן מְשֻׁכְנֵי
 בְּנוֹי עַל הַר הַמְּזוֹרָה
 אוֹרֵי נְאֻהָ כִּי בָּא אוֹרְךָ
 וְשֻׁכְחֵי יָמֵי שְׂפָלוֹתָּךְ
 עוֹרֵי יָפָה שִׁירֵי שִׁירְךָ
 כִּי תִמּוּ יָמֵי גְלוֹתְךָ
 וּבְנֵה אוֹלְמָה וּדְבִירְךָ
 שְׁמָה עַל אֶרֶץ צְבִיָּה
 שׁוּבֵי אֶל מְשֻׁכְנוֹתֶיךָ
 שׁוּבֵי אֶת וְאֲנִי אֲשׁוּבָה
 וְאֶגְאֵל אֶת שְׂבִיּוֹתֶיךָ
 וְיִהְיוּ לְאַלְפֵי רִבְבָּה
 אֲרַחֵם עַל אֲדָמוֹתֶיךָ
 וּתְהִי לְגִפְוֹן פְּרִיָּה
 רְעִיָּה חֲבִיבָה עַד־יָנֵה
 גִּילִי שְׂמֹחֵי שִׁיר דְּבִרֵי
 פְּרָחֵי כְּצִיץ כְּשׁוֹשַׁנָּה
 וּדְגֵי וְרִבֵי עֲשֵׂי פְרִי
 כִּי הִגְאֵלָה נְכוֹנָה
 וְאַשְׁלַח יָנוֹן וְאַלְיָה

מתוך אתר 'הזמנה פיוט'

< אלו מ' סונה הפייטן?
 < מה מצפה הפייטן סיקרה בסיבת ציון?
 < היכן אצתכס נכתב הפייט, בארץ ישראל או בתפוצות?
 הסבירו תשובתכס.

היזכרו במגילת העצמאות שעליה למדתם:

< לאילו נולדים מתייחסים גם המגילה וגם הפייט?
 < בחזו אחז מהנולדים שולו הפייט. עז כמה, אצתכס, הלסימה מזינת ישראל את
 החזון בנולד כה? מה אצתכס ניתן להמשיך ולעלות בתחום כה?

ד. מעגל הזהות הלאומית - שיעור 2

סקירת נושא אקטואלי

שיעור מתמשך על פני השנה

מטרות

- < התלמידים יכירו סוגיות המעסיקות את החברה במדינת ישראל.
- < התלמידים יתנסו בעמידה מול קהל והצגת נושא מורכב.

רציונל

התלמידים שומעים לפעמים חדשות אך לא תמיד מבינים לעומק את תוכנן. עבור תלמידים רבים החדשות הן 'רעש רקע' ולא עניין להתעמקות ולהבנה, ורבים מהם קוראים רק את כותרות מדור הספורט או הבידור. אנו ממליצים להטיל על התלמידים משימה שתערב אותם בנושא אקטואלי אחד על פי בחירתם, שאותו יוכלו להגיש לתלמידי הכיתה.

שימו לב: גם כאן יש צורך במעורבות של המורה בבחירת נושאים משמעותיים ובשמירה על רמת הסקירה.

הכנות מקדימות

יש לתכנן בתחילת השנה את פרישת הסקירות לאורך השנה (או תקופה מסוימת בשנה). כל תלמיד ישלח למורה שבוע לפני מועד הסקירה שלו את הנושא שבחר. לאחר שיאשר הנושא, ישלח למורה ראשי פרקים לאישור.

זמן: 5-10 דקות בפתיחת שיעור לאורך השנה

פרישת הנושא

פעילות זו באה להציע לתלמידים להתבונן בראייה רחבה ולעיתים ביקורתית על החברה ועל המדינה שבה הם חיים, מתוך מחשבה כי הקשר ללאום ולחברה אינו נבנה רק דרך חוויות רגשיות משותפות אלא גם דרך לימוד והיכרות עם סוגיות מרכזיות המעסיקות חלקים רחבים בחברה הישראלית ובעם היהודי.

סקירת נושא אקטואלי מאפשרת לתלמידים לרכוש יכולות שונות: הבחנה בין עיקר לטפל, החלטה על סדר עדיפויות, יכולת סיכום והמחשה, עמידה מול קהל ועוד.

כמו כן, מטלה זו מזמנת תרגול של קריאה ביקורתית: כיצד להתייחס למידע המובא בעיתון הכתוב, ברשת, בטלוויזיה, איך מבדילים בין עובדה לדעה? ועוד.

ניתן להגדיר כי המטלה נעשית בליווי ההורים, בבחירת הנושאים שייסקרו, בהצעות לעיבוד התכנים או בעזרה טכנית וכדו'.

הדגמה

את הנושא כדאי לפתוח בהדגמה של סקירת חדשות של המחנכת. התלמידים יכולים להציע גם דרכי סקירה אחרות. על המחנכת להחליט על תדירות הסקירות (אחת לשבוע, אחת לשבועיים), מה יהיה אורכה (פתיחה לשיעור של 5-10 דקות או ארוכה יותר) ומה יהיה המבנה שלה. אף שבמעגל הלאומי אנו עוסקים לקראת סופה של תכנית בני המצווה, אנו מציעים להתחיל את סקירת העיתונות בשלב מוקדם יותר.

תוכן הסקירה

בשיעור הצגת המטלה יש לעבור עם התלמידים על מבנה דף העיתון, האינטרנט ומהדורת החדשות בטלוויזיה, להציג את המדורים העיקריים כדי לאפשר לתלמידים יכולת התמצאות. קיימות אפשרויות רבות למבנה הסקירה, אך אנו מציעים כי המבנה יהיה קבוע ולא מורכב מדי כדי שכל ילדי הכיתה יוכלו לקחת חלק במשימה ולהגיע לתוצאה איכותית. כדאי להגדיר כי כל סקירה תכלול שני נושאים, האחד ברמה הלאומית: מדיני, פוליטי, חברתי, תרבותי או כלכלי. והשני לבחירתם.

ניתן להפנות את התלמידים גם לאתרי חדשות אשר מיועדות לילדים:

1. אתר 'גלים' news.galim.org.il.
2. המהדורה לילדים של הערוץ הראשון iba.org.il/zap.
3. המהדורה לילדים של הערוץ השני reshet.tv/News2/Shows/young_edition.

על חשיבות העיסוק באקטואליה והכרת מגבלות כלי התקשורת ניתן להיעזר במערך 'העיתון נותן את הטון'.

רעיונות לסקירה אקטואלית אפשר למצוא במערך 'הכנת עלון קיר כיתתי'.

שני המערכים זמינים במאגר ההפעלות שבאתר מנהל חברה ונוער במשרד החינוך, noar.education.gov.il.

משוב

< את ראשי הפרקים יחד עם המשוב מהמורה יתייק התלמיד בתיקיית התכנית.

< עם סיום הסקירות, כדאי להעביר לתלמידים דף משוב לכל הסקירות: אילו דברים התחדשו לך? האם השתנו הרגליך בקריאת חדשות? וכיו"ב.

ד. מעגל הזהות הלאומית - שיעור 3

הכנת טקס יום העצמאות

שיעור פעילות

[מטרות]

- < התלמידים יבחנו את המושג 'עצמאות' ואת משמעותו עבור המדינה בכלל ועבור בני נוער בפרט.
- < התלמידים ייקחו חלק בבחירת תכני הטקס ובדרך ההגשה שלו.

[רציונל]

בכל בתי הספר בישראל נערך טקס ליום הזיכרון, הכולל גם חלק המוקדש ליום העצמאות. לכל בית ספר יש מסורת משלו מי מכין את הטקס. אנו מציעים לצרף משימה נכבדה זו למשימות של שכבת בני המצווה, ולהפוך את המשימה לאירוע לימודי-חוויתי, שבו התלמידים בוחנים מהם הערכים שאותם הם רוצים להדגיש בטקס.

פרישת הנושא

טקס יום הזיכרון ויום העצמאות ברוב בתי הספר מתמקד בתכנים של יום הזיכרון. בתכנית זו אנו מציעים שלושה מיקודים לטקס:

- < הרחבת מקומו של יום העצמאות בטקס תוך שילוב התכנים הנלמדים בכיתה.
- < גיוון התכנים המרכיבים את הטקס.
- < שיתופם של התלמידים בתהליך ובתכנים.

הטקס מלווה את מהלך הפעילות של בית הספר באופן קבוע. הוא בולט במיוחד באירועים סביב מעגל השנה. הטקס בבית הספר הינו חלק מהתהליך החינוכי ועל כך ניתן לקרא בהרחבה במסמך 'טקסים' של מנהל חברה ונוער noar.education.gov.il.

הטקס יכול להיות אירוע המציין נקודת זמן, אך הוא יכול להיות גם אירוע שיא, שמביאים בו לידי ביטוי תהליכי למידה, מחשבה ועשייה.

הרחבת מקומו של יום העצמאות בטקס תוך שילוב התכנים הנלמדים בכיתה

היכרות עם תכני המגילה, בירור מושג העצמאות ברמה הלאומית וברמה האישית, וכן בירור קשרי האחריות בין המדינה לאזרחיה ובין האזרחים למדינה הינם חלק ממטרות תכנית הלימודים בתרבות ישראל. הכנת הטקס ליום העצמאות יכולה להיות זרז וגורם מארגן למימוש מטרה זו. אנו מציעים כי בניית הטקס והעמדתו תוגדר מראש כחלק מהמטלות לשנה זו, ולכן הלימוד של הנושא ייעשה כאשר התלמידים שותפים בבחירת התכנים ומתכננים את דרך הצגת התכנים בטקס.

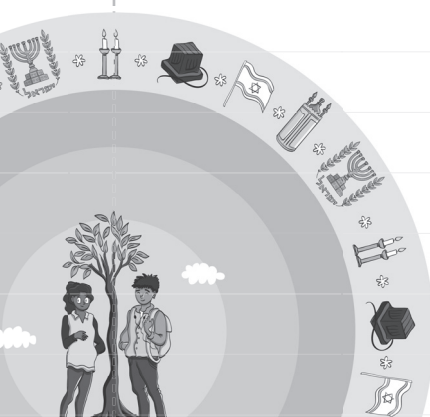
תוכני הלימוד קיימים בתכנית הלימודים של תרבות ישראל, והם יהיו הבסיס לטקס, שיעמיד במרכז את משמעות העצמאות למדינה ולאזרחים החיים בה, וכן יבחן את משמעותו של ערך העצמאות בחייהם של בני הנוער בישראל.

גיוון התכנים המרכיבים את הטקס

חשוב כי תכני הטקס יבטאו את עולמם של התלמידים ואת מורשת משפחתם. לשם כך כדאי להרחיב את מעגל השירים והקטעים הנקראים, למשל ניתן להיעזר באתר 'הזמנה לפיוט' piyut.org.il וכן במקורות נוספים בהתאם לאוכלוסיית התלמידים של בית הספר.

שיתוף התלמידים בתהליך ובתכנים

שיתוף כלל תלמידי בית הספר יכול להיעשות על ידי לימוד של קטע אחד או שניים מתוך מהלך הטקס. לימוד כזה יאפשר לתלמידים הצופים לחוש חיבור משמעותי יותר לטקס ולתכניו. שיתוף משמעותי של תלמידי השכבה יהפוך את לימוד מושג העצמאות מתאורטי למעשי. התלמידים יתנסו בעצמם באחריות ובעצמאות, הם ייקחו חלק מרכזי בתכנון הטקס, בבחירת הקטעים, בלימוד קטע משמעותי בכיתות הצעירות וכד'.

ד. מעגל הזהות הלאומית - שיעור 4 כיצד אחגוג את בר/בת המצווה שלי?

לימוד משותף להורים ותלמידים

[מטרות]

- < הורים וילדים ישוחחו על היעדים שהם מבקשים להציב לעצמם לאור ערכי המשפחה.
- < הורים וילדים יבחנו יחד כיצד הם בוחרים לבטא את ההגעה לגיל מצוות במשפחתם.

[רציונל]

השיעור האחרון בתכנית הוא שוב שיעור משותף עם ההורים. אנו מזמינים את ההורים לאסוף יחד עם התלמידים תובנות משנת הבר/בת מצווה, לחשוב על משמעות התאריך הזה בחייהם, וכיצד באים לידי ביטוי התבגרות ולקייחת אחריות. כמו כן, אנו מבקשים לגעת בנושא הדרך לחגוג את בר/בת מצווה. המקורות בדף הלימוד כוללים משנה מפרקי אבות וציטוטים בני זמננו: דבריו של קובי אוז על חגיגת בר מצווה שלו וקטע מיומנה של אנה פרנק ובו מחשבות על ההתבגרות ומשמעותה.

שימו לב: מומלץ לשלב שיעור זה בתוך יום השיא לסיכום התכנית, שממילא משתף את ההורים. השיעור מובא כאן בגירסה מלאה שמתאימה למפגש שבו הלימוד עומד במרכז. אם משלבים את הלימוד בכל אירוע סיום אחר, יש לבחור אילו חלקים מתוכו מתאימים לאירוע. המלצות מיוחדות לקיום ערב הורים, ראו בערב ההורים הראשון בשיעור 5 על הורים וילדים.

[זמן: כ-90 דקות]

[מבנה השיעור]

- < פתיח: הדרך שלי
- < לימוד: מאין באתי ולאן אלך
- < אסיף: צידה לדרך - מה אקח משנת הבר/בת מצווה שלי

[עזרים]

ציוד להקרנת סרטון יו-טיוב, טביעות כף רגל גזורות מנייר לכל משתתף (בתיקה למורה), דף לימוד (מצורף, בתיקה למורה יש גירסא צבעונית), התיקות האישיות

מהלך השיעור

פתיח | הדרך שלי

צפו בקטע 'באיזו דרך לבחור?' מתוך הסרט 'אליס בארץ הפלאות' (דיסני 1951) באתר יו-טיוב [youtube.com](https://www.youtube.com) לחילופין, ניתן גם להקריא מתוך הספר:

"תוכל לומר לי, בבקשה, באיזו דרך עלי ללכת מכאן?", שאלה עליסה. "הדבר תלוי מאד במקום שאליו את רוצה להגיע," ענה החתול. "לא אכפת לי כל-כך לאן" - אמרה עליסה. "אם כך, אין הבדל באיזו דרך תלכי," ענה החתול. "כל עוד אגיע לאן-שהוא," הוסיפה עליסה לצורך ההסבר. "הו, אין ספק שתגיעי," אמר החתול, "אם רק תלכי די זמן".

מתוך: לואיס קרול. עליסה בארץ הפלאות (תרגום: אוריאל אופק), מחברות לספרות (1987) עמ' 63

המורה תערוך דיון קצר: בקטע שצפינו/שמענו מתאר לואיס קרול מפגש מחויך בין עליסה לחתול.

< בסרט החתול שואל: "לאן את רוצה להגיע?" מה הייתם עונים אתם לחתול? מהו המקום שאליו אתם רוצים להגיע?

כל משתתף מקבל טביעת כף רגל ריקה וצריך לכתוב בה מקום אחד שאליו הוא רוצה להגיע. מדביקים את כפות הרגליים על הרצפה או על הלוח. כל אחד מקריא את המקום שאליו הוא שואף.

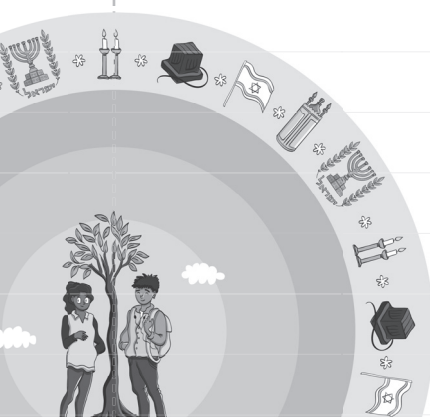
< האם המטרה משפיעה על דרך ההגעה אליה?

< איזה מטען תיקחו אתכם לדרך?

לימוד | מאין באתי ולאן אלך

< **עקביא בן מהללאל** - זוהי משנה מפרקי אבות, מסכת שבה שטחו חכמים את עצותיהם לחיים של משמעות. לשיטתו של עקביא, זכירת המוצא (כל אדם נולד לשני הורים, בני אדם) וזכירת הקץ הצפוי לכל אדם יחד עם הידיעה שיעמוד לפני הקב"ה בקץ ימיו - שלוש ידיעות אלו מרחיקות את האדם מן העבירה, אם מפני שהוא זוכר את מקורו הארצי ואת אחריתו ולכן לא יתמלא גאוה, ואם משום שהוא זוכר תמיד שיצטרך לתת דין וחשבון כיצד ניצל את ימיו על פני האדמה. נוהגים לומר משנה זו בטקס הלוויה.

בדף הלימוד לא נבקש מהתלמידים להגיע למשמעות המשנה במובן של חיים ומוות, אלא לחשוב מניין הם יוצאים לדרכם בחיים, מה היעדים שהם מציבים לעצמם ולמי ימסרו דין וחשבון יום אחד על מעשיהם.

< **אנה פרנק** אנה כתבה יומן אישי ובו תיארה את תחושותיה כמתבגרת, היומן פורסם בשל הנסיבות ההיסטוריות הטראגיות של חייה. זהו חלון נדיר לעולמה של נערה רצינית וערכית. דבריה מזמינים את התלמידים לחשוב על התבגרותם הן בממד הפיזי והן בממד הערכי.

אנה פרנק 1929-1945 היתה נערה יהודייה שנספתה בשואה, והיומן שכתבה התפרסם בכל העולם. בשנת 1942 נכנסה משפחת פרנק, שהתגוררה באמסטרדם, למחבוא מאימת הנאצים. כעבור שנתיים נחשף המחבוא, ובני משפחת פרנק הועברו למחנה ההשמדה אושוויץ, ומשם למחנה ברגן בלזן, שם נפטרו אנה ואחותה ממחלה. בעת שהיתה במחבוא כתבה אנה יומן אישי, ובו תיעדה את חוויותיה כנערה מתבגרת לפני המלחמה ואת התקופה שבה הסתתרה יחד עם משפחתה מאימת רדיפות הנאצים במחבוא. היומן יצא לאור כספר והוא זכה לתרגומים לעשרות שפות.

< **קובי אוז** במאמר "בואו לראות אותי עולה לתורה בשבת" נזכר בצער בהתנהגותו כנער בר מצווה שלא גילה עניין במורשתו של הסב ובעולמו. בבגרותו הוא מנסה לתקן, הוא עולה לתורה בשבת בר מצווה ולומד מההקלטות הישנות של סבו.

דבריו מזמינים את התלמידים לחשוב על הקשר שלהם למורשת המשפחתית ומה היו רוצים לקחת ממנה.

קובי אוז נולד ב-1969 בעיירה שדרות בשם יעקב אוזן למשפחה של יוצאי תוניסיה. הוא זמר, פזמונאי, מלחין, סופר ומפיק מוסיקלי ישראלי. לעיקר פרסומו זכה מחברותו בלהקת טיפקס שבה היה הסולן וכותב השירים העיקרי. בשנת 2012 זכה בפרס ליבהבר על תרומה משמעותית להשגת סובלנות דתית ופתיחות תרבותית בישראל.

< **אירועים וערכים** בעזרת רשימה זו אנו מזמינים את התלמידים ואת הוריהם לבחון את משמעותה של שנת הבר/בת מצווה. אילו ערכים תמונים בטקסים השונים, כיצד מבטאים האירועים את ההתבגרות של הנער/ה? איזו אחריות הם קיבלו על עצמם? האם המאמץ שאנו משקיעים בטקסים תואם את הערך החינוכי שיש בהם?

אסיף | צידה לדרך - מה אקח משנת הבר/בת מצווה שלי?

דפדפו בתיקיה שבה אספתם את הפעילויות במהלך השנה, והיזכרו בכל מה שעברתם.

< איזה פעולה היתה משמעותית עבורך במיוחד?

< אילו ערכים את/ה לוקח/ת איתך משנה זו?

< היבוא על העאלות נציו רבי עקביא בן מהאלא:
מאין באת?
לאן אתה הולך?
למי תיתן צו"ח על פאולותיק?
< מצוה לצאתכם מי מוצע להשיב על עאלות אלו לא ילך
בדרך רעה?

עקביא בן מהללאל אומר:
הסתפל בשלשה דברים ואין אתה בא
לידי עברה.
דע, מאין באת, ולאן אתה הולך,
ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון.
אבות ג, א

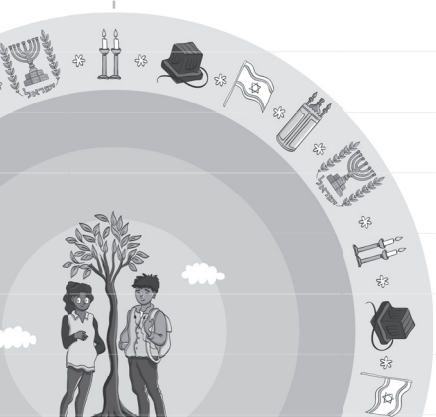
זמן קצר אחרי שמלאו לי שלוש-עשרה שנה
התחלתי להרהר בעצמי... ולהכיר שאני אדם
בפני עצמו.
מה שמתרחש בי נראה בעיניי מופלא כל-כך
ואיני מתכוונת רק לשינויים הפיזיים הנראים
לעין, אלא גם לאלה המתחוללים בתוכי.
אנה פרנק. יומנה של נערה, קרני (1966) עמ' 112

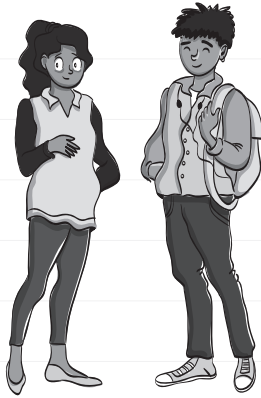
< אנה מרגישה כי היא אדם בפני עצמה.
למה היא מתכוונת לצאתכם?
.....
.....
.....
< כמה את/ה מרגישה את/ה מתבגרת?
.....
.....
.....

(...) סבא שלי הפייטן, רבי ניסים מסיקה ז"ל, הקליט לי את ההפטרה על טייפ
הסלילים המשפחתי, ואני התעלמתי באלגנטיות ולא למדתי כלום. הוא לא
נעלב, סבי הנינוח והבלתי כופה, הוא לא ניסה ללחוץ עלי, הוא ראה שאין
עם מי לדבר ויותר. (...) 27 שנים אחרי זה למדתי להתעמק בגדולתו של סבי,
ביופיים של סלסוליו, בייחודיותה של העמדה הסובלנית שלו.... ואהבתי אותו,
את פפה שלי, אבל לא שרתי איתו, סבא פייטן זה לא מגניב.
קובי אוז מתאר את עלייתו לתורה ביום הולדת 40.
קובי אוז, 'תכשיטי זהב וצעצועי פלסטיק'. בתוך: בלוג מזמורי נבוכים באתר 'דה מרקר קפה'

< עכ כמה 'צא מאין באת' היה חשוב לקובי אוז היוצא?
.....
.....
.....
עכ כמה לפי הקטע הוא חשוב לו היום?
.....
.....
.....
< מה לצאתכם יכול לזרוק לסינוי מסוג כזה?
.....
.....

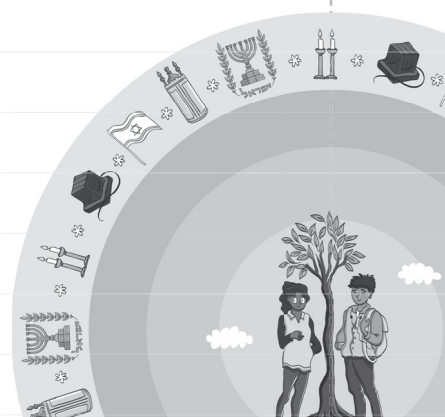

אירועים וערכים

נתת בת/בר מצווה טאונת בחובה התרחשויות רבות.
אפניכן רשימת אירועים ופעולות.
חשב מה מתוכם משמעותי עבורכם? מדוע?

1. כיבוד אב ואם
2. להיות אחראיות/על האחים הצעירים
3. תפילה בבית הכנסת
4. מסיבת בת/בר מצווה
5. עיונה לתורה בבית הכנסת
6. הנחת תפילין
7. כתיבת עבודת שירים
8. חיבור למסורות של סבא וסבתא
9. הכנת אלבום צילומים לקראת המסיבה
10. מציאת תחום התעניינות מיוחד משלי
11. קניית בגדים למסיבה
12. התנדבות בקהילה

ד. מעגל הזהות הלאומית - שיעור 5 טקס סיום תכנית בני מצווה

יום שיא

[מטרות]

- < סיום חווייתי לתכנית, שידגיש את מרכזיותה בשנה זו.
- < התלמידים יציגו את האחריות שלקחו על עצמם במעגלי הזהות השונים.
- < ההורים ייקחו חלק פעיל בהנחלת תוכני התכנית.
- < הצוות החינוכי יציג את העבודה החינוכית של השנה.

[רציונל]

הכנת טקס בני מצווה בית ספרי היא אחת ההמלצות של תכנית הלימודים ב'תרבות עם ישראל ומורשתו'. ההצעה שאנו מביאים מחברת בין הממד הלאומי ליתר מעגלי התכנית, ומתוכה ניתן להתרשם מתהליך הלמידה שהתלמידים לקחו בו חלק במהלך השנה, ומיכולתם ליישם כבר במסגרת בית הספר את ערכי האחריות והבגרות. אנו מבקשים לראות בטקס הסיום אירוע שיא אשר התכנים שלו והמבנה שלו יביאו לידי ביטוי את העולם הערכי ואת העקרונות המרכזיים שבאו לידי ביטוי בתכנית בני המצווה: חיבורים בין דוריים והדגשת המסורות המשותפות, למידה דיאלוגית, יישום התכנים שנלמדו ויכולת הבחירה.

תכנון יום השיא וההחלטות העיקריות לגביו צריכות להיות חלק מהתכנון הראשוני של התכנית כולה. יום השיא מזמן שיתוף של הורים ותלמידים בצד החשיבתי והתוכני. אנו מציעים לנתב יום זה בעזרת ועדת היגוי שתקים המנהלת ואשר תכלול אנשי צוות, הורים ותלמידים.

[יום השיא יכלול שני חלקים עיקריים]

החלק הראשון: טיול משותף לתלמידים ולהורים באזור שבו בולטים תכנים של אחריות ובגרות (בעקבות דמויות של מנהיגים, בעקבות סיפור של חלוצים, וכדו').

האפשרויות ליישום עקרונות התכנית במהלך יום השיא רבות: התלמידים יכינו בעצמם פעילויות הקשורות למסלול, ההורים יכינו משימת הפתעה לתלמידים, המחנכות יכינו לימוד קצר הנוגע לאתר המרכזי בטיול, שהתלמידים וההורים ילמדו יחד בחברותות ועוד.

החלק השני: טקס בסיום המסלול. הטקס יכול להיערך כחלק מהטיול או בסיומו של היום בביה"ס.

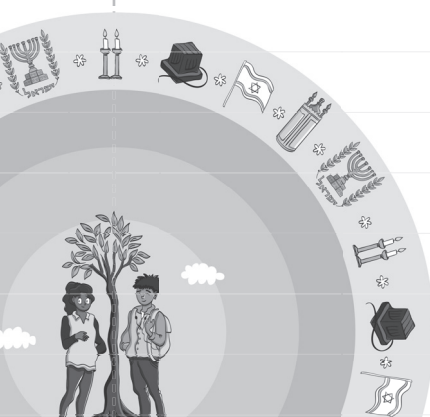
גם הטקס מזמן אפשרויות רבות; התלמידים יציגו את סיכום התכנים והעשייה שלהם בתמונות, בתצוגה ובדברים, ההורים יתארו את תוכני התכנית מזווית הראייה שלהם, מקהלת התלמידים תשיר מהפיוטים שנלמדו ותוסיף שירים שתוכנם מתחבר לפעילות וכד'.

ניתן ליצור יום שיא במתכונות חלקיות, למשל טיול לתלמידים בלבד, כשההורים יצטרפו לטקס בסיום המסלול או בבית הספר; ניתן לערוך יום פעילות בבית הספר שיביא לידי ביטוי את כלל ההתנדבויות שנערכו במסגרת המעגל הקהילתי; אפשר לערוך ערב חגיגי שאליו יוזמנו גם הסבים והסבתות ויושם בו דגש על המעגל המשפחתי ועוד.

לפניכם הצעה ליום שיא כפי שתוכנן בבית הספר 'הגבעה' באופקים בשנת תשע"ה.

יום שיא לסיכום תכנית בני מצווה - לוח זמנים

לוח זמנים	המרכיב	התוכן	הכנות
16:00 - 08:30	הטיול	טיול המשלב את ערך הבגרות עם פעילות חווייתית. בדגש על המשמעות הלאומית של אזור שנבחר לטיול. לדוגמה: עמק האלה, חרבת מדרס ומצפה משואה - בעקבות דוד המלך, לוחמי בר-כוכבא ושיירת הל"ה.	התלמידים יבנו שתי הפעלות העוסקות בתכני היום. כגון, זיהוי דמויות מנהיגים על פי רמזים או היגדים או הכנת הדרכה על אתרים מרכזיים בטיול.
17:00 - 16:00	מפגש הורים-תלמידים בבית הספר	חולצות: כל הורה מעניק לילדו חולצה לבנה עם הדפס מיוחד לסיום התכנית. סיור בתערוכה לימוד (מצורף) כיבוד	הדפסת החולצות שולחנות עם כיבוד תערוכת תוצרי התלמידים במשך השנה
18:30 - 17:00	הטקס	ברכות: נכבדים (ראש/ת העיר, מפקח/ת משרד החינוך, אחרים), מנהל/ת ביה"ס, נציג/ת ועד הורים להקת המחול - שני ריקודים מקהלת הפיוט - שני קטעים נאום תלמידים: תיאור תהליך בני המצווה (אפשר בחרוזים) ברכת המחנכות חלוקת שי - תנ"ך וקלסר אישי לסיכום התכנית.	הכנות עם ועד הורי השכבה: כתיבת ברכות לילדים, החלטה על חולצות לאירוע, כיבוד, סיוע במהלך יום השיא... הכנת ביה"ס לאירוע: הזמנת נכבדים טקס: במה, כסאות, הגברה

תודה ליוצרים, להוצאות ולבעלי הזכויות שאפשרו באדיבותן שימוש בקטעים מיצירותיהם

עמ' 5	"ארץ לקוטאית היא ארצנו" מתוך הספר: הגיגי הבשם - אדם, תוחלתו ותכליתו, (תשמ"ד 1984) מאת: החכם הרב משה כהן שאולי, באדיבות הוצאת מרכז רוחני-קהילתי ובית כנסת 'שאולי', ת.ד. 109, אשדוד.
עמ' 21	צילומים: משה מילנר, יעקב סער, באדיבות אוסף התצלומים הלאומי, לע"ם.
עמ' 25, 27	ערכים: זהות, תעודת זהות, מתוך: מילון אבן שושן המרכז, (2004) באדיבות הוצאת המילון החדש בע"מ.
עמ' 35	"התנ"ך - ספר האדם" מאת: אריה בן-גוריון, מתוך: מגע יוצר עם ספר התנ"ך, באדיבות מכון שיטים, ארכיון החגים הקבוצי chagim.org.il .
	(על כתיבת דרשה) מתוך: אתר 'מסע אל הדרשה', באדיבות אתר חל"ד מפעלים חינוכיים heled123.org.i .
עמ' 43	"בזכות תורת האם", מאת: הרב אליהו בקשי דורון, מתוך הספר: שו"ת בניין אב, (תשס"ב) באדיבות מכון בנין אב, ירושלים.
	חורבן ותלישות, מאת: ברל כצנלסון, מתוך: שנות מחנות העולים א, (1975) עמ' 426. באדיבות הוצאת הקיבוץ המאוחד.
עמ' 54	"שימו לב אל הנשמה" - זכרונות, באדיבות אהוד בנאי.
עמ' 58	כיבוד הורים-דמה בן נתינה, לפי תרגום הרב שטיינזלץ לתלמוד ירושלמי מסכת פאה, פ"א, ה"א, באדיבות הרב עדין אבן ישראל (שטיינזלץ).
עמ' 66	הערך: קהילה, מתוך: מילון אבן שושן המרכז (2004), באדיבות הוצאת המילון החדש בע"מ.
עמ' 68	גמילות חסדים בגופו, מאת: שמחה רז, מתוך הספר: צדיק יסוד עולם, מסכת חיייו של ר' אריה לוי, באדיבות הוצאת יריד הספרים, מר שלמה כהן.
	"כי פתח תפתח את ידך לוי", על פי פירוש הרב ישועה ללום, מתוך הספר: ליקוטי אהרן (תשס"ב), באדיבות הוצאת אוצרות המגרב - אור המערב.
עמ' 76	"כל אדם הוא גם רב וגם תלמיד", מאת: הרב יוסף דב סולובייצ'יק, מתוך הספר: חמש דרשות, באדיבות הוצאת ידיעות ספרים.
עמ' 82	הכותרות באדיבות אתר YNET ידיעות אחרונות ובאדיבות קול ישראל - אתר רשת ב'. צילומים: משה מילנר, באדיבות אוסף התצלומים הלאומי, לע"ם.
עמ' 89	באיזו דרך עלי ללכת מכאן? מאת: לואיס קרול, מתוך הספר: עליסה בארץ הפלאות (תרגום: אוריאל אופק 1987), באדיבות הוצאת כנרת, זמורה, דביר.
עמ' 91	בואו לראות אותי עולה לתורה בשבת הקרובה, מאת: קובי אוז, מתוך הבלוג: מזמורי נבוכים, באדיבות קובי אוז מיוזיק 972, ואתר דה מרקר cafe.themarker.com .
	"זמן קצר אחרי שמלאו לי 13", מאת: אנה פרנק, מתוך הספר: יומנה של נערה, (1966), באדיבות הוצאת כנרת, זמורה, דביר.

יצירות שפורסמו בהסדר עם אקו"ם וההוצאה

עמ' 31	השיר אני יהודי, מילים: פישי הגדול, קובי אוז, אקסום ולני סולומון, לחן: לני סולומון.
עמ' 44	השיר דור, מילים: אהוד מנור, לחן: חנן יובל.
עמ' 59	השיר ילד טוב, מאת: שלומית כהן-אסיף, מתוך הספר: אחרי שלבשתי פיג'מה, (1982) הוצאת שוקן.
עמ' 76	הנתינה, מאת: חליל ג'ובראן, מתוך הספר: הנביא (תרגום: נועה זאלוד) 1980, הוצאת מודן.
עמ' 83	הפיוט: למולדת שובי רוני, מאת: אשר מזרחי.